

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Första kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 17 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående dyrtids-tillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 154, i anledning av väckt motion angående användande av eventuellt uppkommen behållning å det för år 1922 beviljade förslagsanslaget till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m.;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående sänkning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj: ts framställning angående anslag till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande; samt

nr 157, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående inlösen av en fastighet i den s. k. Djurgårdsstaden.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 20.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 72, om anvisande av de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj: ts framställning angående disponerandet av ett för lån åt Svenska lufttrafikaktiebolaget anvisat anslag; samt

nr 70, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition med förslag till överenskommelse angående vissa ändringar i dels de med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund tidigare ingångna avtal, dels ock den för förstnämnda bolag fastställda bolagsordning.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid statens hospital och asyler jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj: ts ifrågasvarande proposition, nr 146, och en av herr Magnusson i Tumhult väckt motion (II: 259) samt med avslag å särskilda av herr A. Petrén m. fl., herrar Hedlund i Östersund och Paulsen, herr Hage m. fl. samt herr Karlsson i Vadstena m. fl. väckta motioner (I: 132 och 133 samt II: 260, 261 och 262)

a) besluta, att avlösningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 januari 1923 äga tillämpning å befattningshavare vid hospital och asyler;

b) besluta, att uti den till samma reglemente hörande tjänsteförteckningen skulle under femte huvudtiteln införas följande:

Verk och befattningar	Avdelning och lönegrad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och lönegrad enligt löneplanen
Femte huvudtiteln.			

Statens hospital och asyler.			
<i>I. Läkarpersonal.</i>			
Överläkare av 1:a klass ...	B 19 ¹⁾	Skötare	B 2
Överläkare av 2:a klass ...	B 18 ¹⁾	Förestånderskor av 1:a kl.	C 6
Läkare vid Visby hospital	B 16	Förestånderskor av 2:a kl.	C 4
Hospitalsläkare av 1:a klass	B 18	Översköterskor	C 3
Hospitalsläkare av 2:a klass	B 16	Sköterskor	C 2
<i>IV. Ekonomipersonal.</i>			
<i>II. Kontorspersonal.</i>			
Sysslomän av 1:a klass ...	B 15	Maskinmästare av 1:a kl.	B 7
Sysslomän av 2:a klass ...	B 14	Maskinmästare av 2:a kl.	B 6
Sysslomän av 3:e klass ...	B 13	Maskinister av 1:a klass ...	B 5
Bokhållare	B 8	Maskinister av 2:a klass ...	B 4
Kassörskor	C 5	Hantverksförest. av 1:a kl.	B 5
Kameralbiträden { manliga ...	B 4	Hantverksförest. av 2:a kl.	B 4
{ kvinnliga	C 3	Trädgårdsmästare	B 5
Kanslibiträden	C 3	Befallningsmän	B 5
<i>III. Sjukvårdspersonal.</i>			
Uppsyningsmän av 1:a klass	B 7	Magasinsföreståndare	B 3
Uppsyningsmän av 2:a klass	B 5	Hantverkare	B 2
Överskötare	B 4	Chaufförer	B 2
		Post- och stadsbud	B 2
		Eldare av 1:a klass	B 2
		Eldare av 2:a klass	B 1
		Föreståndare i stall, ladu- gård och svinstall	B 1
		Köksförest. av 1:a klass ...	C 4
		Köksförest. av 2:a klass ...	C 3
		Tvättförest. av 1:a klass ...	C 3
		Tvättförest. av 2:a klass ...	C 2
		Bageriförestånderskor	C 3
		Arbetsförestånderskor	C 3

¹⁾ Jämte boställsvåning med bränsle ävensom elektrisk belysning, där sådan anordnats; med skyldighet emellertid för överläkare att själv bekosta armatur och lampor.

c) bestämma antalet ordinarie befattningshavare vid hospital och asylers på sätt utlåtandet visade; *Lönreglering för hospitalspersonal m. fl.*

d) godkänna i utlåtandet under tio olika punkter intagna särskilda bestämmelser att från och med den 1 januari 1923 lända till efterrättelse beträffande befattningshavare vid hospital och asylers; varande punkten 2 så lydande:

(Forts.)

”2. Vid bestämmande av vikariatsersättning enligt de i 19 § 1 mom. i avlöningsreglementet angivna grunder skall överläkarbefattning av 1:a klass anses lika med befattning i lönegraden B 20 och överläkarebefattning av 2:a klass lika med befattning i lönegraden B 19.”

e) medgiva, att kostnaderna för de förmåner, som omförmäldes i punkterna 9 och 10 i nyssberörda särskilda bestämmelser, finge bestridas av anslag till avlöningar åt icke-ordinarie befattningshavare m. m.;

f) besluta, att för överläkare av 1:a klass skulle gälla samma särskilda pensionsunderlag som för tjänstemän, tillhörande lönegraden B 20 i förenämnda avlöningsreglemente, eller 6,996 kronor, samt för överläkare av 2:a klass samma särskilda pensionsunderlag som för tjänstemän, tillhörande lönegraden B 19, eller 6,684 kronor, och att i följd därav pensionsavgiften skulle, för år räknat, utgå för överläkare av 1:a klass med 420 kronor och för överläkare av 2:a klass med 399 kronor;

g) godkänna i utlåtandet införda stater för hospital och asylers;

h) besluta, att där vid hospital och asylers anställd befattningshavare, å vilken berörda avlöningsreglemente komme att äga tillämpning, enligt hittills gällande avlöningsbestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — såväl i stat upptagen avlöning som tillfällig löneförbättring — i förskott, vid ingången av januari månad år 1923 till honom skulle på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad befattningshavaren skulle hava i den befattning, han vid utgången av år 1922 innehade, i förskott uppburit för januari månad 1923, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande, vilket belopp för befattningshavare, som utöver kontant avlöning åtnjöt fri bostad jämte fritt bränsle eller fri bostad jämte fri uppvärmning och fri belysning, skulle ökas med värdet, enligt medicinalstyrelsens uppskattning, av denna förmån för en månad;

i) medgiva, att kostnaderna för berörda övergångsarrangemang finge bestridas av den i ordinarie staten för hospital och asylers upptagna anslagsposten till avlöningar åt ordinarie befattningshavare;

j) förklara, att övriga av riksdagen i skrivelse den 22 februari 1921, nr 55, lämnade medgivanden i anledning av den av riksdagen då beslutade lönregleringen för statsdepartement och centrala ämbetsverk finge i tillämpliga delar gälla även beträffande befattningshavare vid hospital och asylers;

k) medgiva, att utslutande ur riksstaten av det ordinarie förslagsanslaget till hospitals underhåll, i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 ej

Lönereglering mindre under rubriken "hospital och asyler" ett förslagsanslag av för hospitalspersonal m. fl. 6,157,500 kronor än även under rubriken "hospital och asyler: övergångsstat" ett förslagsanslag av 61,260 kronor;

(Forts.)

1) med bifall till en av herr *A. Petrén* väckt motion (I: 68) besluta, att medel från förslagsanslaget till hospital och asyler jämväl finge användas för bestridande av utgifter för i anslutning till hospital anordnad familjevård av sinnessjuka.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *N. A. Nilsson*, *H. F. Lamm*, *O. U. B. Olsson*, *J. Nilsson* i Malmö, *K. V. Rydén*, *J. Jönsson* i Revinge, *O. H:son Waldén*, *J. Olofsson* i Digernäs och *B. F:son Holmgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj: ts förevarande proposition samt herr *Petréns* m. fl. motion I: 132, herrar *Hedlunds* i Östersund och *Paulsens* motion II: 260 och herr *Magnussons* i Tumhult motion II: 259 samt med avslag å herr *Petréns* m. fl. motion I: 133, herr *Hages* m. fl. motion II: 261 och herr *Karlssons* i Vadstena m. fl. motion II: 262.

a) -----

b) besluta, att uti den till samma reglemente hörande tjänsteförteckningen skulle under femte huvudtiteln införas följande:

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Femte huvudtiteln.	

Statens hospital och asyler.	
<i>I. Läkarpersonal.</i>	
Överläkare av 1:a klass.....	B 20 ¹⁾
Överläkare av 2:a klass.....	B 19 ¹⁾

¹⁾ Jämte boställsvänng med bränsle ävensom elektrisk belysning, där sådan anordnats, med skyldighet emellertid för överläkare att själv bekosta armatur och lampor.

c) -----

d) godkänna följande särskilda bestämmelser att från och med den 1 januari 1923 lända till efterrättelse beträffande befattningshavare vid hospital och asyler:

1. -----
2. = mom. 3 i utskottets hemställan.
3. = „ 4 „ „ „

4. = mom.	5	i	utskottets	hemställan.
5. = "	6	"	"	"
6. = "	7	"	"	"
7. = "	8	"	"	"
8. = "	9	"	"	"
9. = "	10	"	"	"

Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)

e) medgiva, att kostnaderna för de förmåner, som omförmäldes i punkterna 8 och 9 i nyssberörda särskilda bestämmelser, finge bestridas av anslag till avlöningar åt icke-ordinarie befattningshavare m. m.;

f) dels besluta, att för överläkare av såväl 1 : a som 2 : a klass skulle gälla samma särskilda pensionsunderlag som för tjänstemän, tillhörande lönegraden B 20 i förenämnda avlöningsreglemente, eller 6,996 kronor, och att i följd därav pensionsavgiften skulle, för år räknat, utgå med 420 kronor.

g)	— — — — —
h)	— — — — —
i)	— — — — —
j)	— — — — —
k)	— — — — —
l)	— — — — —

Herr **andrevice talmannen**: Vi stå här inför ett ganska stort löneregleringsärende, som innebär en avsevärd merkostnad för statsverket. Och i detta ärende föreligger det åtskilliga motioner med säryrkanden på en mängd olika punkter. Jag vill för min del i det väsentliga biträda Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, men på en punkt är jag av avvikande mening, och det gäller överläkarna vid hospitalen. Dessa läkare ha på sin lott icke blott att ombesörja sjukvården utan även förvaltningen av dessa stora anstalter. Deras tjänster äro därför i hög grad betydelsefulla. Överläkarna äro chefer var och en på sitt stora område med en ofantlig mängd av icke blott patienter utan även av manliga och kvinnliga befattningshavare. Dessa överläkare äro för närvarande avlönade som tredje gradens tjänstemän, men därjämte ha de fri bostad, fritt bränsle och fritt lyse. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit — och utskottet tillstyrkt — att de fortfarande skulle få ha sina naturaförmåner, men de skulle icke, vad den kontanta lönen beträffar, såsom övriga tjänstemän av gamla tredje normalgraden placeras i den nya tjugonde lönegraden utan något lägre, överläkarne vid de större hospitalen nämligen i nittonde lönegraden och överläkarne vid de mindre hospitalen i adertonde lönegraden.

Det kan efter mitt och väl allas förmenande icke bestridas, att detta innebär en sänkning av överläkarnes relativa lönenivå. Visserligen innebär löneregleringen i och för sig en förbättring i fråga om deras kontanta avlöning, men deras relativa löneställning i förhållande till tredje gradens tjänstemän i allmänhet blir lägre än den tidigare varit och för närvarande är. När man nu vet, att läkarebefattningarna i

Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)

allmänhet, jämväl överläkarebefattningarna, vid hospitalen äro ganska svåra att få besatta med fullgoda krafter — vi veta ju, att läkare förtjäna ofantligt mycket mer, såväl i annan allmän tjänst som framför allt i privat praktik — så har man all anledning att ställa sig betänksam inför det föreliggande förslaget i denna punkt. Med hänsyn härtill, vikten av överläkarnas befattningar, den svåra rekryteringen och deras hittillsvarande lönenivå, vill jag på denna punkt yrka avvikelse från statsutskottets förslag och hemställa om bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad jämväl i vad den avser den punkt, som av den senaste talaren nu blivit berörd.

Som herrarna hörde, var huvudskälet för honom det, att under det att överläkarne för närvarande ha en lön, lika med tredje gradens tjänstemän, och dessutom bostadsförmån, så skulle enligt det nya förslaget dessa befattningshavare komma att placeras en lönegrad lägre, alljämt med bibehållande av sin bostadsrätt. För min del måste jag säga, att jag, när jag sökt pröva denna sak, kommit till det resultatet, att det förslag, som utskottet här förordat, är det under förhandenvarande omständigheter mest befogade. I den lönekonstruktion, som man nu går in för, och där man uppdelat de olika platser, där befattningshavarna kunna vara bosatta, på sätt som skett, så har man ju, när man kommit fram till den föreslagna gruppindelningen, som är en helt annan än den tidigare gällande och som gör större skillnad mellan högre och lägre grupper än vad tidigare varit fallet, tagit hänsyn till bl. a. den olikhet i hyreskostnader, som efterhand uppstått för befattningshavare, placerade på olika orter. När sålunda de nya löneplanerna uppvisa större skillnad i lönen för befattningshavare på dyrare orter än på billigare, så är det bl. a. särskilt med hänsyn till att bostadskostnaderna på dyrare orter stigit hastigare än på de billigare. Nu förhåller det sig ju med dessa befattningshavare så, att de äro beträffande dyrtortsgrupper indelade på samma sätt som befattningshavare i allmänhet, och de komma sålunda att, i den mån den nya löneplanen blir tillämpad på dem, få tillgodogöra sig jämväl den stegring i grundlönerna, som man räknat med med hänsyn till stigande och bestående bostadskostnader. Men dessa befattningshavare skilja sig från alla andra däri, att de jämväl i fortsättningen skulle få behålla sin fria bostad. Därav följer, att en i någon mån lägre placering av dem i förhållande till deras tidigare ställning är befogad. Genom att samma löneplan tillämpas på dem, tillgodogöra de sig den höjning av lönerna, som ligger i, att man räknat med efterhand stigande bostadskostnader och bestående sådana, även på de dyrare orterna, under det att de däremot i den nya löneplanen i likhet med andra befattningshavare fått behålla sina bostadsförmåner. Om man tager hänsyn till denna omständighet, komma de att i den nya löneplanen få ett läge, som realiter sett är minst lika fördelaktigt som de befattningshavares, som gå upp en lönegrad högre men som åtnjuta hela

sin ersättning i form av kontant lön. Jag tror sålunda, att ur denna synpunkt den placering, som av utskottet här är föreslagen, kan väl försvaras. Därtill kommer, att man ju måst taga hänsyn till att medicinalstyrelsen och medicinalråden i detta avseende väl måste anses vara med dessa befattningshavare likställda. Medicinalråden äro ju överordnade i förhållande till dessa befattningshavare, och att då åstadkomma en placering i löneavseende, som även formellt skulle ställa de senare även i fråga om den kontanta lönen lika med de förra, skulle också det, så vitt jag förstår, innebära en organisatorisk oegentlighet.

*Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)*

Därtill kommer, att ett beslut i överensstämmelse med reservanternas hemställan givetvis medför betydande konsekvenser. Vi hava löneområden, som alltjämt äro oregrerade. Jag tänker på universitetsområdet, på läroverksområdet m. fl. sådana, där ett bifall till reservanternas hemställan säkerligen skulle komma att medföra verkningar, som, så vitt jag förstår, skulle innebära ett sönderbrytande av hela den nuvarande löneplanen och en förskjutning uppåt av denna plan på ett sätt, som man vid tidigare avvägande i lönehänseende mellan befattningshavarna icke avsett. Jag tror, att jämväl ur denna synpunkt ett bifall till reservanternas hemställan skulle vara på ett för statsfinanserna olycksdigerligt sätt betydelsefullt. Jag tillåter mig även ur denna synpunkt hemställa om godkännande av utskottets förslag.

Den lönereglering, som detta förslag innebär, måste dock anses vara en betydande lönereglering uppåt. Om jag tager ett av de största hospitalen i landsorten, exempelvis det närmast liggande, Uppsala hospital, så innebär dock begynnelselönen en höjning från hittillsvarande 7,500 kronor till 9,780 kronor och slutlönen en höjning från 8,100 kronor till 11,220 kronor, sålunda, så vitt jag förstår, en betydande förbättring i löneställning.

Med hänsyn till förhållandena i övrigt och nödvändigheten att förfara ekonomiskt varsamt, särskilt i den depressionstid, vari vi befinna oss, tror jag, att om man betraktar saken rent finansiellt, goda skäl finnas för utskottets hemställan, och jag tillåter mig därför yrka bifall till denna.

Herr Petrén, Alfred: Det är intet tvivel om, att det ur löneteknisk synpunkt och med hänsyn till nuvarande depressionstid kan anföras goda skäl för den ståndpunkt, som statsutskottet intagit i fråga om överläkarnas löner, och vi ha också hört sådana skäl framföras av experten på löneregleringar, herr Ekman. Emellertid kan den, som har fått på sin lott att deltaga i ansvaret för sinnessjukvården i vårt land, inte nöja sig med att se saken endast på detta sätt, betrakta den ur mera formell synpunkt, utan han måste också tänka på de praktiska konsekvenserna. Jag kan därför inte underlåta att vid detta tillfälle fästa uppmärksamheten på de betydande svårigheter, som vi ha haft i fråga om rekryteringsförhållandena på hospitalsläkarebanan. Jag skall nämna ett par siffror för att visa, hur litet lockande hospitalsläkarebanan under senare tider varit. Såsom upplysts i den av mig och några

Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)

kammarkamrater väckta motionen, voro vid innevarande års början av de 26 biträdande hospitalsläkareplatser, som finnas i riket, inte mindre än 17 vakanta av brist på sökande. Nu är det visserligen sant, att dessa underordnade läkareplatser ha fått en högst väsentlig lönereglering enligt det framlagda, av utskottet tillstyrkta förslaget, så att man kan möjligen hoppas, att dessa underordnade platser nu skola bli besatta, men jag tror inte, att den löneregleringen har någon betydelse för rekryteringen ur rent *kvalitativ* synpunkt. Det är emellertid av den allra största betydelse, att det alltid finnes tillgång på för *överläkarens* uppgifter fullt dugliga personer. I det hänseendet har tyvärr under senare tid inträtt en allt större försämring. I slutet av förra seklet lyckades hospitalen förvärva en hel rad av dugliga läkare, och det är just tack vare dessas verksamhet, som sinnessjukvården kommit upp till den höga nivå, som den i vårt land intager. Men det har som sagt under senare tid blivit allt svårare att på hospitalsläkarebanan få in personer, som äro fullt dugliga och skickade för den svåra uppgift, som tillkommer överläkaren. Det är att märka, att överläkarnas löneförmåner hittills varit lika med tredje gradens tjänstemäns plus fria naturaförmåner, och det oaktat har det, som sagt, varit relativt mera undantagsvis, som på senare tid verkligt dugliga läkare ha sökt sig in på hospitalsläkarebanan. Jag tror därför, såsom också den förste talaren framhöll, att det just med hänsyn till vikten av att även på hospitalsläkarebanan få in en del dugliga läkare, som kunna lämpa sig för överläkarens uppgifter, finnes fog för, att kamraren följer reservanternas mening och bifaller det av dem påyrkade uppflyttandet av överläkarna till en lönegrad över den, som föreslagits av Kungl. Maj:t och tillstyrkts av utskottsmajoriteten, så att de få samma avlöning som tredje gradens tjänstemän plus fria naturaförmåner.

Det nämndes av den föregående talaren, att detta kunde medföra farliga konsekvenser med hänsyn till blivande löneregleringar. Jag tror inte det. Jag känner intet annat område, där det varit så svårt att få dugliga sökande. Det nämndes universitetslärarbanan, men där ha vi inte alls den brist på sökande, som råder på hospitalsläkarebanan. Den föregående talaren framhöll vidare, att de av utskottet tillstyrkta avlöningarna för överläkarna äro så goda, att de ovillkorligen borde kunna locka dugligt folk att söka, men då faktum är, att vida högre inkomster kunna erhållas av dugliga läkare på andra av läkarens verksamhetsområden, så är det helt naturligt, att de dugliga läkarna i stället välja dylika verksamhetsfält, och det är endast i de undantagsfall då läkare ha alldeles särskilt intresse för sinnessjukvård som de söka sig dit. Detta är också helt naturligt av det skälet, att det icke finnes någon art av läkarverksamhet, som är förenad med så mycket obehag och som är så impopulär inför den allmänna opinionen som just hospitalsläkarens.

På grund av vad jag sålunda anfört, tror jag, som sagt, att det finnes goda skäl för att acceptera reservanternas ståndpunkt i denna fråga.

I den av mig jämte några kammarkamrater väckta motionen i denna

fråga gjordes, som av den första talaren antyddes, yrkande om uppflyttning i högre lönegrad även av andra befattningshavare vid hospitalen. Då vi emellertid på de andra punkterna icke fått något understöd inom utskottet, skall jag ej göra något yrkande på annan punkt än i fråga om överläkarnas lönerreglering, där ett flertal reservernar anslutit sig till motionen. Jag kan emellertid inte underlåta att vid detta tillfälle nämna, att lönerregleringskommitténs och Kungl. Maj:ts förslag hos stora grupper av befattningshavare vid hospitalen väckt mycken misstämning, därför att den föreslagna definitiva lönerregleringen syntes dem vara en försämring av den provisoriska lönerreglering, som för några år sedan blev genomförd. I själva verket visar den tablå över nuvarande och föreslagna löner, som är bifogad vår motion, att lönerna för flera befattningshavare i själva verket bli sänkta, därest fulla värdet av bostadsförmånerna skall avdragas från lönerna. Nu har jag emellertid från auktoritativt håll hört framhållas, att värdet av de fria bostäderna icke kommer att uppskattas till det belopp, som bostäder av motsvarande storlek skulle betinga på hyresmarknaden. Under förutsättning, att så verkligen blir förhållandet och att avdraget för de fria bostäderna alltså blir väsentligt mindre än man tänkt sig, blir naturligtvis också lönerregleringen i fråga mindre ogynnsam, än man föreställt sig.

Till sist skall jag be att få framföra mitt tack till statsutskottet för att utskottet bifallit den av mig väckta motionen, att medel från förslagsanslaget till hospital och asyler jämväl må användas för besridande av utgifter för i anslutning till hospital anordnade familjevård av sinnessjuka. Med detta medgivande kan det nu bli möjligt att så småningom anordna kontrollerad familjevård — som hittills endast funnits i anslutning till Växjö hospital — även vid övriga hospital, där betingelser för denna vårdform finnas. Det är givet, att en utvidgning av denna vårdform har sin stora betydelse, då varje åtgärd, som kan spara anstaltsplatser, icke minst i dessa tider, har betydelse ur ekonomisk synpunkt.

I anslutning, herr talman, till de synpunkter, som jag i förra delen av detta anförande framfört, skall jag nu sluta med att yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr statsrådet Lindqvist: Herr greve och talman! Den föreliggande frågan är ju mycket stor och omfattande. Det gäller nämligen en ny och definitiv lönerreglering för våra hospital och asyler, och denna lönerreglering omfattar cirka 2,500 befattningshavare. Före propositionens skrivande gjordes en hel rad av framställningar från såväl enskilda befattningshavare som från vissa grupper om ändringar i 1902 års lönerregleringskommittés förslag, som har legat till grund för denna proposition. En hel del av dessa framställningar voro utan tvivel mycket behjärtansvärda och skulle nog ha behövt komma i åtanke för ett godkännande. Men jag vill i det här sammanhanget erinra om att när man gick till prövning av dem, fann man, att det är rätt betänkligt att ge sig in på ett godkännande av sådana säryrkanden, hur beak-

*Lönerreglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)*

*Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.*
(Forts.)

tansvärda de än kunna anses vara, då man därmed skulle slå sönder hela den plan, som är uppgjord av löneregleringskommittén efter de grunder denna kommitté utarbetat för reglering av avlöningen till befattningshavarna vid våra verk och inrättningar. Detta är anledning till att dessa framställningar i så ringa grad kunnat beaktas i propositionen, och jag förmodar, att det också är anledningen till att statsutskottet icke i större utsträckning kunnat taga hänsyn till de säryrkanden, som sedermera framförts motionsvis.

Emellertid måste jag genast skynda mig att ge ett odelat erkännande åt och uttrycka min tillfredsställelse med det sätt, varpå statsutskottet behandlat förevarande proposition. Det är ju endast i två fall statsutskottet avvikit från det förslag, som föreligger i propositionen. Det ena rör överläkarna vid hospitalen i Stockholm, Uppsala och Lund, och det andra rör sysslomännens placering i löneskalan. Beträffande den första frågan ber jag få erinra om att när Kungl. Maj:t framlagt förslag beträffande lönerna för överläkarna på nämnda platser i den riktningen, att dessa löner icke skulle definitivt regleras nu i det här sammanhanget utan sättas på övergångsstat, så skedde det uteslutande av följande anledning. Löneregleringskommittén har ju, som känt är, föreslagit, att dessa överläkare skulle dels åtnjuta en huvudlön i deras egenskap av överläkare vid dessa hospital, dels skulle de för de professurer, som de uppehålla, dels vid Karolinska institutet i Stockholm och dels vid Uppsala och Lunds universitet, åtnjuta ett visst arvode. Löneregleringskommittén fann sig självfallet icke befogad att pröva frågan om arvodets storlek, utan i det avseendet skulle det inkomma förslag från högskolornas löneregleringskommitté. När vi rådgjorde med ecklesiastikministern om hur man skulle ordna dessa saker, framhöll han bestämt, att det måste betraktas som oriktigt att ur denna lönereglering för universiteten och Karolinska institutet rycka ut en enda speciell fråga, nämligen frågan om arvodet eller om den ersättning, som dessa överläkare skulle ha för sina professorsgöromål, och därför nödgades vi i socialdepartementet gå fram med förslaget, att de skulle ställas på övergångsstat. Sedermera har emellertid från högskolornas löneregleringskommitté inkommit ett förslag, och nu har statsutskottet med hänsyn till att saken är så pass tillrättalagd, för sin del föreslagit, att dessa överläkares löner, när det gäller huvudlönen, skulle regleras definitivt i det här sammanhanget och att statsutskottet senare med hänsyn till de ur åttonde huvudtiteln utbrutna punkterna skulle under riksdagens lopp få inkomma med förslag beträffande reglering av deras arvoden såsom professorer.

Jag kan inte annat än med allra största tillfredsställelse hälsa denna statsutskottets ståndpunkt. Det är endast på grund av det skäl jag nyss angav som Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt fick den läggning den fått, men jag är mycket tillfredsställd med att statsutskottet varit i tillfälle att gå på den andra linjen, nämligen att definitivt reglera dessa överläkares huvudlöner och förklara sig sedan kunna under riksdagens lopp komma att reglera även deras arvoden, som ingår under åttonde

huvudtiteln. Jag vill således förklara mig fullt ense med statsutskottet i fråga om den ändring av Kungl. Maj:ts proposition, som införts på denna punkt.

*Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)*

Beträffande sysslomännen förhåller det sig ju på det sättet, att Kungl. Maj:t har föreslagit, att de skulle placeras i tre olika löneklasser. Det har sedermera motionerats om en förändring i detta hänseende därhän, att det endast skulle bli två olika löneklasser, och så ha vi en syssloman vid Växjö hospital, om vilkens placering det råder någon tvekan. Statsutskottet har emellertid följt Kungl. Maj:ts förslag beträffande indelningen i löneklasser och föreslagit tre sådana, men statsutskottet har för sin del föreslagit en upphöjning av befattningen i Växjö, som har haft en alldeles särskild karaktär genom ett merarbete, som inte torde påvila motsvarande befattningshavare på andra håll, och jag vill även på den punkten förklara, att jag är tillfreds med den förändring, som statsutskottet har föreslagit.

Jag är också i den lyckliga omständigheten att kunna förorda bifall till den av herr A. Petré framförda motion, som är av statsutskottet tillstyrkt. Han har ju själv i sin motion utförligt redogjort för de skäl, som legat till grund för motionen i fråga. Statsutskottet har känt sig övertygat av dessa skäl, och jag får förklara, att även jag är övertygad om riktigheten av dessa skäl, och jag kan således även beträffande detta godkännande av motionen ansluta mig till den ståndpunkt statsutskottet intagit.

Av de få ord jag här anfört, framgår ju, att Kungl. Maj:t och statsutskottet i det här fallet synas bliva fullständigt eniga, och det är naturligtvis under sådana förhållanden betydligt lättare för riksdagen att taga ställning till denna fråga, så stor och viktig som den ju ändå är, då på detta sätt enighet på alla punkter har kunnat uppnås.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet endast för att med några få ord ge tillkänna anledningen, varför jag har anslutit mig till den reservation, som är fogad till detta betänkande.

Jag har vid mitt ståndpunktstagande närmast haft att göra jämförelser mellan här ifrågavarande läkares ställning och den ställning, som intages av läkarna vid våra sjukvårdsinrättningar inom de olika landstingsområdena. Och jag måste då säga mig, att så vitt jag kan bedöma saken ha våra läkare vid lasaretten en bättre ställning än dessa hospitalsläkare skulle få, dels med hänsyn till själva det arbete de ha att utföra men dels även med hänsyn till att de förra ju ha betydligt större möjligheter att genom privat praktik kunna öka sina inkomster, vartill väl i de flesta fall hospitalsläkarnas möjligheter äro i mycket hög grad begränsade. Då jag för min del emellertid måste anse det synnerligen önskvärt, att man kan rekrytera hospitalsläkarkåren med så goda läkare som möjligt, så ligger ju i sakens natur att jag anser, att man bör se till att man icke gör hospitalsläkarnas avlöningsvillkor allt för dåliga. Det är ju inte heller så stor skillnad i belopp, som det här är fråga om,

Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)

mellan vad utskottet föreslagit och vad reservanterna föreslagit. Det rör sig omkring c: a 500 kronor per år. Men reservanternas förslag innebär dock ett bibehållande av hospitalsläkarna i samma ställning, som de intagit förut. Jag kan nämligen inte erkänna riktigheten av herr Ekman's resonemang i detta avseende, som framgick av hans första anförande, och jag kan inte heller dela herr Ekman's farhågor för de konsekvenser det skulle föra med sig, ifall man här följer reservationen. Jag har styrkts i denna min uppfattning, då jag funnit, att en av löneregleringskommitténs ledamöter, herr andre vice talmannen, i löneregleringskommittén har intagit samma ståndpunkt som vi reservanter här kommit till; och med min kännedom om den noggrannhet och försiktighet som alltid utmärker herr andre vice talmannens ståndpunktstagande i lönefrågor, har jag ansett mig kunna med trygghet ansluta mig till den av honom intaga ståndpunkten. Jag måste säga mig, att det i någon mån förvånade mig, att inte redan Kungl. Maj:t gick på vad reservanterna här föreslår. Jag tror för min del, att det är fullt förenligt med vad bilighet och rättvisa kräver, ifall riksdagen här går på den linje, som finnes angiven i reservationen, till vilken jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den synpunkten, att det är nödvändigt att söka förbättra rekryteringen i fråga om hospitalsläkarna så mycket som möjligt, har vid det förberedande arbetet med denna lönereglering behörigen behärtats, och alldeles särskilt, när det gällt de yngre hospitalsläkarna ha så betydande förbättringar blivit gjorda i deras ställning, att man har all anledning att hoppas, att de tidigare förefintliga rekryteringssvårigheterna nu skola vara övervunna.

Vad beträffar de skäl, som jag anförde, att med den föreslagna placeringen av överläkarna vid hospitalen dessa i allt fall realiter sett komma att stå i minst lika god löneställning i förhållande till tredje gradens tjänstemän som de tidigare haft, så har mot denna min argumentation icke anförts någon som helst invändning. Den siste talaren nöjde sig i detta hänseende bara med att hänvisa till att han i det fallet trodde på en annan löneregleringskommittéledamots auktoritet. Det av mig anförda skälet faller icke genom ett dylikt svar, det står ju alltjämt obestrifft kvar. Jag tror också, att saken ligger rätt klar för kammaren, varför jag inte har anledning att så länge syssla med den här. Jag konstaterar blott, att även medicinalstyrelsens representant inom löneregleringskommittén funnit sig kunna biträda det förslag, som löneregleringskommitténs majoritet framlade, vilket förslag Kungl. Maj:t sedermera i sin tur godtog och som statsutskottets flertal nu även funnit vara riktigt och lämpligt.

Vad beträffar herr Petréns erinran om den tablå, som i hans motion blivit framlagd och som skulle visa, att i vissa fall en löneförhöjning skett, vill jag bara gentemot honom erinra att denna tablå är av den beskaffenheten, att den jämför ställningen för en befattningshavare på A-ort enligt det nya förslaget med den förutvarande ställningen för här

ifrågavarande befattningshavare. Nu förhåller det sig ju så, att det icke finnes någon befattningshavare på A-ort anställd på hela hospitalsstaten. Det är således obefintliga befattningshavares ställning man jämför med de förutvarande lönerna, en jämförelse, som naturligtvis inte kan ge annat än missledande resultat.

*Lönereglering
för hospitals-
personal m. fl.
(Forts.)*

För övrigt förefaller det mig, efter det anförande, som hållits från statsrådsbänken, att därav framgick, att de förändringar i den föreliggande propositionen, som av statsutskottet vidtagits, samtliga godkännas av regeringen, som, så vitt jag förstod, finner det nu föreliggande utskottsförslaget i alla avseenden berättigat och lämpligt. Vid sådant förhållande borde kammaren icke ha svårt att välja position. Jag hoppas sålunda, att kammaren här följer utskottet.

Herr statsrådet *Lindqvist*: Det var inte min avsikt att yttra något om den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande, och det av tämligen naturliga skäl. Men då statsutskottets ärade ordförande uttryckte sin förvåning över att inte Kungl. Maj: t i sitt förslag har upptagit vad reservanterna nu föreslå, så skall jag be få framhålla, att Kungl. Maj: t ju givit uttryck åt den uppfattningen, som självfallet alla hysa, att det är av ett ofantligt värde att få dessa överläkarbefattningar besatta på det mest tillfredsställande sätt och med de bästa förhållanden, som över huvud taget kunna uppbringas, och det förstå vi, att om hospitalsläkarna icke bli väl placerade i lönehänseende, så har man redan därigenom rest en svårighet för strävandena att få de mest dugande krafterna. Nu hade emellertid löneregleringskommittén föreslagit, att dessa läkare skulle placeras i lönegrad B 19, och av rena sparsamhets-skäl ansåg sig Kungl. Maj: t icke kunna ens på den punkten frångå vad löneregleringskommittén hade föreslagit.

Reservanterna ha emellertid föreslagit, att en uppflyttning skall äga rum från lönegrad B 19 till B 20 och att även överläkarna av andra klass skola pensioneras efter lönegrad B 20 i stället för efter B 19. Ja, det blir ju, vill jag säga, statsfinansiellt sett icke någon stor utgift, om man gör denna ändring. Det rör sig här inte om många befattningshavare, och det skiljer inte på mer än omkring 500 kronor för var och en, så att det är i varje fall ingen oöverkomlig sak, synes det mig, och jag vill ge uttryck åt den uppfattningen, att riksdagen självfallet bör se till att dessa befattningshavare placeras i allra bästa ställning just i syfte att skapa möjlighet att tillförsäkra hospitalsväsendet de allra bästa läkarekrafterna.

Det är endast denna förklaring jag velat göra, med hänsyn till vad statsutskottets ordförande yttrade, och jag har självfallet icke någonting vidare att tillägga därutöver.

Herr *Petrén*, *Alfred*: De ord, som här yttrats från statsrådsbänken, kan jag inte tolka på annat sätt än att statsrådet och chefen

Lönereglering för socialdepartementet icke alls skulle ogärna se, om riksdagen här följde reservanternas i stället för statsutskottet.

för hospitalspersonal m. fl.

(Forts.)

Jag begärde ordet i anledning därav, att herr Ekman framhöll, att det visserligen var behjärtansvärt att se till att rekryteringsmöjligheterna på hospitalsläkarbanan blevo bättre, men han höll före, att med de väsentliga löneförhöjningar för underordnade läkare, som Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta förslag innebär, skulle rekryteringsvägrigheterna också bli avhjälpta. Ja, jag tror nog att dessa underordnade läkarplatser, som nu till större delen stå vakanta av brist på sökande, bli besatta efter den av utskottet tillstyrkta löneregleringen, men jag tvivlar absolut på att denna kommer att verka höjande på rekryterings *kvalitet*, att den kommer att ge till resultat, att flera dugliga, förstklassiga läkare gå in på hospitalsläkarbanan, ty de dugliga läkarna se framför allt på slutplatserna, och så länge slutplatserna ge så väsentligt lägre inkomster på detta sjukvårdsområde än på andra sjukvårdsområden — såsom ju också statsutskottets ordförande framhöll — tror jag inte, att vi ernå denna förbättring i kvaliteten, som också är behöflig. Just ur denna synpunkt anser jag det vara av stor vikt, att vi få hospitalsöverläkarplatserna flyttade upp i den lönegrad, som här av reservanternas föreslagits, och jag vidhåller mitt yrkande i detta avseende.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmanen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;
Nej — 48.

Föredrogs ånyo och företogs till avgörande i ett sammanhang bankoutsrottets memorial och utlåtande: *Om avlöningen för personal hos riksdagens kamrar och utskott.*

nr 39, i anledning av kamrarnas återremiss av bankoutsrottets memorial nr 17 med förslag angående avlöningen för tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott; samt

nr 46, i anledning av väckt motion angående avlöningen för tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott.

I ett den 17 mars 1922 avgivet memorial (nr 17) hade bankoutsrottet hemställt, att riksdagen, i anledning av ett utav kamrarnas herrar talmän framlagt förslag angående avlöningen vid innevarande riksdag för tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott, måtte fatta besluta på sätt memorialet närmare utvisade.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade riksdagens båda kamrar återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

Sedan utskottet med anledning härav i skrivelse den 23 sistlidne mars anhållit, att kanslideputerade måtte taga ärendet under förnyad omprövning och däri inkomma med det yttrande, vartill omständigheterna kunde föranleda, hade talmännen i skrivelse den 25 nästlidna april, med förmålan att kanslideputerade till talmännen inkommit med en den 28 förberörda mars dagtecknad skrivelse i ämnet, anført, att ärendet behandlats vid nämnda den 25 april hållet talmanssammanträde, vid vilket jämväl de ständiga utskottens ordförande ävensom kanslideputerade närvarit, samt i enlighet med den mening, som vid sammanträdet gjort sig gällande, talmännen ville föreslå, att — fränsett frågan om dyrtidstilllägg och ersättning för eventuellt avstått sådant — åtgärder måtte vidtagas i det syfte, som angivits i kanslideputerades ifrågavarande skrivelse.

Kanslideputerade hade i sin åberopade skrivelse på anförda skäl, med frånträdande av sin förut gjorda framställning i ämnet, hemställt, att herrar talmän behagade föreslå bankoutsrottet att vidtaga åtgärder i syfte

att under innevarande riksdag, utöver de i 1919 års avlöningsbestämmelser för de hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante fastställda arvoden, de av dessa tjänstemän, vilka vore innehavare av statstjänster, måtte beredas ersättning med två tredjedelar av vad vederbörande befattningshavare visat sig faktiskt hava på grund av tjänstgöring hos riksdagen avstått av den till statstjänsten hörande lönen;

att, utöver arvoden för riksdagstjänstgöring, särskild ersättning för mistade löneinkomster måtte under innevarande riksdag tillkomma de hos kamrarna, de ständiga utskotten samt riksdagens kansli anställda vaktbetjante, som innehade statstjänst, i den mån de styrkte, att de innevarande år nödgats i och för riksdagstjänstgöring avstå större andel av sina fastställda löneförmåner i statstjänst än under motsvarande del av riksdagstjänstgöring år 1921 varit förhållandet;

att genom fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg en utredning

Om avlöning- måtte åvägabringas rörande ett definitivt ordnande av nyssberörda er-
 en för perso- sättningsfråga, i samband varmed jämväl torde böra beaktas spörsmålet
 nal hos riks- rörande en revision av 1919 års avlöningsbestämmelser, ävensom att re-
 dagens kam- sultatet av sagda utredning måtte i god tid föreläggas nästkommande
 rar och ut- riksdag;
 skott.
 (Forts.)

samt att mom. 7 i omförmälda avlöningsbestämmelser skulle erhålla följande ändrade lydelse:

”Vid slutet av varje riksdag må till vardera av de under hela riksdagen i kamrarna anställda förste vaktmästarna och till kamrarnas vaktmästare, som ombesörja utdelningen av postförsändelser till kamrarnas ledamöter, utbetalas ett belopp av 50 kronor. Därjämte må, jämväl vid slutet av varje riksdag, till envar av de vaktmästare, vilka efter klockan elva e. m. tjänstgjort vid aftonplena, utbetalas en extra ersättning av fyra kronor för varje gång sådan tjänstgöring ägt rum.”

Bankoutskottet hade i memorialet nr 39 på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte godkänna herrar talmäns och kanslideputerades här ifrågavarande förslag.

Utlåtandet nr 46 hade i avseende på en inom andra kammaren av herr *Lovén* jämte elva andra av kammarens ledamöter väckt motion nr 313, som hänvisats till bankoutskottet, och i vilken anförts följande:

”Till bankoutskottet har från kamrarnas herrar talmän inkommit ett förslag till ordnande av avlöningen för tjänstemän och vaktbetjänte för innevarande riksdag. Då vi inte anse, att detta förslag skipar full rättvisa de olika tjänstemännen och vaktbetjänte emellan, få vi, under åberopande av § 55, 3 stycket i R. O., hemställa:

att riksdagen i anledning av förevarande förslag må

1: o) besluta, att under innevarande års riksdag, utöver de i 1919 års avlöningsbestämmelser för de hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte fastställda arvoden, ersättning må utgå till de tjänstemän och bejänte, vilka äro innehavare av statstjänster, med två tredjedelar av vad vederbörande befattningshavare visat sig faktiskt hava på grund av tjänstgöring hos riksdagen avstått av den till statstjänsten hörande lönen;

2: o) tillerkänna de tjänstemän och vaktbetjänte, vilka icke erhålla ersättning jämlikt mom 1: o) eller jämlikt nämnda moment erhålla ersättning, understigande 10 procent av vederbörande befattningshavares sammanlagda löneförmåner å riksdagstjänsten, gratifikation av 10 procent utav sistnämnda löneförmåner, dock med avdrag av eventuellt uppuren ersättning jämlikt mom. 1: o);

3: o) besluta, att mom. 7 i omförmälda avlöningsbestämmelser skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid slutet av varje riksdag må till vardera av de under hela riksdagen i kamrarna anställda förste vaktmästarna och till de kamrarnas vaktmästare, som ombesörja utdelningen av postförsändelser till kam-

rarnas ledamöter, utbetalas ett belopp av 50 kronor. Därjämte må, jämväl vid slutet av varje riksdag, till envar av de vaktmästare, vilka efter klockan elva e. m. tjänstgjort vid aftonplena, utbetalas en extra ersättning av fyra kronor för varje gång sådan tjänstgöring ägt rum; samt

4: o) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta verkställa utredning beträffande avlöningsförhållandena för här ifrågavarande personal, ävensom att vid nästkommande års riksdag i vederbörlig ordning framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda."

Om avlöningen för personal hos riksdagens kamrar och utskott.
(Forts.)

Under hänvisning till innehållet uti sitt senast i ärendet avgivna memorial nr 39 hade utskottet funnit sig böra avstyrka bifall till motionen; och hade utskottet alltså hemställt, att förevarande motion II: 313 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits av, utom annan, herr *Lovén*, som yrkat bifall till motionen, samt herrar *Malmberg* och *Borggren*, vilka instämt med herr *Lovén*.

Herr *Malmberg*: I föreliggande memorial förefinnes en reservation av herr *Bäcklund*, som yrkat bifall till utskottets hemställan i memorial nr 17. Då jag för min del anser, att detta förslag bör föredragas framför det som bankoutskottet nu framburit, så anslöt jag mig till den reservationen. Vid utskottsbehandlingen skulle jag emellertid helst velat ansluta mig till den reservation, som avgivits av herrar *Lovén* och *Borggren*, men jag misstänkte redan då, vad som sedermera bekräftats, att talmännen skulle vägra proposition på ett sådant förslag, därför att det gick utom ramen för vad utskottet hemställt. När sedan herr *Lovén* motionsvis framförde ungefär samma förslag, har jag därför ansett mig oförhindrad att ansluta mig till hans motion.

Lönefrågan för riksdagens befattningshavare för innevarande år är en synnerligt tilltrasslad historia, och jag skall icke trötta kammaren med att ingå på detaljer, vilket jag för övrigt anser skulle vara synnerligt ofruktbart. Jag skall endast be att få påpeka, att om riksdagen nu bifaller vad bankoutskottet här föreslagit, så komma de icke statsanställda befattningshavarna i en sämre ställning än de som äro anställda i statens tjänst, det vill med andra ord säga, de icke statsanställda skulle få utföra samma arbete för en lägre betalning än den, som skulle komma dem av deras kamrater till godo, som innehava statstjänst. Detta kan naturligtvis icke vara överensstämmande med rättvisa och billighet. Motionären har nu framkommit med ett förslag, genom vilket han söker undanröja detta missförhållande. Nu kan det visserligen sägas, att det på frågans nuvarande stadium är ogörligt att på denna punkt skipa full rättvisa. Därtill fordras en föregående grundlig utredning, som för närvarande icke kan åstadkommas men som föreslagits till nästa år. Motionärens förslag kan således icke heller sägas uppfylla alla anspråk på rättvisa, men han har i alla fall sökt att komma rättvisan så nära som möjligt, och mera kan man ju icke för ögonblicket begära. Motionärens förslag gäller ju endast för innevarande år, och

*Om avlöning-
en för perso-
nal hos riks-
dagens kam-
rar och ut-
skott.*

(Forts.)

den merutgift ett bifall till utskottets förslag skulle förorsaka betyder ingenting för statsverket, men för en del befattningshavare betyder det så mycket mera. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till herr Lovéns motion.

Herr von Geijer: Den siste ärade talaren hade ingenting att invända mot bankoutskottets utlåtande i memorial nr 39, varemot han yrkade avslag på samma utskotts hemställan i dess utlåtande nr 46 och bifall till den av herr Lovén inom andra kammaren väckta motionen.

Redan den omständigheten, att talmannen funnit sig föranlåten att slå ihop dessa ärenden visar, att det finnes ett direkt sammanhang dem emellan. Då den siste ärade talaren icke ingick i några detaljer av frågan, anser jag det vara i viss mån nödvändigt att med några ord söka klarlägga ärendet, vad det innebär, dess läge och historia.

Det är bekant, att av ålder i riksdagens utskott, kanslier och kamrar varit anställda ett rätt stort antal statsanställda tjänstemän. Till den 1 januari 1922 gällde den regeln, att tjänsteman, som på grund av en eller annan omständighet var förhindrad att fullgöra sin tjänst i statens verk, fick trots detta uppbära hela sin lön med ålderstillägg och endast var skyldig att avstå sina tjänstgöringspenningar. Denna omständighet var ju, som sagt, känd sedan gammalt, och när riksdagen anställde personer i sin tjänst, beaktades denna omständighet. De arvoden, som riksdagen föreslog till tjänstemännen i utskotten och kamrarnas kanslier beräknades med fästat avseende härå, och de vore sålunda betydligt lägre än de skulle varit, därest icke dess tjänstemän hade haft rätt att uppbära något direkt av statsverket. Den sista lönereglering som riksdagen vidtog för sina tjänstemän är av år 1919. Där beaktades dessa omständigheter och lönerna, eller arvodena rättare sagt, sattes så pass lågt därför, att man visste och beräknade, att dessa tjänstemän skulle uppbära lön från statsverket. Detta förhållande ändrades med innevarande års ingång. Genom ett kungl. brev av den sista december i fjol bestämdes, att tjänstemän i statens verk skulle under tjänstledighet avstå allt, sålunda icke endast tjänstgöringspenningar utan även lön och ålderstillägg, och därigenom försattes tjänstemännen i en helt annan ställning. Då de arvoden, som tjänstemännen uppbära i riksdagen, såsom förut nämnts, bestämts med fästat avseende därå, att de uppbära lön av statsverket, blev det därför nödvändigt för riksdagen att på ett eller annat sätt giva tjänstemännen ersättning för vad de sålunda förlorat. Det var syftet med den framställning, som herrar talmän gjorde hos bankoutskottet och vilken framställning huvudsakligen grundade sig på kanslideputerades efter remiss från herrar talmän avgivna utlåtanden. Det uppdrag kanslideputerade fingo var att söka bereda tjänstemännen ersättning för vad de förlorat genom nämnda kungl. brev, vad de fått mindre år 1922 än år 1921. Det var syftet och den ram, utöver vilken kanslideputerade icke kunde gå. I det syftet gjordes kanslideputerades hemställan till talmännen, som remitterade denna hemställan till bankoutskottet. Emellertid hade därvidlag ett fel insmugit sig vis à vis vaktmästarna, vilket

den siste ärade talaren något berörde. Det har varit den skillnaden mellan vaktmästare och tjänstemän, att vaktmästare i regel fått avstå icke endast tjänstgöringspenningar, när de tjänstgjort i riksdagen, utan jämväl sin lön. De hava endast fått behålla ålderstillägg, med ett enda undantag, som icke inverkar på ifrågavarande förhållanden. Denna omständighet blev icke beaktad i kanslideputerades första skrivelse, utan denna skrivelse var så generell avfattad, att vaktmästare i likhet med tjänstemän skulle komma i åtnjutande av ersättning till 2/3 av allt vad de avstått. Detta skulle i grunden innebära en löneförbättring för vaktmästarna. Arvodena åt de statsanställda vaktmästarna i riksdagen hava fastställts med fästat avseende å och satts så högt de gjort just därför, att de avstått allt utom sina ålderstillägg. Som nämnts blev denna omständighet icke tillräckligt beaktad i kanslideputerades första skrivelse och bankoutskottets första memorial, varigenom faktiskt vaktmästarna tillerkändes icke ersättning för vad de förlorat genom det kungl. brevet utan en löneförhöjning, som skulle belöpa sig till ungefär 160 kronor i månaden för var och en av de statsanställda vaktmästarna. I enlighet med det uppdrag, som lämnats kanslideputerade måste kanslideputerade naturligtvis söka få detta förhållande, som aldrig varit avsett, ändrat. Det var anledningen till återremissen. Bankoutskottets memorial nr 39 innehåller sålunda, att alla statsanställda, tjänstemän och vaktmästare, skola få full ersättning för vad de förlorat genom kungl. brevet den 31 december 1921.

Om avlöningen för personal hos riksdagens kamrar och utskott.

(Forts.)

Nu föreligger här en motion, som den siste ärade talaren berörde, vari yrkats, att de statsanställda vaktmästarna skola få 2/3 av den lön, de sedan åratals avstått på grund av sin tjänstgöring i riksdagen. Detta innebär sålunda faktiskt, att man nu på grund av denna motion, utan någon utredning, utan någon granskning, utan några siffror, som visa vad det skulle belöpa sig till, skulle föreslå en löneförhöjning för de statsanställda vaktmästarna. Detta har aldrig varit syftet och det är sålunda ett alldeles nytt ärende. Därtill kommer att i såväl kanslideputerades skrivelse som i bankoutskottets memorial finnes angivet, att man funnit skäl vara för handen att än en gång granska 1919 års lönereglemente. Trots det att man kan räkna med, att man redan till nästa år får en löneförhöjning på området, är nu meningen att riksdagen skall fatta ett beslut angående vaktmästarna, som faktiskt skulle innebära en löneförhöjning. Den siste ärade talaren sade, att det icke kunde vara rättvist, att två personer uppbära olika arvoden för samma tjänst. Det är en sak, som ägt rum sedan gammalt, att de statsanställda vaktmästarna haft något mera. Det är ingenting nytt, det är likadant som gäller beträffande tjänstemännen. De statsanställda tjänstemännen få mera än de icke statsanställda, det ligger i hela det system, som hittills använts. Detta är också skälet, varför kanslideputerade fästade uppmärksamheten på, att det här är någonting, som betingar och nödvändiggör en ganska grundlig revidering av dessa bestämmelser. Det förslag, som föreligger i memorial nr 39, innebär icke alls, att man inför detta nu, att de statsanställda vaktmästarna få något mer än de andra, det har

Om avlöning-
en för perso-
nal hos riks-
dagens kam-
rar och ut-
skott.
(Forts.)

varit så sedan många år tillbaka. Jag anser, att det här endast gäller att skaffa tjänstemän och vaktmästare den ersättning, som de kunna vara berättigade att få, därför att genom en administrativ föreskrift av Kungl. Maj:t de kommit i sämre avlöningsställning i år än i fjol; en sådan ersättning har varit syftet från början till slut. Det förslag, som innefattas i motionen och den siste talarens yrkande, är ett alldeles nytt ärende. Det gäller där en löneförhöjning. Är kammaren beredd att taga den på så pass lösa grunder som åberopas, så har jag för min del icke någonting däremot, men jag har ansett det vara min skyldighet att, då jag haft med ärendet att göra, peka på dessa omständigheter och påvisa den verkliga, faktiska innebörden i motionen och i det yrkande, som framställt av den siste talaren. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan såväl i memorial nr 39 som i utlåtan- det nr 46.

Herr Winberg: Ja, herr talman, jag skall icke yttra mig om vad den siste talaren anförde därom, att vad som föreslås i den av herr Lovén inom andra kammaren väckta motionen skulle vara någonting alldeles nytt. Jag skulle bara vilja till den ärade talaren rikta den frågan, huruvida de riktlinjer, efter vilka utskottet föreslår, att avlöningsförhållandena för de hos riksdagen anställda tjänstemän och vaktbetjante böra ordnas, äro så synnerligen hållbara. Utskottets förslag innebär, enligt vad den siste ärade talaren anförde, att den lägre personalen, därför att den under sin tjänstgöring i riksdagen redan förut måst avstå från hela sin avlöning i statens verk med undantag av ålders- tillägg, icke skulle hava rätt till någon ökning i arvodena, men att där- emot tjänstemännen, som förut åtnjutit hela sin lön i statens verk, för framtiden skulle få en helt annan löneställning. Man kan tvista om vilken linje som är den riktigaste. För min del anser jag, att ingen- dera av dessa linjer egentligen är fullt riktig, ty vid fastställande av lönerna bör man taga hänsyn till vad som är skäligt med avseende å det utförda arbetet, och man bör icke göra någon klassindelning och till- lämpa den gamla bibliska satsen, att den som litet haver från honom skall varda taget, men den som mycket haver honom skall varda givet ännu mer. Utskottets förslag innebär, enligt min mening, icke någon rättvis lönesättning mellan dessa båda grupper. Under sådana förhål- landen skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som innefattas i den av herrar Lovén och Borggren avgivna, vid utskottets memorial fogade reservationen.

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag tog del av detta betänkande, kunde jag konstatera, att alla äro ense om, att det här icke är fråga om någon ordentlig löne reglering för dessa tjänste- män och vaktbetjante, utan att meningen är att en sådan reglering skall efter vederbörlig utredning sättas i system i början av nästa riksdag. Under sådana förhållanden anser jag det vara rätt olämpligt att nu före- taga sig, att i någon väsentlig mån rubba de förhållanden som hittills

rätt. Detta skulle naturligtvis föregripa den utredning, som alla äro ense om, att den bör komma till stånd. Om jag tänker på de särskilda skäl, som anförts för att ändock göra sådan rubbning, så har det påvisats av en talare, att de personer, som äro anställda i statens tjänst och därjämte hava anställning hos riksdagen som en tillfällig biförjänst, hava en bättre ställning än de som icke innehava statstjänst. Ja, det är ju alldeles klart. Det är verkligen så, mina herrar, att den, som har en stadigvarande inkomst av statstjänst allra helst i dessa tider, naturligtvis har det bättre ställt än andra, vare sig de kunna förtjäna något extra eller icke. Men detta står icke att ändra utan olägenheter. Man kan icke alltid gå ut ifrån, att man skall se till, att alla få vad *den* har, som kommit upp till de högsta inkomsterna. Det skulle vara synnerligen behagligt, om man kunde använda den principen vid lönerogleringar, men jag vill avråda kammaren att lyssna till locktoner, som peka på att man på det viset skall reglera lönerna uppåt. Nu är det, mina herrar, så att tjänstemän i det allra närmaste ha samma lön som i fjol, det är en högst obetydlig skillnad, och vaktbetjante ha precis samma avlöning som de hade i fjol. Jag undrar, om många av kammarens ledamöter, när en utredning nu förestår, vilja vara med om att i en hastig vändning laga så, att dessa vaktbetjante skola få betydligt mera än i fjol. Åt det hållet tror jag icke, att man bör försöka att reglera löner. Herr greve och talman, jag ber att på det bestämdaste få yrka bifall till utskottets förslag.

Om avlöningen för personal hos riksdagens kamrar och utskott.

(Forts.)

Herr Winberg: Jag vill till den senaste ärade talaren säga, att inte heller jag är av den meningen, att man skall alltjämt, utan aktgivande på realiteter, se till, att vederbörande få så höga löner som möjligt, men jag skulle gärna se, att man någon gång avveke från den gamla principen, att den som har det bra, honom skall man giva och den som är i en sämre ställning, honom har man ingen anledning att giva, utan han skall fortfarande ha det sämre. Det är mot denna gamla princip som jag ovillkorligen måste vända mig. Om nu förhoppning finnes, att en ordentlig utredning av denna fråga vid nästkommande riksdag kommer till stånd, så att den blir klarlagd efter bärande grundlinjer, ber jag att få uttala min tillfredsställelse därmed, och jag skall icke nu besvara kammaren med någon votering.

Herr Rune: Herr greve och talman, jag vill bara med anledning av den siste ärade talarens anförande säga, att man här icke har tillgodosett de högre ställdas intressen mer än de lägre befattningshavarnas. Här är det, såsom jag redan nämnt, beträffande vaktbetjante så, att man vill se till, att de få samma avlöning som i fjol, och under sådana förhållanden anser jag icke, att man kan komma med påståendet, att deras intressen icke blivit tillräckligt tillgodosedda.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman en enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först

Om avlöning- på bifall till vad utskottet i nu föredragna memorial och utlåtande hem-
 en för perso- ställt, samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förkla-
 nal hos riks- rade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till
 dagens kam- utskottets hemställanden, sig finna denna proposition vara med övernä-
 rar och ut- skott. gande ja besvarad.

(Forts.)

Votering begärdes av herr *Malmberg*, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt memorial nr 39 och utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 18.

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om upphävande av 18 kapitlet 13 § 2 momentet strafflagen.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 141, som behandlats av första lagutskottet, hade herr *Engberg* hemställt, att riksdagen ville besluta, att 18 kapitlet 13 § 2 momentet strafflagen måtte upphävas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar 18 kapitlet 13 § 2 momentet strafflagen skulle kunna upphävas eller omarbetas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Hederstierna* av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion måtte lämnas utan bifall.

Reservation hade även avgivits av herr *Rogberg*, som instämt i herr *Hederstiernas* yrkande om avslag å motionen och i övrigt för egen del gjort vissa uttalanden i ämnet.

Herr *Hederstierna*: För dem av herrarne, som komma ihåg tillståndet här i landet, innan denna s. k. preventivlag tillkom, tror jag

det står ganska klart, att det tillståndet var sådant, att vi ej böra återinföra det. Det gick ju så långt, att ej bara genom pressen och på annat sätt annonser spriddes om, hur man skulle kunna få preventivmedel, utan ute i landsorten foro gårdfarihandlare omkring och utbjödo dessa varor från by till by. Jag tror därför, att man kan säga, att lagen givet har motarbetat den osed, som då förefanns, och jag tror också, att man i allmänhet är överens om, att de förhållanden, som då förelågo, år 1911, böra vi icke få igen. Jag vill emellertid erkänna, att lagen naturligtvis ej har fullt kunnat bortarbota missförhållandena, utan det är naturligtvis synnerligen svårt att alldeles röja bort dem. Vad som för närvarande nog ligger mest bakom den rörelse, som nu förefinnes här i landet att ändra preventivlagen, det är en rörelse, som har uppkommit utomlands under kriget och de förhållanden, som då förelågo. Det blev mycket vanligt, att i de stora arméerna, som lågo i fält, smittosamma sjukdomar spriddes, och läkarne måste inskrida för att förebygga de könssjukdomar, som där uppstodo, och då satte de i gång en rörelse för att underlätta spridandet av preventiva medel. Jag tror ej jag missminner mig, när jag säger, att, när preventivlagen infördes 1911, så var det en man, som alldeles särskilt med sin auktoritet stödde lagens införande, och det var auktoriteten på könssjukdomarnas område på den tiden, professor Welander. Han var, om jag ej missminner mig, synnerligen intresserad av, att lagen infördes, och detta i trots av, att han själv var läkare på just könssjukdomarnas område. När jag nu särskilt är rädd för att tumma på denna preventivlag, så är det med anledning av någonting, som jag också har vidrört i min reservation, och som för mig står som ett mycket klart minne från den diskussion, som fördes i andra kammaren, när preventivlagen infördes. Det var ett mycket stort anförande, som då hölls av professor Thyrén, och vad som då i hans argumentering slog mig var bland annat vad som fortfarande står för mig såsom avgörande i denna frågan. Det var följande påpekande. Han sade, att för närvarande går det till så här i landet, att en ung kvinna utväljer en karl, som hon kan lita på. Hon litar på, att när hon tillåter honom att idka könsumgänge med henne så vet hon, att blir det då sedan fråga om ett barn, så gifter han sig med henne, och det gör ju, att kvinnan är mycket noggrann i valet av en sådan person, och hon släpper ej någon annan till sig. Blir nu resultatet, att dessa preventivmedel kunna bli införda i landet, så anse kvinnorna sig vara befriade från den farhågan, att det skall bli ett foster av, så att de ha ingen anledning längre att tänka på den frågan: kommer den karlen att honorera följderna av det tillåtna könsumgänget? De anse sig då utan fara kunna tillåta än den ena än den andra att komma till sig. Och detta, det innebär ju den rena sedeslösheten. Kvinnan håller ej längre på sin jungfrudom, utan hon anser sig utan farhåga kunna tillåta könsumgänge med vilken karl som helst, och det är detta, som är den stora faran med spridandet av preventivmedlen. Detta argument slog mig, och detta argument kan jag fortfarande ej komma ifrån. Sprider man preventivmedel, och undervisar man om, hur de skola an-

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

vändas, så löper man den stora fara, som professor Thyren här påpekat — en fara, som är av den allra största betydelse för hela nationens sedliga liv. Nu vill jag ju säga, att jag mycket väl förstår dessa könsläkare, som finna det vara önskvärt, att folk får lära sig, hur de skola bära sig åt för att undvika smitta, men det gäller att avgöra, vilket motiv som är det starkaste argumentet, det att könsjukdomar böra undvikas eller det att det sedliga livet skall hållas uppe på den nivå, som är önskvärd. Utskottet har i sitt anförande mycket riktigt vägt dessa två saker och erkänt, att här ligger en fara för nationens sedliga liv, men det har ansett, att vikten av att undanröja faran för könsjukdomar väger över i vågskålen. De ha själva sagt, att de anse sig icke kunna tillstyrka bifall till motionärens yrkande om ett preventivlagens upphävande utan vidare, utan de vilja ha en undersökning, men sedan i klämman tala de om ett upphävande. Nu skulle jag naturligtvis kunna vara med om att skriva — en skrivelse låter ju så oskyldig! — när man skriver "huruvida och under vilka förutsättningar" preventivlagen skall kunna upphävas eller omarbetas, så är det ju ett ovanligt lämpligt sätt att locka riksdagen att vara med om saken. Det ser så oskyldigt ut, men som herr Swartz för några dagar sedan sade, kan det hända, att riksdagen sedan känner sig bunden av en riksdagsskrivelse av den arten. Emellertid skulle jag ha kunnat vara med om det, om jag kunnat tänka mig möjligheten av att giva ut en lärobok om användande av preventiva medel och undervisning om könsjukdomar, utan att man samtidigt lärde folk, hur de skulle bära sig åt för att utan fara kunna öva könsumgänge även med friska personer, d. v. s. vad som skulle leda till ett sänkande av folkets sedliga nivå, som jag nyss sade. När jag ej finner det vara möjligt att göra det ena utan att få det andra som påföljd, kan jag för min del ej för närvarande vara med om en skrivelse, och hemställer därför, herr vice talman, om avslag å utskottets förslag.

Herr Larsson, Jacob: När första lagutskottet gick till behandling av den föreliggande motionen, vari yrkas, att den s. k. preventivlagen skall upphävas, stod det klart för utskottet, att det ej ginge för sig att på sätt, som kan sägas hava skett i herr Hederstiernas reservation, avfärda hela saken med en axelryckning. Man behöver alldeles ej anses solidarisk med motionärens hela argumentering för att både inse och erkänna, att där bakom ligger en fruktansvärt allvarlig realitet och en realitet av den art, att den påkallar, att hela frågan om preventivlagen nu bör tagas upp till ny omprövning. Det säger sig självt, att då utskottet kommit till denna uppfattning, utskottet funnit sig böra giva en kort rekapitulering av de förhållanden, som voro förknippade med lagens införande, och jag tror, att var och en, som utan förutfattad mening vill på grundval av aktstyckena från 1910 bilda sig ett omdöme om denna lag, måste erkänna, att den i synnerligen hög grad bär prägeln av stämningsprodukt och är behäftad med de brister, som måste vidlåda varje sådan produkt. Redan 1910 fäste lagrådet uppmärksam-

heten härpå. Lagrådet erinrade, att det då utarbetade förslaget tillkommit i anledning av ett individuellt, nyss inträffat fall och under det omedelbara intrycket av en stämning, som framkallats av vissa allbekanta förhållanden. Men just med hänsyn därtill ansåg lagrådet det vara särskilt angeläget, att innan en lagstiftning av ifrågavarande art komme till stånd, man borde noga tillse dels huruvida den vore ägnad att leda till det mål, som åsyftades, och dels huruvida den ej tilläventyrs kunde vara förenad med vådor och olägenheter, som kunde sägas mer än uppväga de fördelar, man trodde sig uppnå. Jag tror, att efter de 10—11 år, som ha gått, sedan lagen blev gällande, man med en viss trygghet kan säga, att lagrådet i detta sitt yttrande hade rätt. Lagen är bristfällig i många hänseenden. Denna brist framträder allra först däri, att lagen saknar den allmångiltighet, som en lagstiftning och icke minst en strafflagstiftning bör äga. Preventivlagen sysslar med ett visst sär eget förfarande och särskilt med en viss art av föremål, men den förbiser alldeles, att vad lagen här kriminaliserar långt ifrån täcker vad som borde och behövde täckas, om man verkligen vill vinna det mål, vartill lagen syftar. Vidare får det nu erkännas, att lagen har medfört ganska väsentliga vådor och olägenheter i ett bestämt avseende.

Lagrrådet framförde principiella betänkligheter mot det ingrepp i yttranderätten, som denna lag innebure, och mot att över huvud belägga med straff sådana framställningar beträffande preventivmedel, som icke i strafflagens mening sårade tukt och sedlighet, men lagrådet erinrade tillika, att spörsmålet härom ingalunda sammanföle med frågan om preventivmedlens skadlighet eller oskadlighet ur samhällets synpunkt. Lagrådet ställde sig alltså på den ståndpunkten, att lagstiftningen ej borde lägga hinder i vägen för ett fritt meningsutbyte under fullt oantastliga former, även om de meningar, som förfäktades, ansåges stå i strid med samhällets intresse. Nu har lagutskottet icke kunnat underlåta att ansluta sig till denna av lagrådet uttalade principiella uppfattning, och utskottet har därtill haft en särskild anledning; ett förhållande, som just nu aktualiserar frågan om preventivlagens bibehållande eller avskaffande. Som bekant avlämnade den s. k. reglementeringskommittén i december 1910 sitt betänkande. Däri framhöll kommittén, huruledes den allmänna okunnigheten i fråga om könssjukdomarna, deras farlighet och följder — en okunnighet, som rådde inom snart sagt alla samhällsklasser här i landet — på ett högst ödesdigert sätt främjat spridningen av könssjukdomar. Kommittén föreslog därför anordnandet av en organiserad upplysningsverksamhet på detta område. Då medicinalstyrelsen hade att yttra sig över reglementeringskommitténs förslag, instämde den häri, men — och det är något, som bör beaktas med hänsyn till det utlåtande, som medicinalstyrelsen 1910 avgav över preventivlagen — medicinalstyrelsen hemställde, att utöver den upplysningsverksamhet, som reglementeringskommittén föreslagit, upplysning även borde bibringas allmänheten om *de medel, som stode till buds för att förebygga smittas överförande*. Denna ståndpunkt godkändes både av Kungl. Maj:t och av riksdagen. Den 20 juni 1918 utfärdades näm-

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävanden av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

ligen en lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, och § 27 i denna lag påbjuder bland annat, att Konungen skall förordna om de åtgärder, som erfordras för att bland allmänheten sprida kunskap om könssjukdomarnes natur och smittfarlighet, samt om de medel, som stå till buds för att hindra smittas överförande. Då detta lagförslag förevar vid 1918 års riksdag, höjdes icke en röst emot att i lagen införa denna bestämmelse. Därmed får väl anses vara fastslaget att statsmakterna intagit en ståndpunkt, i viss mån motsatt den på vilken preventivlagen vilar. För verkställande av utredning om de åtgärder, vilka funnes erforderliga enligt 27 § i 1918 års lag, tillkallades sakkunnige som ha avlämnat ett mycket innehållsrikt och mycket betydelsefullt betänkande. Då jag tror, att flertalet av kammarens ledamöter icke varit i tillfälle att taga någon närmare kännedom om den i ämnet verkställda utredningen, kan det ej skada att här lämna några upplysningar, vilka kunna bidra till att ställa denna fråga i sitt rätta sammanhang och ge den sin rätta belysning. Efter en mycket omsorgsfull undersökning ha de sakkunnige kommit till det resultat, att den upplysningsverksamhet, varom här är fråga, borde börja redan på skolstadiet och fortsättas i undervisningsanstalter för den vuxna ungdomen, varjämte även för allmänheten upplysning i dessa hänseenden ansetts böra komma till stånd. Sitt program för den för skolstadiet avsedda undervisningen hava de sakkunniga sammanfattat i sex punkter, som jag skall be att få uppläsa för klarläggande av undervisningens innehåll och syfte. De sakkunnige säga, att undervisningen bör avse att meddela kunskap om könssjukdomarnas natur och smittfarlighet; att framhålla deras betydelse för individ, familj och samhälle såväl för tillfället som för framtiden; att väcka uppmärksamhet och eftertanke gent emot smittfaran; att påpeka, att smittfaran kan undvikas och motarbetas, samt hur detta bör ske; att inskräpa skyldigheten för envar, som är eller befarar sig vara angripen av könssjukdom, att skyndsamt söka läkare; och att hos var och en skapa en levande ansvarskänsla i fråga om egna och andras hälsa samt samhällets väl i nu berörda avseenden. Jag tror ej det skall finnas många, som icke vilja giva sitt fulla erkännande åt detta de sakkunnigas program. Upplysningsverksamheten skulle, vad skolstadiet beträffar, anknytas till undervisningen i vissa ämnen, exempelvis biologi, kristendom, samhällslära och på det högre skolstadiet även psykologi. Naturligtvis skulle upplysningsstoffet prepareras och lämpas efter de olika stadier, på vilka upplysningen skulle givas. Det säger sig självt — det har också av de sakkunnige betonats — att omnämnande och behandling av frågan om preventivmedlen icke skulle få förekomma på skolstadiet eller för den omogna ungdomen. Den upplysningsverksamheten skulle riktas till den vuxna ungdomen och till den mognare åldern. Det har naturligtvis bland de sakkunnige uppställt sig den frågan huruvida icke preventivlagen utgjorde ett hinder för anordnandet av denna sistberörda gren av upplysningsverksamheten. Därom ha de sakkunnige icke velat uttala någon bestämd mening. De ha ansett det vara en lagtolkningsfråga, som de icke kunde inlåta sig på.

Vidare ha de sakkunnige tagit upp till behandling det spörsmål, som den senaste ärade talaren var inne på, nämligen avvägningen mellan angelägenheten av att förekomma spridandet av könssjukdomar och den fara för nativiteten och det allmänna sedliga tillståndet, som genom den föreslagna upplysningsverksamheten möjligen skulle kunna uppstå. Nu står det för mig alldeles klart, att man 1910 liksom nu den senaste ärade talaren alldeles överdrivit betydelsen av de preventivmedel, varom här är fråga, så vitt det gäller spörsmålet om nativiteten. Det påvisades redan 1910, att det finnes utom dessa s. k. föremål även vissa andra medel och tillvägagångssätt, som sedan urminnes tider varit kända, och som kanske framför allt kommit till användning för att begränsa barnalstringen. Det har därför också sitt intresse att taga kännedom om en tabell, som förekommer i de sakkunniges betänkande. I en vid de sakkunniges betänkande fogad bilaga lämnas en redogörelse, baserad på officiella statistiska siffror för antalet levande födda pro mille från mitten av 1911, d. v. s. från och med året efter preventivlagens tillkomst, och t. o. m. 1919, det sista år, för vilket uppgifter föreläggat. De siffrorna äro ganska talande. 1911 var siffran 23,99; 1912 var den 23,80; 1913 23,16; 1914 22,88; 1915 21,59; 1916 21,22; 1917 20,84; 1918 20,27 och 1919 19,64 — således ett jämnt och stadigt sjunkande av antalet födda levande barn pro mille. Men dessa siffror böra jämföras med några andra siffror, som också förekomma i betänkandet, och de gälla frekvensen av könssjukdomarna. Beträffande denna sak föreligga allt ifrån den 1 juli 1912 relativt tillförlitliga uppgifter, och de sakkunniga ha återgivit dem. Jag skall här upprepa dem, men i jämna hundratal. Under 1912 års senare hälft 1 juli—31 december uppgick antalet kända fall av könssjukdomar till 7,200, 1913 till 14,000, 1914 till 14,500, 1915 till 14,900, 1916 till 15,400, 1917 till 16,600, 1918 till 24,000 och 1919 till 30,400. När man lägger dessa tabeller bredvid varandra, så ser man ju, att jämsides med, att nativitetssiffrorna undan för undan sjunkit, har frekvensen av smittosamma könssjukdomar undan för undan vuxit och i en rent av häpnadsväckande grad. Nu är det en omständighet, som nog förtjänar att beaktas. Den största nedgången i nativiteten liksom den största stegringen i fråga om sjukdomsfrekvensen inträffade under krigsåren, då importen av preventivmedel var så gott som utesluten. Därav bör man väl kunna draga den slutsatsen, att i fråga om de farhågor å ena sidan och de förhoppningar å den andra, som knutits till preventivlagen, hava farhågorna besannats och förhoppningarna svikits. Utvecklingen har tydligen påverkats av helt andra faktorer än tillvaron av preventivlagen.

Nu kan man ju fråga: Läger verkligen preventivlagen hinder i vägen för en så beskaffad upplysningsverksamhet som den, varom här är fråga. Ja. lagutskottet har nu yttrat sig därom. Det torde vara uppenbart, att preventivlagen icke lägger något som helst hinder i vägen för denna upplysningsverksamhet, så vitt den avser spridandet av kunskap rörande vissa desinfekterande medel och metoder; i det stycket kan upplysningsverksamhet bedrivas alldeles oförhindrad av preventiv-

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

lagen. Preventivlagen sysslar nämligen endast med föremål. Men även här är frågan ganska svår att besvara. Det har från läkarhåll upplysts, att vissa profylaktiska medel förekomma, dels i sådan form, att de ej på något sätt kunna inrangeras under begreppet föremål, och dels i den form att de efter lagens mening skulle vara att anse som föremål. Skall då upplysningsverksamheten, om den sysslar med detta, vara oförhindrad att omtala dessa profylaktiska medel, då det gäller den ena formen, men vara av lagen förhindrad, då det gäller den andra formen av dessa medel? Det skulle förefalla mig vara alldeles orimligt. Det föreligger naturligtvis en viss svårighet för lagtillämpningen däri, att preventivlagen generellt kriminaliserar varje meddelande av anvisning om sättet för preventivmedlens användande, även om gärningen icke är sådan, att den efter lagens mening sårar tukt och sedlighet, men skulle kunna innebära allmän fara för andras förförelse. Lagutskottet har visserligen ansett, att en riktig lagtolkning ej borde träffa en värdig och från allt osedligt syfte fri framställning om sättet för preventivmedlens begagnande. Men detta är en uppfattning från utskottets sida om den riktning, i vilken en riktig lagtolkning borde gå. Det finnes dock alldeles icke någon säkerhet för att lagen på det sättet tolkas, och vad justitieministern 1910 yttrade om denna sida av saken giver onekligen ett starkt intryck av att hans mening åtminstone var den, att lagen borde träffa även en fullt värdig och från varje spår till osedligt syfte fri framställning i detta ämne. Han erinrade, att lagen toge ingen ställning alls till vad läkaren *enskilt* hade att meddela den, som vände sig till honom. Det var det *offentliga* framträdandet, som lagen drabbade. Justitieministern anförde också, att åt ett offentligt framträdande naturligtvis kunde givas en till det yttre alldeles oantastlig prägel, men att det dock kunde medföra fara för andras förförelse och därför borde vara straffbart.

Nu kan man naturligtvis icke komma ifrån, att hur väl den nu planerade upplysningsverksamheten än anordnas — och jag skall inom parentes be att få fästa uppmärksamheten på att de sakkunniga förutsätta, att den för allmänheten avsedda upplysningsverksamheten beträffande de preventiva medlen endast skall få i föredragsform bedrivas av läkare och dessutom genom flygblad eller broschyrer, avsedda för allmänheten men granskade och godkända av medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen — en konflikt med preventivlagen dock ej kan anses utesluten. Man skulle visserligen ha full garanti för att upplysningsstoffet både i sig självt är fullt riktigt, och att framställningssättet ej lämnar rum för misstankar om syfte till allmän förförelse. Men det säger sig självt, att om en läkare håller ett upplysningsföredrag i detta ämne inför allmänheten, möjlighet ju alltid föreligger att inom åhörarskaran det kan finnas mer än en, vars sinnesbeskaffenhet är sådan, att hur värdigt och fritt från förledande syfte föredraget än är, det ändå kan giva anledning till förförelse. Vi få ju ej glömma, att vi här röra oss på ett mycket allvarligt men på samma gång i högsta grad ömtåligt område. Om nu denna upplysningsverksamhet anordnas så, som det är

tänkt, så att den verkligen träffar den stora allmänheten, föreligger naturligtvis i än högre grad möjlighet att på skilda håll kunna konstatera, att den lett till förförelse, och ju mer omfattande upplysningsverksamheten är, desto närmare kan det ligga till hands, att den stämplas såsom innebärande *allmän* fara för andras förförelse. Det synes därför vara nödvändigt, att varje tveksamhet om i vilken mån lagen är tillämplig eller ej bör försvinna, och efter lagutskottets mening kan detta ej ske på annat sätt, än att preventivlagen i *sin nuvarande form* bringas att upphöra. Den fråga, som det här närmast gäller, är den s. k. personliga profylaxen. Det finnes intet hinder för att sprida all möjlig upplysning om de medel, som stå till buds för att bota redan inträffade sjukdomsfall och ej heller för en del andra försiktighetsmått för att i möjligaste mån förebygga spridandet av smitta. Men det stora kruset är de medel, de profylaktiska medel, som av alla sakkunniga erkänts vara de mest effektiva och, efter vad erfarenheten under kriget visat, bringat ned smittofaran till så gott som ett minimum. Om dessa medels användning behandlades inför allmänheten, även i bästa syfte, skulle detta otvivelaktigt falla under strafflagen.

För att giva något slags föreställning om vad s. k. personlig profylax betyder i kampen mot könssjukdomarna, skall jag be att få lämna några upplysningar, hämtade ur en utredning, vilken som bilaga åtföljer de sakkunnigas betänkande. Från amerikanska armén har uppgivits, att av 221 man de i könssjukdomar insjuknades antal efter profylaktisk behandling utgjort allena 2,7 procent. Från franska marinen i Indo-Kina och Ostasien lämnas den upplysningen, att efter införandet av obligatorisk profylax insjuknade av 1,078 behandlade man endast 2, säger och skriver två. Men vi ha också uppgifter om svenska förhållanden, som ju ligga oss närmare och vilka ha den fördelen, att man vid sitt omdöme här icke behöver låta påverka sig av hänsynen till det direkta deltagandet i kriget. Sedan några år har obligatorisk profylaktisk behandling varit införd å svenska flottans fartyg. Särskilt säges det, att under expeditioner till avlägsna farvatten denna behandling genomförts med den största samvetsgrannhet. Det har rapporterats, att under Fylgias långresa 1913—1914 behandlades profylaktiskt 1,000 man av besättningen. Av dem insjuknade två; en av de insjuknade hade vägrat underkasta sig profylaktiskt behandling. Åren 1919—1920 behandlades 557 man. Tretton insjuknade, men ingen i syfilis. Marinöverläkaren yttrar om dessa siffror: "Resultatet härav måste betecknas som storartat, i synnerhet som enligt de västindiska läkarnes samstämmiga uppgifter morbiditetsprocenten hos de här i frågakommande kvinnorna uppgavs vara 95 procent."

Med dessa siffror för ögonen lär man väl ej längre tveka om att vid bekämpandet av könssjukdomarna den personliga profylaxen intager ett så kolossalt viktigt rum, att ingenting bör försummas för att göra den känd bland allmänheten. Nu har med stöd av 1918 års lag inom ett område redan införts obligatorisk profylax, nämligen inom armén och marinen. Alla värnpliktige erhålla upplysning om detta sätt att skydda sig

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

mot smittofara. Det förhåller sig sålunda så, att på den vägen en stor del av den manliga ungdomen undan för undan kommer att undervisas om begagnandet av de profylaktiska medlen. Men jag tror, att de sakkunnige ha fullkomligt rätt däri, att detta icke räcker till. En mycket stor del av befolkningen är redan över värnpliktsåldern, och dessutom ha vi hela den kvinnliga befolkningen. Det är därför, förefaller det mig, av den allra största vikt, att det hinder, som preventivlagen kan sägas innebära för anordnandet av en sådan upplysningsverksamhet, undanröjes.

Jag förstår ju mycket väl den — jag skulle vilja säga — bävan, som inför detta kommit till synes från visst håll. Det har här till kammarens ledamöter utdelats ett litet häfte: ”Bör den s. k. preventivlagen upphävas?”, som är utgiven av styrelsen för Svenska riksförbundet för sedlig kultur. Jag förstår mycket väl denna bävan. Men om man läser denna lilla broschyr, lär man ej kunna komma ifrån det intrycket, att vederbörande ha i sin förskräckelse så fullständigt överdrivit denna fråga, och att deras syn på saken är så verklighetsfrämmande, att det svårligen kan tänkas, att deras vädjan till riksdagen skall besvaras i tillmötesgående riktning. Särskilt är det en sak, som jag ej kunnat komma ifrån, och det är, att under allt det sedliga patos, varmed denna förening framträtt, döljer sig, vill jag säga, en verkligt häpnadsväckande cynism, som på mig gjort ett i högsta grad pinsamt intryck. Det har gjorts en jämförelse mellan tillvägagångssättet, då det gäller dessa för folkhälsan och för samhällets framtid så fördärvbringande könssjukdomarna, och förfarandet vid andra smittosamma sjukdomar. Inom parentes vill jag nämna, att från läkarhåll uppgivits, att näst tuberkulosen är det inga sjukdomar, som äro så förhärjande inom folket som könssjukdomarna. Det har gjorts en jämförelse och sagts, att om man i fråga om andra smittosamma sjukdomar går till väga på det sätt, som staten gör, att man tvångsvis inför vissa skyddsmedel — man vaccinerar ju som ett skydd mot smittkoppor o. s. v. — varför skall man då icke i fråga om dessa förhärjande sjukdomar även vidtaga motsvarande åtgärder för att förebygga smittans överförande. Denna jämförelse har upprört Föreningen för sedlig kultur. Den säger, att det är synnerligen vilseledande. Ingen människa, säger styrelsen, ställer sig ju frivilligt i smittosam beröring med smittkoppsangripna eller tyfus- och kolerasjuka. Man menar således, att den som utsätter sig för att bli infekterad av könssjukdom får stå sitt kast, ty han gör det frivilligt. Men den som författat denna broschyr synes vara alldeles renons på medkänsla för alla dem, som fullständigt oskyldigt bliva offer för andras frivilliga utsättande för smitta. Det är just det, som är en av de mest betänkliga sidorna av detta, att denna sjukdom förstör icke blott den, som frivilligt eller av obetänksamhet utsätter sig för att bli smittad; den drager eländet med sig i familjerna. Den bidrager också till att här framfödas i mängd redan från födseln, i moderlivet dödsmärkta barn. Det är således en högst allvarlig samhällsangelägenhet, det här gäller. Och när man från detta håll, såsom jag också sett i en morgontidning i går, säger, att nu är det fråga om att öppna slussarna för allt slags osedlighet, och att landet skall över-

svämmas med driftiga agenter, som skola göra propaganda i osedlighet, då vill jag säga, att detta är icke sant. Det visar blott, att vederbörande varken ha läst de sakkunniges utlåtande eller brytt sig om att taga kännedom om vad första lagutskottet skriver.

Vad är det lagutskottet här begär? Det kanske kan vara skäl att först och främst fästa uppmärksamheten på, att lagutskottet lika litet som motionären riktar sig mot det första momentet i 13 § av 18 kap. strafflagen. Straffhotet kvarstår således, även om preventivlagen upphäves. Även om detta sker utan vidare, kvarstår i hela sin utsträckning straffhotet mot varje gärning, som sårar tukt och sedlighet, så att allmän förförelse för andra därav uppkommer. Det lider intet tvivel — det har lagutskottet tillåtit sig erinra, och det påpekades dessutom av lagrådet 1910 — det lider intet tvivel, att i ganska väsentlig mån vad som är kriminaliserat genom preventivlagen redan är kriminaliserat genom det förut och ännu gällande 1 mom. i 13 §. Det nya, som kommit till, är att dessa handlingar, även utan att sära tukt och sedlighet, skola i vissa fall vara straffbara. Nu erkänner utskottet ju villigt, att en del av det straffhot, som för närvarande finnes i preventivlagen, kan ha fog för sig. I andra stycken har preventivlagen visat sig vara fullkomligt ineffektiv. Jag skall be att få erinra om att vid behandlingen av preventivlagen 1910 i andra kammaren dåvarande justitieministern yttrade bland annat, att reklamen och annonserandet om preventivmedlen vore det, som i praktiskt hänseende kunde anses medföra den allra svåraste skadan. Ja, de ytterligt råa och grova former, i vilka reklamen skedde just vid den tiden, ha ju så småningom försvunnit, men jag vill påpeka en sak för herrarna litet var. Varenda dag äro herrarna i tillfälle att i vilken stockholmstidning som helst få läsa flera annonser, som ej kunna missförstås, de syfta till en reklam för preventivmedel. Det har aldrig satts i fråga, att dessa annonser, vilka ha en form, som kan sägas vara oklanderlig, skulle kunna åtalas efter preventivlagen, men de fylla ju precis samma ändamål som den straffbara handlingen; de upplysa allmänheten om var preventivmedel finnas att få. I det stycket har sålunda lagen blivit fullständigt ineffektiv och saknar all betydelse.

Då nu lagutskottet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar 18 kapitlet 13 § 2 momentet strafflagen må kunna upphävas eller omarbetas, så är ju detta, såsom även utskottets ärade vice ordförande medgav, mycket försiktigt och väl hållet, ty särskilt i denna avfattning: "under vilka förutsättningar" skulle jag vilja lägga den innebörden, att frågan bör kunna lösas på ett sätt, som säkerligen skulle varit det riktiga år 1910, om ej den uppjagade stämningen då frampressat denna lag på så kort tid, att det icke gavs någon möjlighet att närmare undersöka förhållandet. Jag undrar, om ej den riktigaste vägen vore, att det första momentet i den förevarande paragrafen, som är av allmängiltig natur och med straff belägger varje gärning, som sårar tukt och sedlighet, så att fara för andras förförelse därav uppstår, omformas och utvidgas så, att den även

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

med allmängiltighet drabbar allt, som rätteligen bör drabbas därav, men icke lägger något hinder i vägen för en värdig, välbehövlig och klok upplysningsverksamhet för att förverkliga statsmakternas syftemål med 1918 års lag, nämligen att sprida upplysning till allmänheten om könssjukdomarnas oerhört farliga natur, deras betydelse både för individen, familjen och släktet samt de medel, som stå till buds för att förhindra smittans överförande.

Jag kan i detta sammanhang ej underlåta att fästa uppmärksamheten på en sak till, nämligen förhållandet mellan preventivmedlen med hänsyn till deras antikonceptionella verkningar och deras betydelse såsom profylaktiska skyddsmedel. Även om preventivlagen kan sägas ha i någon mån motverkat dessa medels användande i antikonceptionellt syfte — vilket jag för min del på det allra högsta betvivlar — så kan den lilla fördel, som därav vunnits, icke jämföras med de förödande verkningar, som könssjukdomarna medföra. Det lämnas en uppgift i de sakkunniges betänkande, som är hämtad från en av Tysklands erkända främste vetenskapsmän på detta område och som berättar, att för Tysklands del ungefär 200,000 barn mindre komma till världen än vad som kunnat och bort vara fallet, därest icke könssjukdomarna hade vållat en så oerhört spridd sterilitet. Det är nämligen en av de ödeläggande verkningarna av dessa könssjukdomar, i synnerhet en form av dem, den upphäver befruktningens möjligheten och förstör individens förmåga att fortplanta sig. Jag undrar för övrigt, om icke en stor del av de barnlösa äktenskapen kunna skrivas just på könssjukdomarnas konto.

På grund av vad jag tillåtit mig anföra, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Herr talman! Jag skall be att i likhet med föregående ärade talare få börja med att tillkännagiva, att jag icke vill i allt ställa mig på samma ståndpunkt som motionären eller gilla hans argumentering, även om jag med anledning av hans motion ansett mig böra gå med på en skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss reformering av den lag, som det här gäller. Då jag emellertid icke heller kan i allt instämma i de skäl, som åberopades av herr Jacob Larsson, skall jag be att med några ord få angiva min ståndpunkt.

Den föreliggande frågan är ju av synnerligen grannliga och allvarlig natur. Den får icke uteslutande ses genom läkarens glasögon utan den är i främsta rummet en sedlig fråga. Vore det möjligt att på lagstiftningens väg råda bot på det onda, som florerar å det sexuella området, skulle jag kunna vara med om hur stränga lagbestämmelser som helst. Ty all historia vittnar om, att då en nation trampar sedlighetens bud under fötterna och hängiver sig åt en ohejdad njutningslystnad, går den sin undergång till mötes. Men här står lagen ofta maktlös. Ett säkrare botemedel är evangelium och den kraft, som detta skänker. Tyvärr begagna sig likväl icke alla av den kraften.

Det är endast de yttre, mera stötande formerna av den osedliga trafiken, som nås av lagen. Det, som förövas i hemlighet, kan lagen

varken straffa eller hindra. Alla veta vi, att de artiklar, varom det här är fråga, icke hava försvunnit efter lagens tillkomst, utan att det pågår smyghandel med desamma i mycket stor utsträckning, såsom ju nu herr Jacob Larsson redan har påpekat, så att den där faran, som professor Thyrén talade om 1910, förefinnes, trots att vi hava lagen. Men ingen vill dock förneka betydelsen av, att lagen åtminstone värnar om den yttre anständigheten genom att förbjuda, att handlingar offentligen förövas av sådan art, att de sära tukt och sedlighet eller medföra fara för andras förförelse. I så måtto har preventivlagen helt viss varit till nytta. Den har åtminstone från gator och torg avlägsnat den ohöjlda propogandan för preventivmedlens användning och det öppna, cyniska salubjudandet av desamma.

Meningen är ju nu ingalunda att återvända till det tillstånd, som ägde rum före lagens tillkomst. Utskottet betonar, som vi se, att det icke torde vara försvarligt att åter lämna fältet fritt för den farliga försäljningen genom kringförande av preventiva medel. I den lilla broschyr, som blivit oss tillställd från styrelsen för svenska riksförbundet för sedlig kultur och naturligtvis tillkommit i den allra bästa avsikt, uttalas nu farhågor för, att det åter skall bli annonsering, reklam och öppen försäljning av ifrågavarande artiklar, samt att skolor, kaserner m. fl. platser skola översvämmas av smarta agenter, som utbjuda artiklarna. Broschyren skrevs ju, innan utskottet avgav sitt betänkande, och jag är övertygad om att, sedan författarne till nämnda publikation läst den motivering, som utskottet presterat, de skola klart inse, att de icke längre behöva hysa dessa farhågor. Utskottet har ju framhållit, att ifall den ifrågasatta utredningen giver till resultat, att lagrummet icke gärna kan omarbetas utan bör upphävas, det i dylik händelse måtte ersättas av andra stadganden, varigenom den öppna och otillbörliga propogandan förhindras.

Man måste dock se till, att botemedlet icke är skadligare än sjukdomen själv. Människorna äro icke vad de borde vara, och därför måste man taga hänsyn till vad de äro. Sorgligt många äro behäftade med könssjukdomar, och fara föreligger, att de överföra sjukdomen till andra ännu friska personer. Att läkarne anse, att det är deras oavvisliga plikt att i profylaktiskt och hygieniskt syfte lärna råd och anvisningar både muntligen och skriftligen, förstår man. Meningen har väl heller aldrig varit att därifrån hindra dem eller att över huvud taget förbjuda en taktfull, allvarlig och verkligt gagnande framställning i ämnet. Men då läkarne nästan mangrant påstå — om med rätt eller orätt lämnar jag därhän — att lagen i sin nuvarande lydelse lägger hinder i vägen därför, har jag ansett mig böra gå med på en utredning i syfte att få lagrummet så omformulerat, att därav tydligare framgår, att en fullt legitim och ansvarsmedveten upplysningsverksamhet är tillåten. Jag fruktar nämligen, att därest man motsätter sig denna från läkarehåll uttalade önskan, kan detta ha till följd, att lagen en annan gång helt och hållet avskaffas, utan att något annat sättes i stället. Sådant har ofta inträffat rörande andra frågor.

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Man må emellertid livligt hoppas, att läkarne, vilkas ord på detta område väga tungt, under sin upplysande verksamhet icke glömma att meddela, vad som är det säkraste skyddsmedlet mot dessa olyckliga och i de flesta fall självförvållade sjukdomar, nämligen ett kyskt och återhållsamt levnadssätt. Desto bättre är det icke nödvändigt, att människor leva sedeslöst. I stället är det önskligt och för dem själva nyttigast, att de icke göra det. Jag betonar ännu en gång, att det här gäller icke blott en medicinsk utan en allvarligt moralisk fråga.

En medlem av den s. k. reglementeringskommittén ansåg, enligt vad utskottsutlåtandet upplyser å sid. 4, "att motverkandet av de s. k. preventivmedlens missbruk ej kan på annat sätt effektivt och inom vederbörliga gränser genomföras, än att de inrangeras bland varor, som endast vid apotek och mot legitimerad läkares recept kunna erhållas".

Samma tanke upptogs i en av herrar C. H. von Mentzer och K. J. Ekman vid 1910 års riksdag väckt motion med anledning av den då avlämnade kungl. propositionen, som ledde till lagstiftning i ämnet.

Utskottet förutsätter ju också, att vid den utredning, som utskottet nu förordar, även detta spörsmål kommer under övervägande. Även om genom en dylik anordning smyghandeln icke skulle kunna helt och hållet utrotas, är jag dock böjd att tro, att de preventiva medlens förvisande till apoteken och utfående enligt läkares förordnande skulle vara det mest verksamma sättet att motarbeta den trafik med dessa medel, som har sin grund i sedeslöshet och vinningslystnad. Utsikten, att detta redan vid lagens tillkomst givna uppslag skall visa sig realiserbart, har för mig varit ett annat skäl, varför jag kunnat ansluta mig till utskottets hemställan om en utredning, och med vad jag här i korthet anfört ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till denna hemställan.

Herr Rogberg: Herr talman! I förevarande mycket viktiga och allvarsamma fråga har den andra talaren riktat sitt huvudangrepp emot den punkt i det förevarande lagrummet, som är den viktigaste, d. v. s. den punkt, som i vissa fall hindrar den enskilde att även i oantastbara former meddela kunskap om medel, som kunna vara nyttiga i kampen mot de smittosamma könssjukdomarna, och att meddela upplysningar om samma medels användande.

Om man nu ser till, vilka dessa medel äro och följer utskottet, så finner man, att de kunna delas upp i två huvudarter, sådana, som utskottet kallar desinfektoriskt verkande medel, och övriga, de mekaniskt verkande medlen.

Vad då beträffar de desinfektoriskt verkande medlen så har utskottet sagt, och den andre talaren har också sagt detsamma, att en upplysningsverksamhet om dem icke beröres av detta lagrum, och en upplysningsverksamhet enligt 27 § i den av samme talare återropade författningen kan icke hindras eller på något sätt antastas. Då kanske man kan föreställa sig, att desinfektoriska medel äro av mindre betydelse i kampen mot könssjukdomarna, men så är ingalunda fallet, ty de kommitterade, om vilka den andre talaren också talade eller åtminstone en sak-

kunnig bland dem har förklarat, att även dessa medel äro i hög grad verksamma i kampen. Då utskottet skall taga ståndpunkt till lagen i hans förhållande till vad det här gäller, till de mekaniska medlen, så yttrar sig utskottet med särdeles stor försiktighet. Utskottet erkänner, vilket den förste talaren ju också har påpekat, att upplysningsverksamhet om dem kan bidra till sedeslöshetens befrämjande, men utskottet har, liksom den andre talaren, vägt emot varandra skadan av ökad sedeslöshet på grund av upplysning och nyttan för profylaxen av vidgad kännedom om dessa medel, och det finner nyttan vara avgjort övervägande. Den andre talaren har trots sig finna belägg för riktigheten av denna åsikt. Han har ifrån det nämnda kommittébetänkandet återopaf upplysningar från svenska flottan, och så vill han med utskottet sätta i fråga, huruvida icke i större eller mindre mån de metoder, som man funnit lämpliga för krigsmakten, också skulle kunna vara lämpliga i det civila livet. Jag har haft den uppfattningen, att ljussidorna i krigsmannens liv ha funnits på det område, som gäller mod, pliktuppfyllelse, raskhet och dylikt, men att krigsmanslivets skuggsidor hava varit fallenhet för ett förråande av moralen icke minst på det sexuella området. Nu väcker talaren och utskottet fråga, huruvida icke kunskapen om de metoder och medel, som här omtalas såsom använda beträffande krigsmakten, borde spridas i allt vidare kretsar; då vill jag nämna, att de utlänningar, vilka talaren omtalade såsom förkämpar för ett dylikt kunskaps-spridande, hava enligt vad av betänkandet framgår konsekvent och från deras ståndpunkt riktigt, förklarat, att när man skall lösa denna fråga, man bör bortse från den moraliska synpunkten, varjämte omtalats, att den fråga, som nu bragts på tal genom motionen och utskottsbetänkandet, visserligen ventilerats i Tyskland, men inom de romanska och de anglosachsiska nationerna är den knappast omtalad eller har åtminstone ännu icke kommit till någon nämnvärd dryftning. Ja, bortse från den moraliska synpunkten, var det. Jag för min del har svårt att avkoppla den moraliska synpunkten, och jag föreställer mig, att åtskilliga av kammarens ledamöter hava samma svårighet. Då denna fråga, vars vikt ingen vill underkänna, ännu icke fått någon nämnvärd behandling i utlandet, föreställer jag mig, att vi även här i landet kunna lugna oss med vidtagande av ändringar i den bestående lagen. Ty ett upphävande av samma lag medför säkerligen mycket stor fara för moraliska lyten och för vådor, vilka äro bäst att slippa.

Det skall av mig medgivas, att vad den andre talaren framhöll därom, att preventivmedlen icke skulle vara av någon större betydelse beträffande nativiteten, kanske kan vara riktigt, ty orsakerna till nativitetens avtagande äro dunkla och svårbestämbara, men jag skulle vilja tro, att flertalet av kammarens ledamöter åtminstone liksom hava på känn, att preventivmedlen härvidlag hava sin anpart i det konstaterade förhållandet.

Den andre talaren återopade såsom skäl för åtgärder för en ökad kunskap om dessa medel jämväl den stora spridning könssjukdomarna fått under de senare åren och uppläste därom vissa siffror, som han hade hämtat ur kommittébetänkandet. Därom skulle jag nu vilja nämna,

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

att vi ju alla veta, att vårt land under kristiden hade rätt mycket utlänningar inom sina landamären, och det är väl icke så osannolikt, att dessa bidragit till spridningen av sagda sjukdomar. Om jag icke är felaktigt underrättad, så nämndes det inom utskottet, att samma sjukdomar under den senaste tiden visat tydliga tecken till avtagande.

Ehuru utskottet och ehuru den andre talaren i debatten här icke i någon särskild grad framhållit de principiella betänkligheter, vilka komma till synes såväl i lagrådets uttalande 1910 som under riksdagsdebatten nämnda år, så vill jag beträffande påståendet, att denna lag är en undantagslag endast framhålla, att en lag, som riktar sig mot ett speciellt samhällsont, över sig får en speciell karaktär, och detta är så mycket naturligare, som lagstiftaren i vårt land med befolkningens utpräglade känsla för yttrandefrihet bemödat sig om att giva lagrummet den avfattningen, att den i minsta mån skulle hindra yttrandefriheten.

Slutligen har, så vitt jag läst utskottsbetänkandet rätt, utskottet givit sitt fulla erkännande åt lagen i dess förmåga att hindra en på vinningslystnad grundad trafik, åtminstone i trafikens mera ohöjda former, och såväl utskottets uttalande som ännu mer uttalandet av den talare, som hade ordet närmast före mig, visa, att man i detta avseende icke önskar någon som helst förändring. Men jag får säga, att jag finner det vara alldeles omöjligt att på en gång bland allmänheten sprida ökad kunskap om de mekaniska preventivmedlen och samtidigt förhindra, att icke vinningslystnaden skall begagna sig av tillfället för att profitera på den kunskap, som erhålles. För samhällets del tror jag, att det är bättre, att kunskapen om samma medel hålles tillbaka, även om det i enskilt fall sker på bekostnad av den yttrandefrihet, som i värdig form vill inom den stora allmänheten sprida kunskapen om dem, än att man utsätter nationen för den tillbakagång i moraliskt hänseende, som jag fruktar tyvärr skall inträda, om lagrummet upphäves. Lagrummet bör följaktligen bibehållas. Utskottet har antytt, att lagrummet kanske kunde uppmjukas. En omskrivning av lagrummet i den riktning, att friheten i fråga om meddelanden beträffande preventivmedlen ökas utöver den frihet, som faktiskt redan finnes, påstår jag vara omöjlig att genomföra.

Då jag förväntar, att ett bifall till lagutskottets försiktiga skrivelse i sak skall innebära, att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder för lagrummets upphävande, men detta icke är tillrådligt, så ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! De två talare, som här i kammaren uppträtt för utskottets förslag, hava, synes det mig, utgått från två varandra fullständigt motsatta utgångspunkter, som jag icke kan finna förenliga med ett gemensamt yrkande, fastän de slutat sina anföranden med ett gemensamt sådant.

Herr Jacob Larsson ville ju hava en ökad rätt för upplysningsverksamhet, och man skall naturligtvis, enligt herr Larssons mening, giva så stor frihet åt denna upplysningsverksamhet att vi återgå till ungefär det tillstånd vi befunno oss i, innan lagen kom till. Många av oss känna mycket väl till, hur denna upplysningsverksamhet då leddes, och jag undrar, om någon skulle vilja vara med om en sådan upplysningsverksamhet i fortsättningen. Jag tror, att det vi då fingo bevittna var av den arten, att — om det icke var angräpligt efter lagen, som det icke var då — det i alla fall var för ett moraliskt rent sinne fullständigt upprörande, vad som då bedrevs i form av och under skydd av att vara vetenskaplig upplysning eller samhällsnyttig upplysning.

Jag tror, att man måste säga sig, att det från den synpunkten sett är omöjligt att önska tillbaka det tillstånd, i vilket vi då voro. Därifrån tager också medicinalstyrelsen alldeles särskilt avstånd, då den ju i sitt yttrande vid det tillfället säger, att det syntes "styrelsen uppenbart, att ett allmänt och ohöjdt utbudande av slika ting" — ting, varom det nu är fråga — "skulle till otukt förleda talrika ynglingar, som eljest av fruktan för smitta skulle därifrån avhållas", o. s. v. Jag vet, att vi då bevittnade, hur det samlade sig stora hopar av människor vid vissa tillfällen för att lyssna till dessa så kallade vetenskapliga föredrag, och hur detta återigen ledde till en upprörande osedlig propaganda och rörelse bland ungdomen. Jag tror icke, att någon kan vara med om sådant, och jag tror icke heller, att utskottet har avsett det. Utskottet har ju sökt att visa på även vådorna och står så att säga med ett ben i vartdera lägret — vill och vill icke, men kommer till slut till det resultatet, att en utredning ändå skall ske. Herr Leander vill ju det motsatta; han vill ju i stället, att man skall göra det ännu svårare att komma åt preventivmedlen och förbehålla apoteken försäljningen av sådana medel. Men icke kan man väl tänka sig, att samma utredning, som å ena sidan skall lätta på det nuvarande förbudet också skall försvåra tillhandahållandet. Man kan icke, synes det mig, vara med om en sådan utredning; det är omöjligt.

Det är ju läkarna, som fört fram denna fråga, kan man säga, men läkarna synas mig hava ställt hela saken på huvudet, då de ställt den fysiska profylaxen i första rummet före den andliga. Man måste säga sig, att här är det själens renhet, som måste åstundas. Den upplysningsverksamhet för den personliga profylaxen, som kan rekommenderas, är den som visar på att personlig profylax kan åstadkommas utan preventiva medel genom den renhet, den återhållsamhet och den sunda moral, om vilken ungdomen bör undervisas i skolorna och på annat sätt. Här är det i stället fråga om att göra propaganda för att genom preventivmedlen ett lösaktigt liv icke blir farligt eller skadligt. Jag för min del kan icke se, att det finns någon möjlighet att följa utskottet, och jag kan icke heller godtaga den kombination, som här ifrågasatts genom ett gemensamt yrkande av herrar Jacob Larsson och Leander.

Jag måste för min del med dessa korta erinringar be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Herr Petré n, Alfred: Herr talman, mina herrar! När man skall taga ståndpunkt i denna fråga, synes det mig vara två synpunkter, som man har att väga mot varandra: å ena sidan önskvärdheten av att allt som kan göras för att motverka könssjukdomarnas spridning också göres; å andra sidan vikten av att se till, att icke lagstiftningen på detta område befordrar sedeslöshet. I sistnämnda hänseende framhölls av den förste ärade talaren, att om de preventiva medlen bleve lätt och allmänt tillgängliga, skulle detta få till följd, att kvinnorna, när de visste, att de icke behöfde befara havandeskap, skulle överlämna sig åt vilken man som helst, och att det på så sätt skulle bli en allmän sedeslöshet rådande. Jag tror dock, att den ärade talaren har något och icke så litet underskattat kvinnornas moraliska ståndpunkt. För min del är jag övertygad om att det stora flertalet kvinnor äro så funtade, att de icke under några förhållanden skulle skänka sin gunst åt någon man, för vilken de icke hade några varmare känslor.

Samme ärade talare erinrade också om att den numera bortgångne högt skattade specialisten på könssjukdomarnas område professor Welander stödde införandet av den här omtvistade lagparagrafen och uttalade sig för densamma. Det är riktigt. Erinran härom har emellertid varit anledningen till att jag begärt ordet, ty jag har förmenat, att då det under denna diskussion erinrats om detta förhållande, borde vid samma tillfälle också till protokollet anföras, att specialisterna på könssjukdomarnas område inom den nu levande generationen ha en annan uppfattning. Detta framgick alldeles tydligt av den diskussion, som för en tid sedan var anordnad inom svenska läkaresällskapets sektion för statsmedicin, till vilken diskussion första lagutskottet var inbjudet. Vid detta tillfälle uppträdde den ene specialisten på könssjukdomar efter den andre och tillstyrkte utan vidare den föreliggande motionen. Det är ju också helt naturligt, att i främsta rummet de läkare, som framför andra ha erfarenhet om könssjukdomarnas ödeläggande verkningar, skola vara intresserade av bekämpandet av dessa sjukdomar. Man kan väl icke tänka sig något sorgligare öde än det barns, som födes till världen, märkt från födelsen av en könssjukdom. Det har sagts här av den siste talaren, att var människa får väl själv svara för följderna av sitt handlingssätt, men, märk väl, det är icke bara hon själv, som utsättes för faran av smitta, det kan ha sina verkningar på kommande släktled, vilka äro oskyldiga till handlingen i fråga.

Frånsett att på grund av de smittosamma könssjukdomarna barn kunna födas sjuka till världen, är det också en annan betänkelig följd av de veneriska sjukdomarna — den är redan förut berörd i debatten. Det är att dessa sjukdomar ofta förorsaka sterilitet. Detta gäller särskilt den av allmänheten icke sällan såsom mindre farlig betraktade sjukdom, som benämnes dröppel, nämligen när densamma sprider sig till könskörtlarna, det må vara hos man eller kvinna. Ofruktbarhet i äktenskapet beror därför ofta på att endera maken under ett tidigare livskede förvärvat en smittosam könssjukdom. Kunde man komma därhän, att det klart inginge i det allmänna medvetandet, att varje sexuell

förbindelse av icke monogam art innebär smittofara, så att den seden bleve allmän att lösa könsförbindelser, naturligtvis i och för sig icke önskvärda, när de förekomme, alltid ägde rum med användande av preventiva medel, skulle detta få till följd, att antalet barnlösa äktenskap i framtiden i hög grad skulle minskas och nativiteten sålunda befrämjas. Naturligtvis är det klart, att användandet av preventiva medel inom äktenskapet, såsom en talare framhållit, verkar hämmande på nativiteten, och från den synpunkten är ett användande därav inom äktenskapet naturligtvis icke önskvärt, men användandet av preventiva medel under den föräktenskapliga tiden skulle — det vill jag framhålla — verka befrämjande på nativiteten.

Som jag nämnde, var det ett flertal av specialisterna på könssjukdomarnas område, som vid den nämnda diskussionen uppträdde och förordade bifall utan vidare till motionen. Emellertid inser jag mycket väl de betänkligheter, som hava rests häremot, ty, såsom jag velat betona, är det klart, att — som här framhållits av flera talare — man i denna fråga icke får bortse från den moraliska sidan, och därför skall jag inskränka mig till att nu yrka bifall till utskottets hemställan om en utredning i frågan.

Herr Sandegård: Jag har här i min hand en skrivelse, som jag mottagit just nu och som jag skall be att få delgiva kammaren. Den är från en specialist på könssjukdomarnas område. Det heter där bland annat: "Har denna lag motsvarat lagstiftarnas intentioner? Härpå måste svaras ett bestämt *nej!* Lagen vill rikta sig mot försäljandet av medel avsedda att hindra följderna av könsumgänge och sådana medels omannonserande. Den förbjuder även undervisning, huru man skall skydda sig för följderna av könsumgänge, och hotar den, som meddelar sådan undervisning, med strängt straff. Överallt i landet försäljas preventivmedel öppet i därför avsedda specialaffärer, i cigarrbutiker, i mindre pappersaffärer eller på landsbygden t. o. m. i de vanliga handelsbodarna. Lagen har alltså i så måtto visat sig ineffektiv. Bättre står det icke till med dess verkan mot reklamen för dessa medel. Man behöver endast öppna snart sagt vilken daglig eller periodisk tidning som helst för att dessa annonser skola falla i ögonen. Följderna av könsumgänge äro dels för staten önskvärda och dels skadliga. Lagen gör i detta hänseende ingen skillnad. Den dömer en läkare, som vill lära en patient att skydda sig för smittosamma könssjukdomar, till samma straff som den, vilken av okynne eller för egen vinnings skull söker förleda allmänheten till könsumgänge utan barnalstring. Den är sålunda själv i viss mån samhällsfientlig och den motverkar delvis syftet med den 'lex veneris', som senare antagits av riksdagen och som visat sig vara ett så kraftigt medel i samhällets kamp mot de smittosamma könssjukdomarna."

Ja, jag har endast velat läsa upp detta, som kommit mig tillhanda, och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Efter vad den senaste talaren

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

anfört, skall jag be att få läsa upp några ord av en läkare, som jag tänker, att de flesta av herrarna värdera, nämligen professor Santesson. Han talar om dessa preventiva medel och säger: "Säkra i sin verkan äro de icke. Om sålunda deras värde i nämnda riktningar erkännes, så vill jag å andra sidan starkt betona, att i förlitan på deras skyddande effekt helt visst en stor mängd människor hängiva sig åt ett lastbart liv och att på grund därav dessa medels värde blir mycket mindre, än man tänker sig — ur sedlig synpunkt för visso negativt. Även om de skydda många av dessa skörlevande personer från smitta och ovälkommen barnalstring, så befordra de talrika unga människors neddragande i ett uselt liv, som dödar det bästa inom dem och berövar dem lusten för äktenskap och för bildande av hem, där ett kommande släkte kan ärbart fostras." Herr talman! Jag tror, att dessa uttalanden väga minst lika mycket som det sist föredragna.

Jag vill även peka på ett yttrande här nyss av herr Petré. Han sade, att det borde bli så, att preventiva medel alltid användes i lösa könsförbindelser. Därigenom skulle man minska de barnlösa äktenskapsens antal. Men man komme naturligtvis också att öka sedeslösheten bland de unga, och det är detta, som icke är eftersträfvansvärt.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Det är kanske icke ur vägen att upplysa om att den läkare, som herr Nilson här återopade, professor Santesson, icke är fackman på detta område.

Herr Clason: Jag är fullt övertygad om, att det finns åtskilliga läkare, som instämma i det yttrande av professor Santesson, som nyss upplästes här, och jag ber att få tillägga, att det är icke endast de läkare, som äro specialister på detta område, som ha någon erfarenhet i dessa frågor.

Jag skall vidare be att få säga, att så vitt jag kunde förstå av den ärade talares anförande, som under förra delen av debatten utförligast försvarade lagutskottets framställning, kunde han icke säga, att den kommitté, som uttalat sig för upplysningsverksamhet på detta område, hade vågat intaga en bestämd ståndpunkt därutinnan, att detta lagrums upphävande skulle vara något villkor för att en sådan upplysningsverksamhet skulle kunna med framgång bedrivas, och det förefaller mig, som om icke heller lagutskottet med någon bestämdhet velat intaga en dylik ståndpunkt.

Vad beträffar de siffror, som anfördes dels från utländskt håll och dels från den svenska marinen, föreföll det mig, som om ingen bestämd uppgift lämnades, huruvida de profylaktiska åtgärder, som förekommit i dessa fall, bestått av s. k. preventiva medel eller i profylaktiska åtgärder av annat slag. Det synes mig, att för en fullständig utredning av frågan borde man också ha fått kännedom om huru därmed förhöll sig.

Vad själva saken angår kan jag icke hjälpa, att jag finner den motion, som här har framkommit, vara ett tecken på att man ifråga-

sätter, huruvida icke de svenska statsmakterna skola böja sig för de symptom på en frammbrytande dekadans på detta område, som jag medger äro synnerligen starka i denna tid, men som jag i allt fall icke anser, att de svenska statsmakterna utan vidare böra böja sig för.

Jag kommer att rösta för reservationen.

Herr Hederstierna: Med anledning av herr Sandegårds yttrande vill jag först säga, att jag i mitt första anförande framhöll, att lagen tydligen icke är tillräckligt verksam. Men hur tro herrarna, att det skulle gå, om man lättade på lagen? Då bleve det naturligtvis mycket värre än det nu är.

Sedan vill jag vidare säga, att när såväl herr Petrén som herr Sandegård återopat uttalanden av läkare på könssjukdomarnas område, så är det ju riktigt, att dessa läkare äro sakkunniga, men å andra sidan är det klart, att de se frågan alldeles särskilt ensidigt ur sin synpunkt. De se könssjukdomarna på nära håll och se det fördärv de åstadkomma, men de tänka icke på vilka verkningar lagens upphävande skulle ha i andra avseenden.

Slutligen vill jag säga, att när den av herr Sandegård citerade sakkunnige läkaren yttrade, att en läkare, som ger någon sin patient ett visst råd, hur han borde förfara i vissa fall, skulle göra sig skyldig till en straffbelagd handling, kunde tydligen icke denne sakkunnige läsa lagen, ty ett sådant råd av en läkare är icke straffbelagt.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! När denna lag antogs år 1910, var jag den ende inom lagutskottet, som yrkade avslag på den kungl. propositionen på ganska utförliga motiv av en annan innebörd än som här i dag anförts i denna kammare. Nu har utskottet i sitt betänkande i år återgivit alla uttalanden från olika utskottsledamöter vid frågans behandling och även andra yttranden, allt utom mina motiv; det står endast, att herr Lindhagen "på anförda skäl" yrkade avslag på den kungl. propositionen. Förmodligen grundar sig detta därpå, att mina motiv voro byggda på en översikt över frågan i hela dess vidd, vad det verkligen gällde, och därför har man ansett, att mina motiv icke nu behöfve upprepas.

När jag läser lagutskottets utlåtande, känner jag mig något kuslig. Utskottet föreföll mig som en lindansare, som balanserar på en lina över ett skummande vatten — man är rädd, att han skall ramla ned på den ena eller andra sidan. Men slutligen, gudskelov, kom utskottet över i land igen; och hamnade i ett skrivelseförslag av den mest svävande beskaffenhet. Vad lämnar då lagutskottets utlåtande efter sig? Jo, det lämnar efter sig denna smala lina, på vilken utskottet bjuder den stora allmänheten balansera sig fram. Det kan dock icke allmänheten, utan den väljer sin egen breda väg oberoende av lagar, lagutskott och andra förtänksamheter. Detta område är hart när omöjligt att lagstifta på.

Jag skall nu be att få något återge några av de huvudsynpunkter,

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen. (Forts.)

som voro vägledande för mig, då jag förra gången yrkade avslag på det då föreliggande förslaget. Jag anförde då: "Så vitt jag förstår kan denna sak ej lidelsefritt bedömas annat än mot bakgrunden av den sexuella frågan i sin helhet. Det gäller, hur en obetvinglig naturdrift hos människan skall i ändamålets och den samhällseliga gemenskapens intresse någorlunda tyglas av förnuftet, så att den ej går utöver alla gränser och i stället för att bringa liv verkar förödelse.

För detta syfte har med utgång från den naturliga familjen, närmare utformad efter religionstiftares eller lagstiftares verkliga eller föremåta föreskrifter, utbildat sig en samhällsuppfattning, vars normer fortfarande kunna sägas vara officiellt gällande. Dessa normer torde vara följande: Könnsdriften må göra sig gällande endast inom det officiellt erkända äktenskapet, där den åter till gengäld har sin fulla frihet. De naturliga följderna därav få icke förekommas genom några som helst konstlade åtgöranden. Full avhållsamhet är däremot medgiven. Rashygieniska hänsyn är en privatsak. Utom äktenskapet måste full avhållsamhet äga rum. Allt görande och låtande mot dessa förordningar är icke tillåtet och således omoraliskt.

Emellertid har som bekant det levande livet ej funnit sig till rätta i dessa författningar. Det går i tysthet sin egen väg, där det kan och så faller sig. Sociala förhållanden och individuella öden skapa sina egna lagar vid sidan av de offentliga moralbudnen.

De förmögnare klassernas erfarenheter om de möjligheter livets goda erbjuder alstrar en naturlig obenägenhet att frånga invanda behov. Därav följer även en benägenhet att inskränka barnantalet och för detta ändamål använda sig dessa klasser i stor utsträckning av konstlade medel, då den medgivna avhållsamheten endast undantagsvis kan upprätthållas.

Andra utbrytningar ur den offentliga sexuella samfundsordningen uppkallas av missförhållanden i det samhällseliga äktenskapet. Sena äktenskap och minskad äktenskapsfrekvens, för att taga det viktigaste exemplet, ställa alltmer en stor del även av de vuxna utanför nämnda institutions privilegier och följderna därav äro lika kända som förklarliga.

Från sakkunniga håll börja vidare framföras de försummade rashygieniska synpunkterna vid sidan av angelägenheten att förekomma spridande av venerisk smitta, och då avhållsamhet visat sig icke kunna upprätthållas, träda även här möjligheten och befogenheten av förebyggande åtgärder fram i diskussion.

Inom de fattigare klasserna begynner man också mångenstädes göra sig den frågan icke blott om det är rätt att skaffa till världen ett stort antal sjukliga och undernärda barn utan ock om ej även dessa klasser efter de förmögnares föredöme böra vid barnalstringen taga någon hänsyn till familjens ekonomi. I all synnerhet måste dylika uppfattningar med makt framträda bland en vaknande fattig befolkning, som lever under osunda bostadsförhållanden i städer eller industricentra och måste kontant köpa allt för familjens behov.

Bakom allt detta och åtskilligt annat av enahanda innebörd upptor-

nar sig slutligen den stora befolkningsfrågan, spørsmålet om möjligheterna för släktets fortgående ökning på grundvalen av de existensmöjligheter, som stå till buds. Detta är nog en sådan allvarlig fråga, som i längden ej låter sig överlämnas bara åt slumpen och skickelserna. Nödvändigheten förr eller senare av en begränsning av barnalstringen ur denna synpunkt har länge sysselsatt tänkare och vetenskapsmän.

Om dessa tankar kunna meningarna vara delade och man står ännu tämligen handlös inför de gåtfulla problemen. Men tankarnas bärare hava rätt i varje fall till det största beaktande av sin fordran på ett övernående av ämnena och eventuell rättelse i de officiella moralbegreppen.

Häremot möter nu starkt motstånd för det första från de besittande klasserna, vilka såsom väktare av allt bestående hålla på den officiella moralen oförändrad sådan den är och strängt skilja mellan denna och den enskilda moral, som inom vidsträckta kretsar bland dessa klasser särskilt på mansidan framtvungits av förhållandena. Vid sidan av detta hyckleri möter ett ärligt motstånd från alla dem, som oberoende av samhällsställning icke på sin egen väg mött eller eljest haft anledning att beakta de missförhållanden, som givit upphov till de nya tankarna. Intoleranta som människorna äro framför allt i livets viktigaste frågor ropar man då på dessa båda så skilda håll: men detta stämmer ju icke med *mina* begrepp, var är strafflagen!"

Detta är ingressen till mitt yttrande. Sedan betonade jag en principiell utgångspunkt och gick därefter in i detalj på den då föreliggande frågan, vilket jag nu icke här kan besvara kammaren med.

Jag vill därur endast framhålla, att denna lagstiftning bygger på att det är omoraliskt att över huvud taget använda preventivmedel, men man vill icke draga ut konsekvenserna och belägga användandet därav med straff. Det fanns verkligen år 1910 inom lagutskottet uppriktiga moralväktare, som ifrågasatte, att lagen skulle förbättras därhän, att man icke drabbade med straff endast några få, som på ett visst sätt tillhandahöllo sådana medel, utan var det omoraliskt att använda medlen, skulle i all synnerhet de som använde dem bestraffas. Men det ville man icke, ty det kunde man icke komma åt och för resten, det kanske man icke heller av andra skäl ville. Och vidare: att förhindra barnalstring, det sker icke blott genom föremål utan på många andra sätt. Varför skall det då vara omoraliskt att använda föremål, men icke andra sätt? Det är också en fråga, inför vilken man måste ställa sig undrande och spörjande. Hela denna lagstiftning tjänar ingenting till, och det har också här erkänts, att den icke alls efterlevs. Det måste vara på helt andra grundvalar man skall kunna bygga. Ett sådant här palliativ är som att sticka huvudet i en buske, det är som en spån framför ett vattenfall, och en sådan lagstiftning gör ingen annan nytta än att den invaggar människor i den föreställningen, att nu har man verkligen gjort någonting, ehuru man i själva verket icke har gjort någonting alls utan endast förvillat moralbegreppen genom att låta det, som man betraktar såsom omoraliskt, fortfarande få utövas och i stället söker

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)

Om upphävande av den s. k. preventivlagen.

(Forts.)

drabba några bulvaner för att ge uttryck åt sin aktning för dessa moralbegrepp.

Då nu lagen emellertid kommit till och jag så tillvida fått rätt, som vi här ha ett utskottsutlåtande, som erkänner, att lagen kanske icke var så välbetänkt — jag var ensam då om att säga detta på de av mig anförda skälen, icke de skäl, som nu äro åberopade — och då nu vidare denna tvekan kommit fram och tagit sig uttryck i lagutskottets balansering på denna smala, för människorna i övrigt omöjliga lina, så har jag ingen annan utväg än att falla tillbaka på ett bifall till lagutskottets utlåtande såsom i sin slutkläm i alla fall ett uttryck för en opinion i den riktning, som jag har tillåtit mig framföra.

Herr Petré n, Alfred: Herr Hederstierna förmenade i sitt anförande, att uppfattningen hos specialisterna på detta område icke får anses hava så stor betydelse, i det han förklarade, att specialisterna helt naturligt hava en ensidig syn på tingen. Till denna högre vishet synes herr Hederstierna hava kommit under de få timmar som förflutit, sedan han höll sitt första anförande, ty i detta stödde han sig, som vi veta, på den uppfattning, som uttalats just av en könsspecialist.

För min del får jag säga, att då specialisterna på könssjukdomarnas område äro de, som hava den största erfarenheten och den bästa insikten i de ödeläggande verkningar, som könssjukdomarna medföra, synes det mig vara fog för att man tillerkänner deras uppfattning i denna fråga stor betydelse, och deras uppfattning synes numera, som jag i mitt förra anförande framhöll, ganska enigt gå i den riktning, att den giver ett gott stöd för utskottets ståndpunkt, till vars förslag jag därför, herr talman, fortfarande yrkar bifall.

Herr Lindhagen: Jag yrkade i mitt förra anförande bifall till utskottets utlåtande som den enda utvägen för mig. Men jag glömde, herr talman, att vi ju hava motionen. Jag tager tillbaka mitt förra yrkande och yrkar bifall till motionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på förevarande utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas; samt 3:o) att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som motionen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits avslag uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

*Om upphävande av den s. k. preventivlagen.
(Forts.)*

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;
Nej — 68.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå ävensom två i ämnet väckta motioner.

Om inrättande av ett statsstuteri.

I en till riksdagen den 24 februari 1922 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 110, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att för inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordad plan finge av fonden för anläggande av ett statsstuteri efter Kungl. Maj:ts beprövande användas intill 400,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade, likalydande motioner, nämligen nr 122 i första kammaren av herr *Andersson, Erik*, m. fl. samt nr 232 i andra kammaren av herr *Norman* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 110, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära fullständig och förnyad utredning om förläggningsplats för blivande statsstuteri.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å de i ämnet väckta motionerna medgiva, att för inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordad plan finge av fonden för anläggande av ett statsstuteri efter Kungl. Maj:ts beprövande användas intill 400,000 kronor.

Reservationer hade avgivits

av friherre *Hermelin*, som ansett, att genom Kungl. Maj:ts utredning i ärendet fullgoda skäl icke förebragts för att riksdagen borde frånträda sitt tidigare fattade beslut rörande förläggande å Ottenby

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

kungsladugård av ett statsstuteri och därför hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall, samt av herr *Boberg*, som instämt med friherre *Hermelin*.

Herr *Boberg*: Herr greve och talman! Då jag dels såsom motionär underskrivit en av de av utskottet avstyrkta motionerna och dels inom utskottet reserverat mig mot utskottets beslut, skall jag be att få säga några ord i detta ärende.

Frågan har utvecklats sig på ett sätt, som icke står i överensstämmelse vare sig med riksdagens beslut eller riksdagens önskan. Ty riksdagen beslöt 1916 på grund av en kungl. proposition, att ett statsstuteri för hästuppfödning skulle upprättas å Ottenby. Det förelåg då också ett kostnadsförslag för detta stuteri, som slutade på 580.700 kronor. Men med anledning av världskriget och därav föranledda oroliga förhållanden samt den stegring av priserna som uppstått, inlämnade stuteriöverstyrelsen en framställning till Kungl. Maj:t med anhållan om att tillsvdare få uppskjuta den beslutade anläggningen. Så skedde också. Men vid 1920 års riksdag uttalade sig riksdagen på nytt för att dess gamla beslut skulle sättas i verkställighet, såsom vi läsa i den kungl. propositionen på sidan 3, där det heter: "Jordbruksutskottet förklarade emellertid i sitt av riksdagen gillade utlåtande den 11 maj 1920, nr 73, att frågan om inrättande av det stuteri å Ottenby, vartill riksdagen redan 1916 beviljat anslag men som på grund av de anslagna medlens otillräcklighet i följd av under kristiden stegrade byggnadskostnader tillsvdare uppskjutits, inom närmaste tiden borde återupptagas."

Nu har Kungl. Maj:t framlagt ett annat förslag, som riksdagen icke har uttalat någon önskan om och som icke ingått i riksdagens beslut, nämligen att detta statsstuteri skall anläggas vid Flyinge hingstdepå i Skåne. De grunder, som stuteriöverstyrelsen har anfört i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, och de grunder, på vilka Kungl. Maj:t har byggt sin framställning till riksdagen i år, äro i huvudsak följande, nämligen dels att det blir för dyrt att bygga å Ottenby, framför vilket Flyinge i detta avseende vore att föredraga, dels att Flyinge ligger litet mera centralt till än Ottenby, dels att *betet vid Flyinge är rikare* och bättre för uppfödande av avelsston än vid Ottenby, och dels slutligen, vilket kanske är det starkaste skälet, att det är fråga om *en ny, något tyngre hästtyp*, som skulle frambringas.

På dessa skäl kan man nu i korthet svara, att utredningen med avseende å kostnaderna för byggandet vid Ottenby eller Flyinge är *mycket partiskt* verkställd. För Ottenby har man räknat med 1920 års priser. Detta år befunno sig ju priserna på toppen. Och förslaget avser där 100 moderston. När det återigen gäller Flyinge, har man gjort beräkningen efter 1922 års priser, och här är endast fråga om 50 moderston, vilket naturligtvis måste medföra en betydlig skillnad i pris. Denna partiskhet har också givit sig tillkänna i den ivriga agitation, som bedrivits till förmån för Flyinge av överste af Petersens vid hingst-

depåen därstädes samt av veterinären på platsen jämte flera andra, hos vilka man tydligt spårar ett intresse för Flyinge, som gjort sig gällande på ett ganska starkt och partiskt sätt. Denna partiskhet framträdde till och med vid jordbruksutskottets besök vid Flyinge, då vi togo anläggningarna i betraktande och sågo de unga hingstarna där. Ty när de hade visat det hingstmaterial, som fanns där, följde de oss till sist till en liten kätte och bådo att få presentera en remont från Ottenby, som såg ut som en i otid född. Detta sätt att gå tillväga för att försäkra sig om utskottets förord för Flyinge och för att få riksdagen stämd emot det beslut, som riksdagen en gång fattat om anläggning av ett statsstuteri å Ottenby, anser jag icke alldeles juste.

Så säger man, att Flyinge "ligger mera centralt än Ottenby". Detta måste man nu erkänna vara sant. Dock ligger icke Ottenby så avsides, som man vill göra gällande. Som vi veta, är Borgholm, som kan betraktas som Ölands huvudstad, en mycket fashionabel badort, som besökes rätt livligt under sommartiden. Där finnes nu på Öland en bana, som går från norra ändan till den södra och som går fram till Ottenby. Och därtill har staten med dryga kostnader, omkring 1,200,000 kronor, anlagt en hamn vid Grönhögen, som ligger strax intill Ottenby, där ångbåtar kunna anlöpa och där hästar kunna inskeppas varje dag, om så skulle behövas, under sommaren. Man har förbindelse nästan dagligen både med norra och södra Sverige under den tid sjöfarten är öppen. Så icke kan man säga, att Ottenby numera ligger så avsides, som det gjorde förr, när kommunikationerna voro sämre. Men även om man nu medger, att Ottenby ligger mindre centralt än Flyinge, vill jag fråga, om det verkligen är rätt av Sveriges riksdag att centralisera det ena och det andra mer och mer, så att man på de platser, där förut mycket finnes, skall hoppa ännu mer och på de platser, där det förut ändå funnits något, man skall taga ifrån, så att de bliva så att säga utarmade och utdöda. Vad gagnar det till att anlägga en hamn vid Grönhögen, och vad gagnar det till att anlägga en järnväg på Öland jämte annat, om man nu icke också i fortsättningen skulle vilja hålla fast vid det gamla beslutet angående Ottenby som en lämplig plats för remontuppfödning, vilken förr så gott som *alla* sakkunniga enhälligt framhållit som en av de främsta platserna i norra Europa för uppfödande av sådana hästar?

Nu vill jag för resten påstå, att det i längden komme att ställa sig billigare att uppföda hästar på Ottenby, än det kommer att bliva vid Flyinge i Skåne. Erfarenheten får visa det.

Men så säger man, att "betet vid Flyinge är rikare och bättre än vid Ottenby", och därvid stöder man sig på ett uttalande av statskonsulenten Elofsson. Det må också medgivas, att betet kan vara rikare och att man kan frambringa större foderenheter per hektar vid Flyinge än på Öland. Men Ottenby har ofantligt mycket större vidder att sätta hästarna på än Flyinge har. För att få utrymme och bete åt dessa 50 moderston, varom det är fråga, vid Flyinge, måste man lägga till dels 50 tunnland öppen jord från en kungsgård i närheten av Fly-

Om inrättande av ett statsstuteri.
(Forts.)

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

inge och dels 50 tunnland hagmark, varför man måste betala den arrendator, som innehar denna gård, ett drygt avträde. Å andra sidan är det dock klart, att om man vill utfodra hästarna inne och ute på samma sätt vid Ottenby, som man tänker göra vid Flyinge, kommer naturligtvis *samma resultat* att erhållas på det förra stället.

När det gäller betesmarkerna, får man väl i alla fall något taga hänsyn till vad överfältveterinären sagt i den frågan. Det heter nämligen i överfältveterinärens yttrande bl. a. följande, som återgives i herr Anderssons motion, nämligen "att betesmarkerna å Flyinge vore mera låglänta och delvis mera vattensjuka, än vad som vore *önskvärt eller lämpligt för en uppfödningssantalt för varmblodiga hästar*, och det torde ej heller vara möjligt att tillfredsställande utdika markerna". Det är överfältveterinären, som har sagt detta, och jag tror, att om vi hade kommit till Flyinge en mera regnig vår än som nu var fallet, skulle vi hava funnit, att marken ligger ganska lågt, jämförelsen med Ottenby skulle hava tett sig mindre fördelaktigt för Flyinge än den nu kom att göra. Ty när vi kommo dit, voro vi väntade. Allt hade där ordnats på ett presentabelt sätt. Där uppföder man hingstar, och man vårdar betena på bästa sätt. Men när jordbruksutskottet kom till Ottenby, hade ju där icke funnits några remonter på nära nog 30 år. Där var det ingen, som hade ordnat det minsta för oss, och vi kommo för resten dit en dag, då det var grått och regnigt, och intrycket kunde naturligtvis icke bliva så tilltalande. Jag är säker på, att om jordbruksutskottets medlemmar hade kommit till Öland en månad senare, då naturen där står i sin färging och havets blå lyser i solskenet runt omkring och man hade fått se hästar ute i naturlig omgivning där, skulle man hava fått ett helt annat och bättre intryck.

Nu kommer härtill en annan sak, nämligen att det är fråga om att "frambringa en ny hästtyp", som skulle var något grövre och förmå bära tyngre bördor än den hästtyp, som hittills använts vid kavalleriet. Man anser, att en sådan hästtyp lättare kan frambringas på den mera feta skånska jorden än på den mera magra och karga ölandsjorden. Jag har redan förut sagt, att jag för min del — ehuru jag naturligtvis icke är någon auktoritet på detta område — på grund av vad andra, som förstå saken, hava sagt, tror, att om man utfodrar hästarna inne och ute på Ottenby på samma sätt som man gör i Flyinge, komma resultaten att bliva desamma. Men hitintills har ottenbyhästen varit mycket beprisad för sin kraft, för sin starka benbyggnad, för ledgångarnas styrka, sinnets spänstighet, modet, kuraget och uthålligheten. Det har visat sig, att denna häst har stått ut två, tre år längre än hästar, uppfödda på andra platser. Till och med i fråga om det år, som var ett olycksår för Ottenby, då arrendatorn på stället hade intagit för många remonter på sommarbete, så att de magrade, och Ottenby därigenom kom i vanrykte, säger general Munck, att det visat sig, att uthålligheten likväl icke slappats hos dessa hästar och att de icke tagit någon skada, vilket utan tvivel skulle hava blivit fallet med andra hästtyper. Det säger ju f. ö. sunda förnuftet, att om man blivit uppfostrad på ett rikare och bättre

sätt, lider man sedan så mycket mera, om man kommer i sämre omständigheter, än om man från början fått slita något ont och något vant sig vid tarvligare villkor.

Även om det här skall frambringas en ny hästtyp med större massa, är det sålunda lika möjligt att frambringa den å Ottenby som det är i Flyinge, förutsatt att hästarna få samma underhåll på det förra stället som på det senare.

Vad beträffar frågan om byggnadskostnaderna, komma priserna utan tvivel, om vi vänta litet till, att sjunka mer och mer, så att den summa, som finnes tillgänglig för ändamålet, vilken erhållits på vinsten från hästförsäljningar, kanske kommer att helt räcka till och man icke behöver hava några bekymmer för *den* saken.

Ja, herr talman, jag har nu försökt framlägga några av de skäl, som tala för att riksdagen icke bör gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen har ju f. ö. icke beslutat någon utredning om Flyinge eller uttalat någon önskan om att förlägga detta statsstuteri där. Och riksdagen bör väl hålla något på sitt beslut och på sin önskan i detta avseende. Då frågan för övrigt väl icke kan vara av den vitala betydelse, att om man väntar ett år, vårt hästmateriel därigenom skulle alldeles fördärras, ber jag att få yrka bifall till den av friherre Hermelin och mig afgivna reservationen.

Herr Sederholm: Herr talman! När man går att taga ställning till denna fråga, synes man mig hava rätt att utgå från den förut-sättning, varifrån riksdagen 1916 och 1920 utgått, nämligen att ett statsstuteri behöves. Man har så mycket större anledning att göra detta, som erfarenheterna under dessa år allt mer och mer visat, att ett kraftigare statsingripande till förmån för den ädla hästaveln är nödvändigt för att tillgodose arméns behov i detta avseende. Det har visat sig, att tillgången på ett sådant stomateriel, som verkligen kräves för uppehållandet av denna hästavel, alldeles påtagligt minskats. På några få år har tillgången på A-ston, d. v. s. sådana ston, som premieras såsom motsvarande den typ man vill hava för detta ändamål, nedgått från att utgöra 300 till för närvarande icke mer än omkring 70 stycken. Det är nu i ännu högre grad än 1916 nödvändigt, att ett statsingripande sker och ett kraftigare reglerande av aveln äger rum, för att verkligen få fram det materiel, som behöves för armén.

Det är ju inte meningen här, att man genom stuterier skall få fram en tillräcklig eller ens avsevärd kontingent för arméns rekrytering. Med 50 moderston kan man beräkna att möjligt få något mer än 40 föl. Detta är ju en obetydlighet. Men det gäller att få fram sådana typston och även sådana avelshingstar, som kunna användas för en inhemsk produktion av förstklassiga avelsdjur på detta område, att sprida dessa till de hästuppfödare som finnas, särskilt i trakten av stuterierna men även å andra trakter av landet, att genom försäljning sprida goda föl och därigenom påverka aveln i den mest önskvärda riktning ävensom att genom uppfödning av hingstar få utplanterade i landet just sådana

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

hingstar, som verkligen behövas. Det må här understrykas, att när det gäller att anlägga ett statsstuteri på 50 moderston, man varken kan eller bör använda samma måttstock vid bedömandet av de naturliga förutsättningarna för en sådan anläggning, som när det gäller att producera remonter. Ottenby har förut visat sig och torde väl kanske även för framtiden komma att visa sig vara en synnerligen lämplig plats för uppfödande av remonter, men därmed är ingalunda givet — och jag vill påstå, att det är rätt så naturligt, om så icke är fallet — att det därför är lämplig plats för uppfödande av moderston. Dessa moderston kräva en helt annan och mycket kraftigare uppfödning. De måste stallfodras under en mycket längre tid, och tillskottsfoder kräves även i stor utsträckning. Jag instämmer i det påstående, som framkommit från flera hästuppfödare och fackmän på detta område, att från den synpunkten är det tämligen likgiltigt, var man lägger stuteriet, d. v. s. med hänsyn till de naturliga betingelserna är det av en helt underordnad betydelse, var man lägger det. Jag vill sålunda ge herr Boberg rätt i att med lämplig utfodring och övrig skötsel o. s. v. bör man kunna på Ottenby frambringa goda moderston lika väl som på Flyinge. Detta är icke alls på samma sätt som med avseende å uppfödningen av remonter en fråga, där de naturliga betingelserna spela en stor roll, utan andra faktorer böra här vara avgörande. När riksdagen förut uttalat sig för statsstuteri på Ottenby, ligger i detta uttalande enligt min mening egentligen, att riksdagen haft klart för sig, att ett statsstuteri fortfarande liksom tidigare borde finnas och att behovet därav om möjligt vore ännu mera trängande än tidigare.

Anledningen till att Ottenby då valdes var den, att det förut funnits statsstuteri där. Men för min del tror jag icke, att Ottenby skulle vara en lämplig plats. Jag anser, att när det nu är fråga om att realisera denna plan, Kungl. Maj: t handlat både klokt och riktigt, när Kungl. Maj: t gått in på en realprövning av frågan, huruvida Ottenby verkligen fortfarande vore den lämpligaste platsen för anläggandet av ett statsstuteri. Det synes mig riktigt, att Kungl. Maj: t därvidlag icke känt sig bunden av riksdagens uttalande eller rättare sagt förhindrad att låta utredningen omfatta även andra alternativ. När nu utredningen i detta avseende har givit skäl för Kungl. Maj: t att förorda Flyinge framför Ottenby, kan jag icke finna, att detta innebär, att man har trätt riksdagens rätt för nära, när Kungl. Maj: t med hänsyn till vad utredningen givit vid handen föreslagit, att stuteriet skall förläggas till Flyinge och icke till Ottenby.

Vad kan då Flyinge hava för naturliga förutsättningar — fränsett nu de rena markförutsättningarna — utöver Ottenby? Ja, först och främst har man ju läget. Det kan ju icke nekas till, att om ett stuteri skall förläggas på en punkt, där det skall verka upplivande på hästaveln, väcka intresse hos det stora antal hästuppfödare, som skola intresseras för saken, det då bör läggas på en plats, där det är lätt tillgängligt för dessa. Men icke nog härmed. Avelsdjuren skola ju försäljas på auktion just till sådana uppfödare, och då är det rätt så naturligt.

att stuteriet lägges så, att det är lätt tillgängligt för spekulanter. Det bör för övrigt vara förlagt i närheten av kommunikationsled, så att djurens ditförande och bortförande kan ske lätt. Allt detta är i väsentligt högre grad fallet med Flyinge än med Ottenby.

Jag kan däremot icke följa herr Boberg i den uppfattningen, att närbelägenheten till badort skall betraktas såsom en fördel. Nu ligger Ottenby 6 à 7 mil från Borgholm, och det är ju icke så nära, men det kan ju knappast vara någon fördel för stuteriet, om en hel mängd badgäster bo i närheten och vice versa.

Vad så beträffar byggnadskostnaderna, har ju utredningen av år 1920 visat, att anläggningarna vid Ottenby för 100 moderston skulle kosta 2 miljoner kronor. Utredningen av år 1922 för Flyinge med 50 moderston har visat en anläggningskostnad av 400,000 kronor. Det är en högst betydlig skillnad. Det är visserligen sant, att siffrorna icke äro direkt jämförbara. De hänföra sig nämligen icke till samma tidpunkt och icke heller till samma storlek hos stuterierna. Men om man också härför gör en reduktion beträffande de två miljonerna — låt oss pruta 800,000 för Ottenby — äro vi ändå uppe vid en siffra betydligt över miljonen. Att i dessa tider utan i rent tvingande fall gå in för ett förslag, som medför så höga utgifter, kan icke anses vara försvarligt. Härtill kommer slutligen att riksdagen redan anvisat medel, som nu uppgå till belopp av något över 600,000 kronor. Flyingeanläggningen kan alltså gott göras inom ramen av det belopp, som redan finnes disponibelt. Skall anläggningen göras vid Ottenby, förutsätter detta, att åtminstone åtskilliga hundra tusentals kronor beviljas i extra anslag. Är det verkligen rimligt att tänka sig, att man i dessa tider skall komma med förslag, som förutsätta ytterligare anslagskrav från riksdagens sida på åtskilliga hundra tusen kronor, när frågan efter auktoritetens samstämmiga uttalanden kan lösas inom den ram och inom det belopp, som riksdagen redan anvisat, och efter dessas mening också på fullt tillfredsställande och bättre sätt.

Här har talats om, att man skulle kunna föda upp tyngre hästar vid Flyinge än vid Ottenby. Den synpunkten är åtminstone för mig icke så tungt vägande, allra helst efter det resonemang, som jag förut fört, nämligen att i aera fall lokalförhållandena ej spela en alltför stor roll. Men det bör i allt fall klargöras, att om denna tyngre häst skall födas upp vid stuteriet, det är lämpligt att detta sker i en krets av uppfödare, för vilka denna tyngre hästtyp har användning i deras jordbruk. Detta är ju i hög grad fallet med avseende å de uppfödare, som bo omkring Flyinge, men det har icke alls samma giltighet beträffande de väsentligt färre uppfödare, som bo i närheten av Ottenby.

Med stöd av vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr L u n d e l l: Herr greve och talman! Här har endast talats om tvenne platser såsom lämpliga för anläggandet av ett stuteri, nämligen Ottenby och Flyinge. Jag skall därför taga mig friheten påpeka,

Om inrättande av ett statsstuteri.
(Forts.)

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

att en tredje plats kan ifrågasättas såsom lämplig. Detta är statens remontdepå å Gudhem. Överfältveterinären, vars yttrande finnes intaget i Kungl. Maj:ts proposition, har förklarat sig anse, att innan frågan avgöres, en utredning angående kronoegendomen Gudhems lämplighet för anläggande av stuteri vore synnerligen önskvärd. Jag ber att få ansluta mig till denna hans åsikt, då jag särskilt känner förhållandena vid Gudhem såsom synnerligen lämpliga för hästuppfödning. Det bete, som där finnes, har visat sig lämna kraftiga och goda hästar. Det vilar nämligen på kalkgrund. Dessutom äro dessa betesmarker så vidsträckta, att de icke för närvarande kunna utnyttjas för remonterna. Därför skulle det vara särdeles lämpligt, om man också där kunde få moderston. Jag tror också, att det för staten skulle bliva ganska billigt, enär en stor del härför lämpliga byggnader redan finnas där, och det finns ju en möjlighet till att man skulle kunna hålla moderston såväl vid Flyinge som vid Gudhem. Därigenom skulle byggnaderna på båda dessa platser kanske kunna begagnas såsom de nu äro.

På grund härav ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ingeström: Då jag icke hade tillfälle att vara närvarande vid justeringen av jordbruksutskottets förevarande utlåtande, kunde jag icke anteckna min reservation. Jag skulle då hava yrkat avslag, rent avslag, på den föreliggande propositionen. Jag har icke kunnat instämma i vare sig den av friherre Hermelin eller herr Boberg avgivna reservationen, då däri göres ett bestämt uttalande om att riksdagen icke bör frånråda sitt tidigare fattade beslut rörande förläggandet till Ottenby kungsladugård av ett statsstuteri. Jag har nämligen den uppfattningen, att anläggandet av ett statsstuteri är det allra sista medel, som bör tillgripas, då det gäller att befrämja den ädla hästaveln. Varför ett sådant förslag uppkommit torde dels vara beroende på de abnorma förhållanden, som rått under kriget på detta område, och dels också därpå, att man genom hästexportavgifter kunnat få ett så stort kapital, att ett stuteri skulle kunna anläggas utan några ytterligare anslag från riksdagens sida. Här skulle ju enligt förslaget fordras en summa av 400,000 kronor, men jag frågar mig då, om man icke i dessa tider skulle kunna finna en bättre användning för dessa pengar än vad som här är föreslaget. Erfarenheten från de stuterier, som vi förut haft, är icke vidare uppmuntrande, och för dem av kammarens ledamöter, som önska upprättandet av ett stuteri, skall jag be att få påpeka, att den utredning, som här föreligger beträffande Flyinge, är för mig långt ifrån övertygande.

Om vi gå tillbaka till år 1868, hade vi vid denna tidpunkt här i landet tre stuterier, ett vid Ottenby, ett vid Strömsholm och ett vid Flyinge. Den kommitté, som då hade denna fråga om hand, uttalade enhälligt, att Ottenby var det bästa av dessa stuterier. Sedan tillsattes år 1886 en ny kommitté, och den förklarade, att endast Ottenby skulle användas såsom stuteri, därför att Ottenby var vida lämpligare än Fly-

inge, varför också Flyinge år 1887 kom att nedläggas. Sedermera kom även stuteriet vid Ottenby att nedläggas, nämligen år 1892. Anledningen till att Ottenby stuteri kom att nedläggas var den, att det hade visat sig, att uppfödningkostnaderna för varje häst, såväl ston som hingstar, uppgingo till mellan 8,400 och 9,000 kronor, detta enligt dåvarande priser. Skulle nu staten på ett stuteri börja uppföda ston och hingstar, skulle dessa enligt beräkningsgrunderna för Ottenby komma att belöpa sig till ungefär 20,000 kronor per styck. Med dessa siffror för ögonen måste man naturligtvis ställa sig mycket tveksam.

Beträffande de olika platsernas inbördes företräden sade jordbruksutskottet vid 1916 års riksdag, att "Ottenby sedan decennier tillbaka visat sig såsom den för ändamålet yppersta platsen". Sedan hörde vi, hur herr Lundell anförde vad överfältveterinären sagt. Denne varnar i sitt yttrande för att man skulle bestämma sig genast och säger: "Därest ett stuteri i enlighet med riksdagens beslut skulle upprättas, kunde därför, innan beslut fattades, en undersökning om andra platser lämplighet tagas i övervägande, ty det torde dock böra stå klart, att den bristande planmässighet — eventuellt utslag av tillfälliga meningsströmningar — som fått göra sig gällande vid stuteriernas å Flyinge, Strömsholm och Ottenby nedläggande och återupprättande, borde för framtiden undvikas." — Jag kan icke hjälpa att jag anser, att man måste fästa mycket stort avseende vid överfältveterinärens uttalande. — Så nämnde herr Lundell också, att Gudhem borde närmare undersökas.

Första gången under de senaste åren, då fråga om anläggning av stuteri vid Ottenby förekom, var vid 1913 års riksdag. Då avslogs propositionen med 138 röster mot 171. Under den debatt, som fördes i denna fråga, yttrade dåvarande riksdagsmannen Linders i Nevitshög, att han för sin egen del var emot upprättande av ett stuteri. Detta motsatte han sig på det bestämdaste under framhållande av de kostnader och olägenheter, som därmed skulle bli förenade. Såsom motiv för detta sitt avslagsyrkande pekade han på den lånefond av 100,000 kronor, som samma års riksdag lagt upp i och för understödande av den ädla hästaveln. Han anvisade också en annan väg, nämligen att höja remontpriserna, vilken väg han ansåg vara fullt framkomlig. Man skulle därigenom kunna komma ifrån kostnaderna för anläggandet av detta stuteri. — Jag kan icke hjälpa, att jag till fullo delar den mening, som riksdagsmannen Linders då uttalade. Emellertid tror jag, att dessa vägar nu äro fullt framkomliga, och jag kan icke underlåta att i detta sammanhang påpeka, hur man i Norrland har ordnat det beträffande den nordsvenska hästaveln. Man har där anlagt en hingstuppfödninganstalt för Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län. Hushållningssällskapen inom länen hava slutit sig tillsammans och verksamheten har givit det allra vackraste resultat och omfattas med det allra största intresse. Det statsbidrag, som man där för närvarande åtnjuter, är den blygsamma summan av 10,000 kronor årligen. Nu vill jag fråga: Skulle det icke kunna tänkas, att de hushållningssällskap, som äro särskilt intresserade av den ädla hästaveln

Om inrättande av ett statsstuteri.
(Forts.)

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

skulle kunna sammansluta sig till en förening och att denna förening sedan toge hand om den ädla hästaveln. I länen där nere är det säkert många, mycket kunskapsrika och intresserade personer tillfinnandes i långt högre grad än i de avlägsna norrländska länen. Man skulle ju då kunna få det enskilda initiativet och den bästa sakkunskapen att arbeta tillsammans och slippa snöra in stuteriet i byråkratins tvångströja med alla dess olägenheter. Jag är fullt övertygad om att en sådan lösning av denna fråga skulle lända den ädla hästaveln till allra bästa gagn, på samma gång som den skulle för statsverket medföra endast bråkdelen av de kostnader, som inrättandet av ett stuteri för med sig.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka avslag på föreliggande proposition.

Herr statsrådet *Linders*: Om jag först får vända mig mot herr *Ingeström* i anledning av det sätt, varpå han sökte citera riksdagsmannen *Linders* i andra kammaren från ett tidigare år, vill jag först säga, att det finns ju som bekant olika sätt att läsa bibeln och det finns tydligen även olika sätt att läsa ett anförande, vad det förekommer i tryck. Jag är emellertid i tillfälle att kontrollera vad jag tidigare sagt. Visserligen har jag vid ett tillfälle i andra kammaren riktat mig mot stuteritanken över huvud taget, men hela läggningen av mitt anförande har dock sin spets riktad mot förslaget om *Ottenby* såsom förläggningssort. Om herr *Ingeström* ordentligare läser igenom mitt anförande, får han reda på, att jag motsatte mig anläggandet av ett stuteri vid *Ottenby* därför att, om man löst frågan efter de riktlinjer, som då förekommo, hade man lagt för ensidiga synpunkter på saken. Jag hade begärt att få använda uttrycket kavallerilyxhästsynpunkter och dessutom anmärkt på storleken av det stuteri, som då var i fråga. Då herr *Ingeström* här talade om att jag vid detta tillfälle över huvud taget skulle på grund av att vissa förslag då voro å bane, hava motsatt mig föreslagna statsåtgärder för underlättande av den varmblodiga hästaveln, får jag dock ytterligare hänvisa till mitt anförande. Jag ansåg att vissa andra vägar först måste prövas. Men om man ett tiotal år senare finner, att de icke lett till avsedda resultat, har man verkligen rättighet, herr *Ingeström*, att taga saken i förnyat övervägande.

Herr *Ingeström* tycks nu vilja gå på en ny linje. Ja, även över detta blev jag ganska överraskad, då jag prutat ganska mycket på utredningsförslaget, först hälften i fråga om det material, som man skulle arbeta med, och dessutom avstått från tanken på att uppbygga det bra mycket dyrare *Ottenby* och i fråga om den framtida administrationen skapa en självständig inrättning inne på *Öland* med många statsanställda. Jag har i stället länkat det till en annan statsinstitution, varigenom byggnadsfrågan högst betydligt förenklats och de statsanställda, som skulle påfordras, bliva endast ett fåtal. Då tycker herr *Ingeström* som så: kan man pruta först hälften och sedan i andra avseenden, varför kan man då också inte pruta alltsammans? Nej, då jag nu närmare måste överväga saken i det skick, den nu föreligger, och med de förhållanden,

som man nu har att räkna med, finner jag, att man icke är i stånd att gå den vägen. Den varmblodiga hästaveln kräver ju för närvarande en konsolidering, som man säkerligen icke kan nå annat än genom ett kraftigare statsinitiativ. Jag tror, att det är alldeles uteslutet att man kan räkna med att hushållningssällskapen skola taga det initiativ, som herr Ingeström efterlyste. Hade han själv tagit initiativ tidigare och varit redo att föra fram en organisation, som visade, att en verklig lösning kunde åvägbringas på den vägen, hade han haft skäl att åberopa en sådan linje, men herr Ingeström kommer säkerligen att stöta på många motigheter på den vägen. Det är icke utan vidare jämförligt med en annan institution, som vilar på enskilt initiativ i fråga om hästaveln men som dock även den har statsunderstöd, utan här rör det sig om den varmblodiga hästaveln, som man ute i landet icke har tillräckligt intresse för. På grund av att materialet icke kan användas till praktiskt bruk på samma sätt som andra hästtyper, har man mycket svårt att tro, att en sådan utväg, som den av herr Ingeström angivna, skulle lyckas.

Nu har herr Lundell framfört tanken på en plats i Västergötland, som också varit på tal, nämligen Gudhem. Herr Lundell sade emellertid själv, att den var upptagen för ett annat ändamål, nämligen som remontdepå, och fortfarande torde vara behöflig därför. Därtill kommer, att just i den trakt, som avses i den kungl. propositionen, nämligen trakten av Flyinge, finnes mera resonans hos lantbrukarna för den varmblodiga hästaveln än på något annat håll och följaktligen bör Flyinge även ur den synpunkten ges företräde. Beträffande Gudhem gäller detsamma som beträffande Ottenby, att där skulle behövas en fullt självständig statsanstalt med dyrbarare administration än som skulle komma i fråga vid Flyinge.

Sedan åberopade både herr Ingeström och herr Lundell överfältveterinärens tidigare yttrande, men jag ber då att få hänvisa till överfältveterinärens senaste yttrande, vilket är återgivet i den kungl. propositionen, där han tydligt och klart uttalar sig för anläggande av ett statsstuteri vid Flyinge. Det är inte bara överfältveterinären, som har den åsikten, utan hela raden av myndigheter, premieringsnämnsordförandena i de distrikt, där varmblodig hästavel förekommer, etc., yrka enstämmigt på förläggande av det blivande statsstuteriet till Flyinge.

Jag kan väl förstå herr Bobergs tankegång, då han ville försvara Kalmar län och för detta län förvärva denna statsinstitution. Hans anförande fick delvis en rent av poetisk flykt, då han talade om Öland i sommartid med sol över vidderna. Den argumenteringen kanske gäller för herr Boberg, men jag tror inte, att den kan tagas med, då man rent praktiskt och reellt skall avgöra frågan. Då får inte en sådan synpunkt vara bestämmande. Herr Boberg säger, att riksdagens önskan skulle bli träd för när genom att Kungl. Maj:t nu framlagt en proposition i annan riktning än riksdagens tidigare beslut. Men det centrala i de tidigare besluten från riksdagens sida har varit själva inrättandet av ett statsstuteri för att leda varmblodiga hästaveln i landet. Vi veta ju, att förhållandena ändrats betydligt under de senare åren och att upp-

Om inrättande av ett statsstuteri.
(Forts.)

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

fattningarna också ha skiftat. Då man nu slutligt skall fatta ståndpunkt till saken, finner man andra förhållanden, som äro rent av avgörande vid valet av plats för det beslutade statsstuteriet, och då måste man ge rum även för dessa nya uppfattningar och nya erfarenheter. Man har inte rätt, herr Boberg, att påstå, att utredningen är partisk, även om man kan säga, att den är ofullständig. Man kan inte kalla den partisk för att den inte tagits upp till bemötande i alla avseenden vad kostnaderna skulle bli, ifall ett stuteri skulle uppföras i Ottenby. Det har jag för min del saknat egentlig anledning till, då jag av andra skäl fått den bestämda uppfattningen, att Ottenby icke är den lämpliga platsen för den typ av hästar av grövre kvalitet, som här varit frågan om.

Man kan naturligtvis citera kavalleriinspektören såsom gjorts i debatten, men då får man även här gå tillbaka till ett tidigare uttalande. Det senaste uttalandet av honom vid förberedandet av detta ärende går så tydligt och klart ut på Flyinge, att därom kan ingen tvekan råda. Och är man ännu tveksam om en äldre kavalleriinspektörs uppfattning, då han vid ett tidigare tillfälle uttalade en något annan mening än han sist gjort, så kan man ju gå till den nuvarande kavalleriinspektören, som i Stockholms Dagblad för i dag tydligt och klart deklarerat sin ställning till förman för Flyinge och givit den platsen det kraftigaste understöd.

Herr Sederholm har ju redan anfört de skäl, som varit avgörande för hans och utskottets ståndpunkt, och jag skulle endast vilja hänvisa till, att i propositionen äro angivna alla de skäl, som egentligen kunnat anges för saken. Ja, man har till och med vid utarbetande av propositionen varit så korrekt och opartisk, att man även anfört synpunkter, som tidigare gått emot Flyinge och för Ottenby, och därav samla nu motståndarna material. Jag har dock ansett skälen vara så tydliga och starka för Flyinge, att jag haft all anledning att lägga korten på bordet, som man säger, och lägga fram klart och tydligt, hur frågan står, hur det förfarits med den tidigare och vilka synpunkter, som nu varit avgörande. Jag tror, att riksdagen allra minst i dessa tider bör tänka på att inrätta ett statsstuteri i Ottenby. Förutom engångskostnaderna, som bli synnerligen stora, förekommer som ett avgörande moment i fråga om ekonomien, att vid Flyinge har man en statsinstitution med fast anställd personal, som behöver högst obetydligt utvidgas, och där har man i hudsak byggnader för ändamålet. Detta gör, att om man skulle räkna ihop årskostnaderna för Ottenby och lägga dem vid sidan av dessa Flyinges fördelar, skulle jämförelsen gå otvetydigt till Flyinges förman.

Herr greve och talman, efter vad jag här anfört och efter vad som återfinnes i den kungl. propositionen är det min övertygelse, att riksdagen nu gör synnerligen klokt i att bifalla propositionen och se till, att frågan nu en gång blir löst och blir löst på ett praktiskt, ekonomiskt och förnuftigt sätt.

Herr Lindstrand: Herr greve och talman, kammarledamöter! Det har nu både av herr Sederholm och statsrådet Linders blivit sagt, vad man kan anse behöva sägas i denna fråga, så att jag skall endast

be att få understryka detta och yrka bifall till jordbruksutskottets utlåtande och till den kungl. propositionen.

Vad jag särskilt skulle vilja peka på, är, att det ligger i alldeles öppen dag, särskilt när man varit i tillfälle att se de båda platserna, att Flyinge är byggt så, att endast obetydliga förändringar behöva företagas å befintliga byggnader och endast ett par nybyggnader uppföras för ny personal. Detta måste bli avsevärt mycket billigare, oberoende av vid vilken tid man gjort beräkningarna. Vidare måste ju administrationen också ställa sig avsevärt billigare på Flyinge, där det förut finns hingstdepå med personal, som till en del kan taga hand om även detta arbete och endast i mindre grad behöver utökas. Icke heller kan man förbise, att för en sådan inrättning som ett statsstuteri, där meningen är att producera avelsston, som sedan skola försäljas ut till hästuppfödarna, det har sin stora betydelse, att platsen är så belägen, att man utan större svårigheter kan resa dit och bese det uppfödda materialet. I detta avseende ligger också Flyinge så avgjort före, att det är ingen jämförelse. När vi voro ute, kommo vi visserligen jämförelsevis gynnsamt fram både till Ottenby och givetvis till Flyinge, men det är inte ett så lägligt förhållande jämt, att båtar och tåg stå redo för de resande både i den ena och andra riktningen, utan skall man resa under vanliga förhållanden, tar det nog en ganska avsevärd tid till Ottenby, under det Flyinge ligger, som man säger, utmed stora vägen.

Ja, som sagt, alla de skäl jag för min del tyckt tala för Flyinge och ge det företrädet ha redan blivit anförda, och jag skall då endast be att få tillstyrka jordbruksutskottets förslag om antagande av den kungl. propositionen.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr greve och talman, mina herrar! Om jag här skulle tala enbart som representant för de skånska hästuppfödarna och således lägga en egennyttig syn på denna fråga, tror jag nog, att jag kunde vara med om herr Ingeströms avslagsyrkande. Det är ju numera så, att stomaterialet, i varje fall i Skåne, till mycket stor del rekryteras på det sättet, att remonteringsstyrelsen vid remontdepåerna taga ut de allra bästa stona till avel och erbjuda dem åt uppfödarna till inköp, och staten har också lämnat lån till sådana inköp av varmblodiga, goda ston. Denna rekrytering av stostammen i landet skulle väl, om ett statsstuteri komme till stånd, ske genom detta till ganska väsentlig del. Det är väl nämligen så, att stuteriet icke skall lägga an på remontuppfödning — det förstår man — utan det inrättas för att åstadkomma en likformig stostam i landet och för att uppföda och vid lämplig ålder tillhandahålla stona för avsalu till hästuppfödarna. Det är, så vitt jag förstår, stuteriets stora uppgift, och när man går ut därifrån, bör man strax vara på det klara med, att Flyinge har obestridliga fördelar framför Ottenby, icke endast därför att Flyinge ligger mera centralt, fast ensamt detta måste vara av en ganska avgörande betydelse. Stuteriet skall ju försälja hästar. Jag vet inte, hur detta skulle ske, men antagligen bleve det offentliga auktioner, dit hästuppfödarna finge resa för

*Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)*

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

att rekrytera sin stostam. Då måste det ju ha en ofantligt stor betydelse, för att man skall få spekulanter till dessa försäljningar, om stuteriet ligger på Öland eller mitt i Skåne. Nu säger visserligen herr Boberg, att det är byggt en dyrbar hamn vid Ottenby och därför skulle man förlägga stuteriet dit. Men, mina herrar, om vi skola anlägga statsstuterier överallt där man byggt goda och dyra hamnar, så skulle vi få gott om dem. Nej, man får nog lägga statsstuteriet, där det finns naturliga betingelser, och sådana finnas vid Flyinge.

Nu säger man, att det skulle bli lösa svampiga hästar vid Flyinge, men som hästuppfödare och kännare av orten där förstår jag inte det talet, ty Flyinge är intet marskland och jag är övertygad om, att där kan uppfödas mycket härdiga och starka hästar. Jag behöver bara hänvisa till hingstarna, preussiska och andra, som äro uppfödda där. De köpas som ettåriga föl i stor utsträckning och uppfödas där och vid två eller tre års ålder utgallras de, som icke äro lämpliga, och de andra behållas för användning. Nog kan man väl säga, att det resultat man på detta område nått på Flyinge manar till efterföljd och icke är alls avskräckande, utan är det bästa man över huvud taget kan tänka sig.

Herr Boberg framhöll också, att bara man uppföder en häst på samma sätt, gör det ingenting var den växer, utan det blir ändå samma resultat. Ja, jag undrar det! Det finns en gammal sats, som säger, att "fölet är en produkt av hingsten, men hästen är en produkt av torvan", och jag tror, att detta påstående har mycket stort fog för sig och att man icke kan bortse därifrån. Uppfödarens kunskaper, förmåga och lämplighet för sin uppgift spela givetvis en ofantligt stor roll, men icke så stor, att man kan sätta uppfödaren med en häst var som helst och resultatet ändå blir lika bra. Det är omöjligt.

Jag kan icke se något skäl att förlägga detta statsstuteri till Ottenby. Ottenby har, inom parentes sagt, förut icke, så vitt jag kunnat förstå, varit så synnerligt i ropet, då det gällt hästuppfödning. Man har ju från åtskilliga år tillbaka en ganska bedrövlig erfarenhet av remont-uppfödningen där. Jag har ingen anledning att annat än yrka bifall till utskottets förslag och jag skulle gjort det, även om jag inte varit skåning. Jag kan ju tänkas lägga lokalpatriotiska synpunkter på saken, men det gör jag icke, utan jag ser saken från riksnyttans synpunkt. Jag anser det ganska bedrövligt, om man skulle få fram ett spinkigt och klent stomaterial och erbjuda uppfödarna detta att arbeta med. Det tror jag inte de äro mycket betjänta med och jag tror inte, att vår remontavel skall komma att må väl därav.

Herr Ingeström har framhållit att man borde gå föreningsvägen men den är icke alltid framkomlig. För att man skall kunna gå den, fordras det ansedda personer, som vilja sätta in arbete och erfarenhet för saken. Man har exempel på hästavelsföreningar — jag är själv medlem av en sådan — där arbetet helt och hållet står och faller med den ledande personen, och där arbetet naturligtvis, när det ledes av en ensam man, som det ofta gör, blir beroende av denne mans åsikter. Det kan icke heller anses nyttigt och jag tror, att det är en mycket svårframkom-

lig väg, denna föreningsväg, och särskilt i detta speciella fall oerhört svårframkomlig.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om invrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)*

Herr Elisson: Jag kan ju förstå de talare, som yrkat på uppskov för frågans ytterligare utredning, men jag förstår inte herr Ingeströms tankegång, när han yrkade, att vi icke skulle göra något alls, helst då man tänker på, att han såsom lantbrukare borde vara medveten om de stora fördelar, som avelscentra medfört på andra områden. Beträffande nötkreatur- och svinaveln ha de haft mycket stora uppgifter att fylla, och så är det tydligen även här beträffande den varmblodiga hästaveln, som är i behov av stimulering. Den har gått tillbaka, men det är inte så underligt, att många lantbrukare ledsnat på den just därför att det är så många varierande typer i landet. Därför kan jag inte se annat än att det vore en stor fördel med ett statsstuteri, varifrån man kunde leda aveln, så att det bleve en något så när enhetlig typ. Med den kännedom jag har om Flyinge och med det intryck jag fick därav vid vår resa anser jag frågan tillräckligt utredd och platsen så lämplig, att man knappast kan få någon lämpligare. Med anledning därav yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Petrus: Jag skall icke nämnvärt förlänga denna debatt och icke ingå på den vidlyftiga argumentering, som förebegrats från båda sidor i denna fråga, men då jag underskrivit en motion, däri begäres ytterligare utredning om plats för ett statsstuteri samt kostnaderna för detsammas förläggande till Ottenby, vill jag framlägga några skäl, varför jag ansett, att en sådan utredning bör verkställas och att utskottet icke lämnat skäl för ett avstyrkande av motionen.

Vid de jämförelser som här göras beträffande kostnaderna för Flyinge och Ottenby äro kostnadsberäkningarna för Ottenby uppgjorda år 1920 och för Flyinge år 1922, vilket är en väsentlig skillnad. Dessutom omfattar stoantalet för Ottenby 100 ston, medan det för Flyinge är begränsat till 50. Jag anser då, att när vi ha att avgöra, om man, som utskottet föreslår, skall besluta förlägga statsstuteriet till Flyinge eller, som motionärerna begära, företaga ytterligare utredning beträffande Ottenby, man bör fordra, att kostnadsberäkningarna äro gjorda samtidigt och omfatta ett lika stort antal ston på båda platserna. Detta är det skäl, som gör, att jag för närvarande anser en utredning behöfvlig, för att få fullt jämförbara förslag beträffande kostnaderna å såväl Flyinge som Ottenby. En sådan utredning bör föreligga, innan beslut fattas och innan riksdagen intar slutlig ståndpunkt i denna fråga.

Öland är ju sedan gammalt ansett som en av våra bästa provinser för uppfödning av goda hästar. På Ölands kalkrika jordar ha — framhöll stuteriöverstyrelsen 1912 — uppfötts energiska ädla hästar med hård benstomme och senor som stål, och detta har icke bestritts från något håll. Till och med i det utskottsutlåtande, som här föreligger, säges det: "Det

Om inrättan-
de av ett
statsstuteri.
(Forts.)

skall ock från utskottets sida nu som då erkännas, att Ottenby med denna utgångspunkt måste tillmätas stort värde, då betena liksom ock klimatet därstädes synas utskottet ägnade att befordra de beträffande remonten önskvärda egenskaperna." Detta är ju just de naturliga förutsättningar, de naturliga betingelser, som även från motståndarnas sida, särskilt av herr Nilsson i Östrabo, erkändes, då han sade, att hästen var delvis en produkt av torvan. Jag vill stryka under detta och har då anledning att fråga, varför han inte i sak kom att stanna vid Ottenby i stället för Flyinge.

Flera skäl skulle kunna anföras, som tala för Ottenby framför Flyinge, men då de till stor del redan framhållits skall jag ej uppehålla mig därvid. Jag skall endast beröra det centrala läget, som anses vara en så stor fördel för Flyinge. Jag medger då, att detta är centralt för Skåne och södra delarna av landet, men ej för det övriga Sverige. Men herrarna må betänka, att på Öland har sedan gammalt uppfötts en mängd hästar för avsalu. Och om stuteriet bleve förlagt till Ottenby komme säkerligen en stor del av de ston, som där uppföddes, att inköpas av Öländska lantbrukare, och då komme man att få behålla uppfödningen av kanske vårt lands ädlaste och bästa hästar på Öland, som synes ha så goda naturliga förutsättningar härför. Detta är också en synpunkt, som icke bör förbises, när man framhåller Ottenby, att även stona till stor del kunde försäljas på Öland, och att remontuppfödningen där, som även staten bör ha intresse av, därigenom gives det stöd, som den så väl behöver.

Dessa skäl göra, herr greve och talman, att jag icke anser frågan tillräckligt utredd, och jag yrkar därför bifall till den av friherre Hermelin avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av friherre Hermelin vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av friherre Hermelin vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan herr talmannen uppstått och avlägsnat sig samt ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen, anställdes omröstningen, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Om inrättande av ett statsstuteri.
(Forts.)

Ja — 62;
Nej — 59.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj: t till riksdagen avlåten proposition, nr 59, däri Kungl. Maj: t föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklaring, att förevarande kungl. proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

F Ö R S L A G

till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

§ 60.

1. När ärende skall slutligen avgöras, böra därtill hörande handlingar uppläsa, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas, förrän kammaren på talmannens hemställen förklarar överläggningen slutad.

2. Därefter bör, utom i de fall mom. 3 upptager, proposition framställas i den ordning, här nedan i detta mom. stadgas. Kan fråga bliva föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivt under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven. — Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, såvida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; envar i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva. — Då voterat skall, bör voteringsproposition jämte tydlig kontraposition genast författas, justeras och anslås, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om votering skall äga rum,

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

ej heller någon omröstning därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

3. Fråga, varom i första punkten av 110 § regeringsformen eller i 32 § 2 mom. eller i tredje punkten av 52 § i denna riksdagsordning förmåles, skall alltid avgöras genom votering. I ty fall gälle angående voteringsproposition jämte kontraposition vad i nästföregående mom. sägs; och bör, sedan nämnda propositioner anslagits, omröstning genast äga rum. Sådan omröstning skall alltid ske med tryckta och omärkta, enkla, slutna och hoprullade sedlar, och bör, till undvikande av lika röstetal för ja och nej, i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, talmannen vid varje omröstning före sedlarnas uppräknig en bland dem uttaga och genast förseglad avlägga. Om vid sammanräknandet av de övriga sedlarna rösterna befinnas lika delade, skall den förseglade sedeln öppnas och avgöra beslutet. Är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln oppbruten genast förstöras.

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter — — — gälla såsom riksdagens beslut. Om vid sammanräkningen av de avgivna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägga andra kammarens talman i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av andra kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

§ 75.

Alla val skola ske med slutna sedlar, och iakttages därvid, att namnsedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta — — — lottning, när så erfordras.

Enligt en vid utlåandet fogad reservation hade herrar *Clason, von Geijer, Stendahl, P. J. Gustafsson* i Benestad, *Magnusson* i Tumhult, *K. A. Westman, Persson* i Fritorp och *A. W. Gustafson* i Kasenberg ansett, att utskottet bort avstyrka det föreliggande förslaget.

Herr statsrådet *Å k e r m a n*: Herr vice talman, mina herrar och damer. Såsom kammaren behagade finna, har konstitutionsutskottet tillstyrkt den kungl. propositionen allenast med en liten jämkning i lagtexten. Jag ber att få tillkännagiva, att denna lilla jämkning i lagtexten icke föranleder någon erinran från min sida, utan jag är beredd godtaga densamma.

Då jag nu besvärat kammaren med att taga till orda på detta tidiga stadium av överläggningen, skall jag tillåta mig säga några ord även om själva förslaget. Jag lovar att fatta mig mycket kort, ty nästan hela förmiddagen har ju åtgått till ett föregående ärende, och jag gissar, att kammaren gärna önskar, att denna debatt icke måtte draga ut för länge på tiden. Det är ytterligare en anledning att fatta sig kort i det förhållandet, att egentligen alla skäl, som kunna anföras för och emot i denna sak, blivit så ofta och så utförligt framlagda, att det kanske åtminstone för de flesta här skulle endast bliva ett ganska tråkigt upprepande av vad de så många gånger förut hört. Det är icke mindre än 24 gånger — om jag icke räknar fel — som denna fråga legat före i riksdagen. Konstitutionsutskottet har vid upprepade tillfällen ställt sig välvilligt till reformen. Andra kammaren har många gånger och även i dag bifallit ett förslag i denna riktning, och även första kammaren har så gjort, såsom vi från fjolåret erinra oss. Jag vågar därför hoppas, att ärendet i dag skall ligga så till, att denna så länge omtalade reform verkligen kan komma till stånd.

På tal om att fatta sig kort anser jag mig böra nämna några ord om den nu föreliggande kungl. propositionens avfattning, eftersom denna sak nyss varit på tal i andra kammaren. En av herrarna där anmärkte, att han tyckte, att den kungl. propositionen var väl snävt och knapphändigt avfattad. Jag ber, att herrarna icke uppfatta det anmärkta förhållandet, som om jag skulle sakna intresse för saken. Förhållandet är det, att 1919 års proposition är, såsom alla veta, det grundläggande dokumentet för senare års debatter i denna sak. Den är utomordentligt väl och särskilt utförligt avfattad. När 1920 års riksdag kom, och propositionen skulle fram igen, hade dåvarande departementschefen betydligt förkortat sin motivering och kunde falla tillbaka på 1919 års proposition. Samma sak har jag tagit mig friheten göra, då jag räknat med att de, som hava särskilt stort intresse för saken, skulle taga del av 1919 års proposition. Det har också uttalats förvåning över att 1921 års händelser icke stå beskrivna i den historik, som lämnats i årets kungl. proposition. Men, mina herrar, det är helt naturligt, om man tänker närmare efter, ty historiken avser endast en redogörelse för de kungl. propositioner, som de senaste åren avlämnats, och icke för motioner.

Efter denna lilla förklaring skall jag be att få säga ett par ord i själva saken. För mig ställer sig saken så, att jag tycker, att redan en rent principiell ståndpunkt bör föranleda att man ansluter sig till den öppna omröstningen. Det är endast en ny sida av hela den öppenhet, som präglar vårt offentliga liv. Vidare bör man besinna, att de moderna författningarna hava mer och mer fört med sig den offentliga kandidaturen. Då en man skall väljas in i riksdagen, framlägger han sitt program för sina valmän, och på det blir han vald, om de i övrigt tycka om honom. Och då är det icke mer än rimligt, att valmännen få tillfälle att se, huru deras representant verkställer det program han har för dem framlagt. Det är även för hela landet av utomordentligt intresse att se, huru representanterna i riksdagen avgiva sina röster. Jag tror också, att det för representan-

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

terna själva bör vara tillfredsställande att få på detta sätt redan vid röstens avgivande deklarerat sin ståndpunkt, ty därigenom undgå de, såsom vi sett på senare tider, ganska närgångna undersökningar om huru de röstat. Det kan ju icke annat än vara högst obehagligt och verka ytterst osympatiskt att se den där jakten, som stundom anställs i tidningarna på dem beträffande deras röstning. Nu får man ju förutsätta, att ingen av dem som hava säte och stämma i dessa församlingar är så rädd, att han icke vågar stå för sina åsikter eller tala om dem; men det är bättre att få tillfälle att genast vid röstens avlämnande tala om var man står i stället för att sanningen sedan — kanske ibland mindre gärna — skall klämmas fram. Hela hemlighetsmakeriet är för resten mera en inbillning, ty det går icke i längden att hålla i skumrasket vad man gör här. I andra kammaren särskilt har detta behov av öppenhet tagit sig uttryck i att talarna där göra instämmanden — ofta massvis — med sina partikamrater, och på det sättet har man kunnat hjälpa sig fram och i någon mån få inför offentligheten vilken ståndpunkt man intager. Att en sådan reform som denna skulle på något sätt innebära en utveckling mot det imperativa mandatet är så många gånger vederlagt, att jag icke skall uppehålla mig vid den saken. Denna metod, den öppna omröstningen, är prövad nästan i alla andra europeiska länder, och man har icke hört annat än att folken trivas med den. Jag tycker, att det vore underligt, om Sverige skulle vara det enda land, där den slutna och hemliga omröstningen kommer till användning. Vi hava sett, att den öppna omröstningen prövats i Stockholms stadsfullmäktige, och icke annat än vi veta, har man där trivts gott med den. Jag tycker, att tiden är inne att förverkliga den önskan, som redan på 60-talet började framföras från mera demokratiskt håll.

Jag skall nu hålla mitt löfte och icke längre uppehålla herrarnas tid. Jag vill uttala den förhoppningen, att första kammaren i dag liksom i fjol måtte godkänna det förslag, som här föreligger.

Herr v o n G e i j e r: Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet började sitt yttrande med att framhålla, att de skäl för och emot, som kunna åberopas i denna fråga, blivit så ofta framförda, att det icke kunde vara synnerligen behöfligt med ett uppreparande i denna del. Jag giver honom rätt däri, men det förefaller mig, som om han själv härutinnan icke följde det löfte han gav, ty de skäl som han åberopade voro strängt taget enligt min mening allenast ett uppreparande av vad utskottet här framhållit. Jag skall icke emellertid uppehålla mig vid alla dessa skäl utan endast taga ut en viss detalj, och jag skall hålla mig vid en särskild omständighet. Det är nämligen en för mig rätt så viktig omständighet, men den halkade herr statsrådet helt och hållet över. Det har ofta nämnts, att det öppna omröstningssystemet skulle möjligen vara ett led i utveckling till imperativt mandat. Vidkommande detta nämnde herr statsrådet att de skäl som framhöllos till bestyrkande av satsen blivit så grundligt vederlagda, att herr statsrådet ansåg sig icke behöva

i denna del gå in på något bemötande. Jag skall emellertid något uppehålla mig just vid denna punkt.

Jag skall först och främst säga, att jag icke vill använda ordet imperativt mandat, och skälet därtill skall jag kanske ange litet senare. Men jag vill bara framhålla; huru ofta har man icke i vårt land i den politiska diskussionen och annorstädes, då politiska förhållanden kommit på tal, klagat över partiväsande och partityranni. Crunderna till det olyckliga förhållandet hava blivit olika tydda efter olika synpunkter. Många hava sett grunden i klasskampen, andra i parlamentarismens utveckling med åtföljande partidisciplin och en bestämd partiledning, och slutligen och icke minst har man sett grunden i det proportionella valsystemet. Här, på denna punkt angående grunden hava meningarna gått synnerligen mycket isär, men i annan punkt hava de varit eniga och det är i fråga om olägenheten och skadan härav, att det är något, varav vi alla lida, och att det skulle vara lyckligt, om vi på ett eller annat sätt kunde komma ur detta tillstånd; därom hava meningarna icke varit delade. Och då undrar jag, om det icke ligger makt på, att man icke vidtager en åtgärd, som i och för sig just är ägnad att rätt så avsevärt stabilisera detta partiväsande, men det är det, som enligt min mening just den öppna omröstningen gör. Det ligger i partiväsandets natur att kräva en stark sammanhållning mellan medlemmarna inom partiet. Det är även ofrånkomligt, att partiledningen för att nå de syften, som partiet vill förverkliga, för att förverkliga partiprogrammet, måste hålla på detta och söka skärpa partibandet. Då är kontrollen över de enskilda partimedlemmarna en sak av synnerlig vikt för ledningen, och det är väl den öppna omröstningen, som i högst väsentlig grad skall tjäna detta syfte. Jag har nu framhållit denna sak, men skall icke ingå i ringaste prövning, i vad mån detta påstående kan vara grundat med avseende på våra förhållanden, men jag tror man icke kan komma från detta, jag tror man får räkna därmed, och därför är det som jag velat framhålla, att just den öppna omröstningen kan befördra partiväsandets utveckling. Jag nämnde partipresidiet i detta sammanhang, och det kan icke nekas, att det ligger i sakens egen natur, att just partiledningen måste kräva en stark disciplin. Jag vill emellertid här hava sagt, att då jag talar om partiledning, jag ingalunda i främsta rummet åsyftar dem, som formellt betecknas som partiledare. Nej! utom, bredvid och över denna »ledning» finnas så många föreningar, förbund och andra sammanslutningar för att ej glömma en av de viktigaste, pressen, hos vilka, i och för sig oansvariga, en stor del av den faktiska ledningen ligger. Det var från dessa förbund och sammanslutningar och från pressen, som kravet på öppen omröstning i dess tidigaste form utgick, och fortfarande påyrkas. För mig är det givet, att om man har klart för sig, att partiintresset kräver, att man håller reda på och kontrollerar de enskilda riksdagsmännen, ligger däri givetvis ett ämne till slitningar mellan partiet och de enskilda partimedlemmarna, mellan partiintresset och den enskilda riksdagsmannens fria tankar och självständiga omdöme. Jag kan icke se annat än att det ligger en bestämmd risk för att självständigheten kommer i fara.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

Jag kan även peka på en annan omständighet, och det är den utveckling, som vårt statskicks nått på senare tid. Jag tänker på vad vi beslöto i början av denna riksdag, jag tänker på folkomröstningen. Även detta institut har till sin innebörd att gärna vilja göra intrång just på den enskilda riksdagsmannens fria och självständiga bedömande av frågorna. Om jag skulle sammanfatta vad jag menar härom, så synes det mig alldeles ofrånkomligt, att en tendens visat sig att, på ett eller annat sätt åtminstone uppmjuka det representativa systemet och förändra dess karaktär. Det är åt det hållet utvecklingen pekar. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nämnde ordet »imperativt mandat», och ehuru jag icke velat använda detta uttryck, då jag givetvis strax skulle få till svar en vetenskaplig utläggning av hela detta begrepp och ett förkrossande bevis att här ej alls är fråga om något liknande principalatsfrågan under frihetsidéen, är det för mig ofrånkomligt, att utvecklingen har en tendens att vilja »binda» riksdagsmannen. Jag tror jag skulle kunna lämna belägg för denna mening. Jag vill erinra om ett yttrande som för några år sedan fälldes av en av de mest framstående medlemmarna av riksdagen, då han på tal om detta ämne hade det mycket signifikativa yttrandet, att han icke såge nödvändigheten av att enskilda riksdagsmän satte sin privata mening mot en majoritets. Jag kan här kanske också åberopa så väl vad utskottet säger som även vad statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrat. Utskottet säger: »Det synes vara en given konsekvens härav» — den offentliga kandidaturen — »att valmännen böra erhålla möjlighet att följa sina representanters verksamhet även under riksdagarna och att den valde sålunda vid besluten inom riksdagen öppet bör ådagalägga, huru han följer de grundsatser, vilka han vid valet uppställt för sin riksdagsverksamhet.» Det är partiprogrammet sålunda han har att rätta sig efter, och ungefär samma ord var det herr statsrådet använde, om jag icke missförstod hans uttalande. Jag kan ock hänvisa till ett tredje bevis, som står i sammanhang med det nya institutet, folkomröstningen. Vi hava sett, att man gärna vid ett tillfälle velat få veta vissa riksdagsmäns intagna ställning i en viss förberedande del av frågan för att i den händelse den icke varit tillfredsställande *brännmärka* dem, det var bokstavligen detta ord som användes. Tendensen är sålunda att anställa räfst- och rättareting med dem, som på ett eller annat sätt svikit vad vederbörande själva satt upp såsom önskemål. Det kan icke nekas, att nog är en kraftig ansats gjord för att så småningom bringa det representativa statskicket i den riktning som jag nämnde, eller att binda den enskilde riksdagsmannen.

Nu säger herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet vidare, att det borde ligga i vederbörande riksdagsmans eget intresse, att han kan visa: så och så röstade jag. Ja, jag är icke alldeles säker på, att den meningen är riktig, ty det beror på av vilken frågan framställs, i vilket sammanhang och framför allt i vilket syfte. Det kan ske i det syftet att draga personen inför rätta för något hans yttrande och därom förvissa sig, men huruvida detta kan betraktas som verklig fördel för riksdagsmannen, det vill jag lämna därhän.

Emellertid, det må vara huru det vill med denna sak; för mig är det klart att detta nya, som vi äro i beråd att införa, betyder en ökad kontroll i stort och smått, då man sålunda ständigt vill undersöka vad en riksdagsman gör; man har mer än en gång talat om att riksdagsnivån fallit. Jag vill icke närmare ingå på frågan om det verkligen är förhållandet, men vi kunna vara ense om den punkten, att *de* böra betraktas såsom de bästa, vilka hava förmåga att tänka fritt och bilda sig ett självständigt omdöme, och jag undrar om icke dessa i väsentlig mån löpa fara genom det nya institut, som vi nu äro i beråd att införa. Icke så, menar jag, att de skulle löpa fara att icke bliva omvalda, det går nog ganska lätt, och det tror jag icke precis denne riksdagsman bleve utsatt för, men han skulle tröttna, han skulle icke finna sig i det käbbel, som skulle uppstå, då det anses vara ett högmålsbrott att rösta emot valmännens åsikter i någon särskild fråga. Han skulle tröttna, och jag kan icke komma ifrån, att detta komme att medföra en nedsättning av nivån.

Så har jag hört sägas från mer än ett håll, att den öppna omröstningen skulle vara ett uppfostringsmedel, att den skulle äga en moralisk inverkan på ledamöterna av riksdagen. Jag måste för min del först och främst göra den allmänna anmärkningen, att jag icke kan finna att vare sig detta eller något annat institut inom författningen lämpligen skulle hava till uppgift att verka såsom uppryckande på riksdagsledamöterna. Jag har även svårt att se, huru den skulle kunna göra det. Det skulle då vara att, såsom herr statsrådet pekade på, det fanns personer, som voro rädda att stå för sitt votum. Ja, jag har hört något därom, och jag kanske gör mig skyldig till ett upprepande, men jag minnes mycket väl, att det kommit fram under debatten vid ett föregående tillfälle, då man pekade på den besynnerliga riksdagsman, som talat för ett och röstat för ett annat; man fann orimligt att något sådant kunde äga rum, och man ansåg, att det icke skulle kunnat förekomma, om öppen omröstning verkligen varit införd. Då skulle åtminstone denne man ha stått för vad han sagt. Ja, det kan ju hända, men i det fall jag antydde, då en person talat för ett och röstat för ett annat, har han säkerligen talat mot sin övertygelse men han har röstat efter den. Vid öppen omröstning skulle han naturligtvis varit nödsakad att tänka på att icke stöta sig med sina valmän och han skulle höra efter, vilket votum var minst farligt. Han skulle givetvis tala och rösta för den mening, som han själv icke delade och ljuga i bägge hänseenden. Vinsten kan jag icke se.

Vad tidsbesparingen beträffar kan jag icke gå in på, att man skulle vinna så mycket. Visserligen är det sant att vid discessus skulle tiden för omröstningen förkortas högst avsevärt. Men man vunne icke vad som var målet, nämligen en kontroll över det sätt, varpå riksdagsmännen röstade, man skulle icke vinna det syftet; den nominativa måste bliva den allmänna.

Ja, herr talman, jag har redan upptagit tiden för länge. Jag ber då att ännu en gång få göra en sammanfattning och till sist säga, att det står för mig klart, att den öppna omröstningen kommer att öka partiledningens makt samt skärpa partibandet och fara är att den kommer

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.) att driva de bästa ur riksdagen. Och, herr talman, jag kan icke inse att någon direkt nytta är att vänta av detta förslag. De skäl, som anförts, äro mest sådana som de, varmed herr statsrådet började sitt anförande med, och de principiella äro rent konventionella sådana, som man kommer överens om. Den omständigheten att utlandet omfattat den öppna omröstningen kan icke vara något i och för sig bestämmande; frågan gäller om detta är en reform, som kan passa för oss. I utlandet skulle man kanske önska att komma ifrån detta institut, men sedan det en gång är infört, kan man icke ändra det så lätt — det veta vi icke något om. Den omständigheten att förslag i detta ämne burits fram icke mindre än 24 gånger, är visserligen upplysande, men icke kan man bygga på det. Det är förklarligt, att det av många omfattats av intresse, men det är blott en sida av saken, och bevisar icke, att det med nödvändighet bör genomföras. Frågor kunna även falla bakåt, såsom det heter. Då således, herr talman, jag icke kan finna att någon direkt nytta skulle följa av detta förslag utan endast rätt avsevärda olägenheter, ber jag att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Lyberg: Jag skall icke spilla många ord på denna, den ena gången efter den andra framlagda och utdebatterade fråga. Jag måste först uppriktigt erkänna, att jag aldrig kunnat riktigt fatta, att den här frågan blivit partiskiljande, att den öppna omröstningsformen i vår riksdag mött så starkt och ihärdigt motstånd, att den svenska riksdagen ansett den så farlig för sig, under det att främmande länders parlament regelmässigt ansett denna form vara en självklar sak, och under det att våra primära kommunala representationer av gammalt tillämpat den, utan att jag hört, att något yrkande om ändring förts fram. Är det då verkligen så, att den svenska riksdagsmannen är av sämre valör än dessa andra länders parlamentsledamöter och de kommunala representanterna, så att hans votum icke tål dagens fulla ljus? Jag kan icke se annat än att detta är ett mycket dåligt betyg, som den svenska riksdagen hittills givit sig själv.

Och varför detta? Jo, säger man, den öppna omröstningen gör den enskilda riksdagsmannen mera benägen att, om han är svag, rösta *mot sin övertygelse*. Alltså, den öppna omröstningen skulle — om nu över huvud taget denna, jag skulle vilja säga, ömklighet verkligen finnes — kunna befaras lägga hyende under lasten och föranleda, att denna ömklighet oftare komme till uttryck än vid hemlig omröstning. Sålunda, man utgår från att det är lättare att öppet gå mot sin övertygelse, att gå mot vad som är rätt, än att göra det hemligt. Jag hade emellertid alltid trott, att den mänskliga naturen i sin svaghet är sådan, att människan hellre faller för en frestelse att göra orätt *hemligt* än att göra det *öppet*.

Men, invänder man vidare, — och det har särskilt den föregående talaren starkt understrukit — riksdagsmannen blir lättare frestad att taga hänsyn i särskilda frågor till *valmännens önskuingar*, ifall man har öppen omröstning. Nu förhåller det sig emellertid så — det kan näppe-

ligen bestridas, att det förhåller sig så inom alla partier —, att valmännen önska upplysning av sina representanter, huru de röstat, och så gott som undantagslöst bruka åtminstone de, som *icke* äro fege tala om huru de röstat. Om så är förhållandet, är det meningen att den hemliga omröstningen skall kunna göra det möjligt för en riksdagsman att säga till sina valmän, att han röstat på *ett* sätt, under det han i verkligheten röstat på ett *annat*? Sannerligen en vacker och helig uppgift i så fall för den hemliga omröstningen. Herr von Geijer sade, att hans invändningar icke så mycket grundade sig på det förhållandet, att en riksdagsman, som röstat mot sina valmäns önskan, icke skulle bliva återvald; utan vad han fruktade var, att en person, som är självständig, och som gång efter gång blivit kalfatrad för det sätt varpå han röstat, skulle tröttna och avgå. Och på så sätt skulle man i riksdagen förlora de mera självständiga, och de valde skulle bliva de fege och mera osjälvständiga. Men då det nu är så, att just de självständiga och orädda öppet tala om huru de röstat, kan jag icke förstå annat än att förhållandet för närvarande, d. v. s. vid slutet omröstning, medför — vad han för övrigt själv konstaterat —, att »förföljelserna», kalfatrandet träffa just de orädda och icke de fege. Således kan jag icke se annat, än att det resonemang, som herr von Geijer förde mot den öppna omröstningen, var oriktigt. Den slutna omröstningen är såsom skydd för den orädda och självständige utan betydelse, men skyddar den osjälvständige och fege. Och så talar man om *partiväsande* och att en enskild partimedlem icke gärna vill öppet rösta mot partiledningen. Ja, jag vet verkligen icke huru det i allmänhet är inom riksdagspartierna. Så mycket kan jag säga, att inom den meningsgrupp jag tillhör har jag sannerligen icke hört, att någon enskild partimedlem är rädd för att sjunga ut mot och inför partiledningen. Jag kan snarare säga, att det ibland förefaller, som om det skulle göra vederbörande ett riktigt nöje. Nu vet jag som sagt icke, huru det är inom de andra partierna, men jag måste väl tro på motståndarnas till den öppna omröstningen förklaring. Jag måste väl förutsätta, att förhållandet är ett annat, åtminstone inom deras partier, ty det är ju givet, att i detta fall kan man icke tala annat än efter egen personlig erfarenhet, efter erfarenhet om förhållandena *innanför* murarna. Jag vill då säga, att jag icke kan tro annat än att man inom dessa partier så småningom skall fatta mod och resa sig mot förtrycket. Och det är att hoppas, att den öppna omröstningen skall vara ägnad att hjälpa högerns och bondepartiets martyrer och stärka de svaga.

Nu misstänker jag emellertid, att de, som uttala sig så, göra sig själva orätt, och jag har så mycket större anledning att misstänka det som var och en, som talar om partityranniet, samtidigt gärna på ett eller annat sätt låter förstå, att han själv — naturligtvis — icke är rädd att öppet tala om att han röstat mot partiledningen. Jag kan icke hjälpa, att jag föreställer mig, att det skulle kunna vara mycket nyttigt för riksdagens egen ställning, om den öppna omröstningen småningom finge visa för svenska folket, att i själva verket *är* det icke så, att alla möjliga frågor inom riksdagen avgöras efter partilinjer, att, såsom det heter, »allting

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

göres till partifråga,» vilket man på sina håll gärna vill kolportera ut. I själva verket har man anledning antaga, att även i sådana frågor, som i stort sett äro partiskiljande, en och annan, ibland rätt många, gå mot partiledningen och rösta tillsammans med sådana, som i stort sett hava en helt annan *allmän* åskådning än den röstande. Jag kan som sagt icke tro annat än att det skulle vara till förmån för riksdagen — och riksdagsmännens — prestige, om vårt folk finge klart för sig, att det icke är så, att i regeln eller ens någon gång partiåskådningen får skjuta undan vad man i det speciella fallet anser vara rätt. Jag misstänker, att efter hand skulle en sådan öppen omröstning giva ganska intressanta, rätt så märkliga upplysningar. Man skulle kanske rätt snart få glädjen se, att den högt ärade representanten på stockholmsbänken här framför mig icke alltid har alla sina trupper i sin hand. Man skulle kanske få se, att t. ex. herr Stendahl oftast i tullfrågor röstar med vänstern. Jag skulle kanske för egen del kunna intressera en och annan med att rätt ofta rösta med herr Lindhagen och ibland med herr Hederstierna. Och man skulle kanske upptäcka, att socialdemokraterna, exempelvis i fråga om de högre dyrtidstilläggen, icke alla utan undantag följa herr Möller. Och man finge möjligen skåda, att inom bondepartiet icke enhälligheten ständigt är genomgående. Man skulle kunna få se, att icke ens de tre bondeledande professorerna alltid gå på samma linje, utan rätt ofta rösta olika, ja, kanske olika alla tre, om över huvud taget det föreligger en sådan möjlighet. Jag tror, att det skulle vara rätt nyttigt, om dessa upplysningar om parti-splittring komme ut på det enkla sätt, som kan ske genom den öppna omröstningen.

Till sist vill jag säga, att man också kan nå en liten praktisk fördel, särskilt i denna kammare genom öppen omröstning. Jag har konstaterat, att mellan denna kammares och andra kammarens arbetssätt finnes en hel del små olikheter. Jag vet icke, huru de uppkommit. Men de upprätthållas mycket strängt, nästan med kraften av oskriven lag. Måhända bero de i någon mån därpå, att man vill understryka — karaktärsskillnaden mellan första och andra kammaren. En sådan liten olikhet är den, att man i andra kammaren har tillfälle att, om man vill deklarerera sin uppfattning, utan att vänta på ordet: man har möjlighet att göra det genom att omedelbart instämma i ett förut hållet anförande. Det går icke för sig i denna kammare, utan om man vill deklarerera, måste man begära ordet och vänta, till dess ens ordning kommer. Och då vill man naturligtvis icke gärna säga bara detta: »jag instämmer med herr N. N.» — som kanske hade ordet för flera timmar sedan, utan man känner sig nödsakad något utveckla sin uppfattning och sina synpunkter i frågan. Nu är det ju ett mycket starkt önskemål, som icke minst vår ärade talmän omfattar, att förkorta kammarens debatter så mycket som möjligt. Även härutinnan synes mig den öppna omröstningen hava med sig en fördel. Och jag skall bland annat i detta vällovliga önskemåls intresse sluta. Och därvid yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandegård: Det kan ju synas onödigt att fortsätta de-

batten i en fråga, där kammaren redan en gång tagit ställning genom att bifalla förslaget om införande av öppen omröstning, och kanske ännu onödigare att en, som kan anses tämligen obehörig att yttra sig, förlänger den. Jag har icke mycket att säga men ber i alla fall att få giva uttryck åt en menigs tankar i saken.

Naturligtvis ligger intet skäl för införande av den öppna omröstningen däri, att man i de flesta andra länder för kortare eller längre tid sedan tillämpat densamma. Men man borde hava rätt att förutsätta, att ett omröstningsätt, som utan påvisbart men för det parlamentariska arbetet eller för de enskilda parlamentariska ledamöternas personliga åsikts- och handlingsfrihet tillämpats i t. ex. England, Frankrike, Norge och Danmark, inte bör kunna innebära några större vådor för Sverige heller. När man skrämmer med tal om partityranni och dito slaveri, som skulle befordras genom den öppna omröstningen, undrar jag, om man icke ställer saken en smula på huvudet. I den mån detta tyranni och slaveri existerar här i riksdagen på någon kant — jag känner icke alls till det — eller någon tendens åt det hållet finnes, får jag säga, att just den öppna omröstningen förefaller kunna vara ett gott medel att råda bot på den sjukan. Om här tilläventyrs skulle finnas någon partipåve, som går och inbillar sig, att han är till för att kommendera och vi andra för att marschera och icke resonera, skulle han väl så småningom kunna bibringas en bättre insikt genom att allt emellanåt nödgas upptäcka, att det verkligen finns folk, som är sinnat att icke bara marschera utan också resonera och vägra att låta sitt sunda förstånd korkas in i en flaska. Det kunde ju vara välgörande, att det bleve kunnigt även för andra, utanför dessa väggar, att t. o. m. vi socialdemokrater, som ju hava namn om oss att vara mycket väl disciplinerat folk, inte alltid tänka precis lika allihop i varenda liten fråga. Och omsider finge kanske så t. o. m. den svage mod att börja använda de egna benen att stå på.

Man talar om det imperativa mandatet. För min del får jag säga, att jag tycker den busen icke alls ser så farlig ut. Först och främst antar jag, att vi sitta här på en bestämd politisk trosbekännelse, litet var. Vi äro här, vi hava kommit hit med tillkännagiven avsikt att i politisk handling omsätta våra valmäns tankar och vilja. Det lär visst hända de bästa av riksdagsmän — vilken politisk kulör de än hava — att de emellan riksdagsgöromålen förekomma på s. k. politiska möten eller valmöten, där de, såvitt jag vet, i regeln använda tillfälle och förmåga att söka befästa sina trogna i den tro, som synes vara dem gemensam, och det är förmodligen ingenting ont i det. Men nog är den där busen på väggen bra onödig. Kan det icke vara rent av hedersamt att bestå sig med en smula lojalitet mot sina uppdragsgivare? Och är det å andra sidan icke att tänka en smula för lågt om dessa uppdragsgivare, om man förutsätter, att de äro ur stånd att tolerera eller t. o. m. sätta värde på, att deras representanter icke alltid bräka ja till ledningens röst? Naturligtvis är partiprogram och partidisciplin både nödvändiga och naturliga, men ett riksdagsmandat hänger verkligen ändå icke på riksdagsmannens reservationslösa anammande av några detaljformuleringar av den politiska

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

sanningen, utan mera och framför allt på, att han stöddes av sina valmäns förtroende till hans ärliga vilja att göra sitt bästa för den sak, som är gemensam för honom och dem. Detta förtroende väckes och stärkes naturligtvis icke genom ett politiskt flaxande, som har mer med personlig hållningslöshet än självständighet att göra, men det förverkas i regel icke genom rakryggad personlig ärlighet. Vi hava rättighet, tror jag, och anledning att tro på tillvaron av detta sunda omdöme hos våra valmän. Sveriges folk — i alla samhällslager — tycker alldeles bestämt bättre om karlar än om krukor. Sämre är det icke ställt. Låt dem se, att det finnes flera karlar än krukor i Sveriges riksdag!

För övrigt förefaller det, som om det rent av här kunde gälla en rätt för riksdagens, så att säga, menige att i viktiga frågor få lov att öppet deklarerera sin egen mening, vilket, såsom en föregående ärad talare påpekade, enligt en oskriven lag eljest i regel är oss förmenat. Man har ju i denna kammare icke ens möjlighet att genom ett enkelt instämmande deklarerera sin ståndpunkt. Den, som icke haft tillfälle att i utskottsberäkandet avge öppet votum och icke besitter auktoritet och sakkunskap nog att få anses behörig att deltaga i debatten, är hänvisad att existera här i kammaren huvudsakligen endast och allenast som en tyst voteringsmaskin.

En annan liten sak: Man vågar kanske påstå, att den öppna omröstningen i någon mån skulle egga den enskilda riksdagsmannens lust att ägna de olika ärendena en smula grundligare och mera ospard möda, vilket väl är en viktig förutsättning för välbetänkta beslut. Plikten att taga öppen position i en fråga tvingar en att åtminstone för sig själv klart motivera positionen. Och det kan icke vara möjligt, utan att man plöjer igenom frågan någorlunda ordentligt.

Emellertid, när allt kommer till allt: ges det i själva verket en mer, inte bara naturvidrig utan också osvensk inrättning än riksdagens voteringsätt? Kan det vara sant, att vi med tiden urartat till så veritabla krukor här i Sveriges riksdag, att vi icke skulle våga rösta fritt efter bästa förstånd och samvete av fruktan för partiledningars påstådda förtryck och valmän, som då måtte sakna både humor samt sunt förnuft? Det är bra med självkänedom och ärlig syndabekännelse, men det kan gå för långt också med

»att kasta stenar på egen port
och tala ont om oss själva.»

Öppenhet, ridderlighet och trotsigt mod är av ålder svenskmannakynne. Skulle vi icke i denna fråga kunna anse oss böra fatta ett beslut, som överensstämmer med detta kynne?

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr förste vice talmannen, att den fortsatta överläggningen angående förevarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr *Vennersten* väckte en motion, nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänsteårsberäkning för viss personal vid statens järnvägar;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1922—1923 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtids-tillägg åt biskoparna i Växjö stift K. L. Lindberg, i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående dyrtids-tillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtids-tillägg åt nordiska museets och livrustkammarens personal jämte en i ämnet väckt motion;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtids-tillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtids-tillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan;

nr 84, i anledning av riksdagens år 1921 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1920;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m. gjorda framställning om anslag till kontroll å tillverkningsavgifter m. m.;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen m. m.; samt

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande

av kostnader för utsändande av Stockholms stads större isbrytarfartyg »Isbrytaren II» till av is blockerade farvatten utmed rikets kuster;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 2 (7), i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att inneha statstjänst och annat allmänt uppdrag m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner; samt

nr 3 (8), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 23 § i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd; bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 ävensom i ämnet väckta motioner; samt

nr 41, i anledning av väckta motioner om höjning av tullen å kaffe m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande nr 44, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar; ävensom

andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 100 med förslag till lag om allmänna vägar på landet jämte därmed sammanhängande propositioner, dels ock inom riksdagen i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om automobils katt m. m., dels ock inom riksdagen i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsådon på landet; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78 med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kamraren åtskildes kl. 5,01 e. m.

In fidem

A. v. Krusens tjerna.

Onsdagen den 17 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fortsattes överläggningen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 17.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

Herr Cla son: Jag hade egentligen, då jag begärde ordet, tänkt uppehålla mig vid vissa av denna frågas praktiska och formella synpunkter, men på grund av åtskilligt, som yttrats under förmiddagen av förslagets anhängare om de principiella skälen, så anser jag mig böra för en stund även beröra dessa.

Det var, som kammaren torde erinra sig, egentligen två motivgrupper, som fördes fram från den sidan. Den ena serien skäl voro så att säga av mera moralisk art, och de framfördes på sådant sätt, att man egentligen skulle känna sig alldeles förkrossad, om man framträder som reformens motståndare, därest det verkligen hade varit riktigt, allt som sades om saken. Ty som kammaren torde ha hört, var det inte litet vi fingo över oss. En talare antydde, att den slutna omröstningen skulle sammanhänga med, att det var "en sämre valör" på representanterna i den svenska riksdagen än i andra länders folkförsamlingar. En annan talare undrade, om vi verkligen "med tiden hade urartat till dessa veritabla krukor", som vi förklarades vara. Han sade, att det var "naturlig-vidrigt", "osvenskt" o. s. v. att hålla på slutna omröstning. Det var inte ridderligt, och en hel rad argument i den stilen framfördes.

Jag får nu säga, att detta är ett ganska bekvämt sätt att sätta sig själv i toppen på en moralisk trappstege och placera alla sina motståndare, i varje fall den uppfattning, som representeras av ens motståndare, i en sådan mindervärdig stryckklass. Men jag undrar, om sådant har så synnerligen stor effekt ur taktisk synpunkt, ty jag misstänker, att det i själva verket snarast väcker motstånd och reaktion. För övrigt, beträffande det där talet om valören hos de främmande representanterna och de främmande representantförsamlingarna, om den skilda valören här hemma och där ute: förhåller det sig verkligen på det viset, som herr Lyberg antydde, är valören i andra länders

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

representantförsamlingar så ofantligt mycket högre än våra svenska riksdagsmäns? Den skulle ju vara det enligt hans argument, eftersom den öppna omröstningen där hade verkat så länge. Den öppna omröstningen skulle ju medföra denna förmån ur ren uppfostringssynpunkt. Är representanternas och är representantförsamlingarnas anseende där större? Jag vågar påstå, att var och en, som något känner till förhållandena, med bestämdhet skall bestrida detta. Alltså, allt detta tal om riksdagens eller riksdagsmännens valör allt efter frågan om den öppna eller slutna omröstningen är helt enkelt fullständigt obefogat.

Och så var det osvenskt att rösta slutet och en med tiden skeende urartning; det var herr Sandegårds argument. Jag skulle vilja fråga honom, om han så litet känner till den svenska riksdagens historia, att han icke vet, att just detta slutna omröstningssätt är det hävdvunna i Sverige, alltsedan den svenska riksdagen började att något mer stå på egna ben, och att det till och med varit så, att man i vissa fall, där man förut haft öppen omröstning, övergått till den slutna voteringen, just därför att man ville befria representanterna från trycket, icke av kungamakten, som det understundom har sagts, utan i det fall jag nu åsyftar just av partiledarna och partiledningen.

Men så komma vi också till den andra motivgruppen, de där politiska skälen. Där framstodo nu den ena gången efter den andra tankar, som enligt min uppfattning ganska tydligt stredo mot en hel del av de förra argumenten. Där talades om skyldigheten för riksdagsmannen att, som det sades, hålla sig med "en smula lojalitet mot sina uppdragsgivare". Där sades det, att han i sina politiska tankar var "skyldig att omsätta valmännens tankar och valmännens vilja". Och herr justitieministern sade, att "det inte är mer än rimligt, att valmännen vilja se, huru representanterna verkställa" — ja, vad? Vad fortsatte han med? Fortsatte han med, att det inte är mer än rimligt, att valmännen vilja se, hur representanten satte sin egen övertygelse i verket? Nej, det sade han icke. Han fortsatte med en antydning, att valmännen ville se, hur representanterna verkställa partiprogrammet, partilöftena, partiparollerna. Ja, nu är det sedan gammalt så, att det står i vår svenska grundlag — jag vet ej, om det står i de främmande rikens grundlagar, som åtskilliga talare hänvisat till — och är där inskrivet på grund av långvarig erfarenhet, att riksdagsmännen icke kunna bindas av annat än av rikets grundlagar. Detta är insatt där just som en bestämd gensaga mot alla dessa försök, som icke så sällan förekommit, att binda riksdagsmännen vid något annat, vid valmännens vilja, valmännens paroller eller partipåvarnas paroller. Och om herrarna kunde följa mig upp i mitt ämbetsverk, skulle jag kunna förete en synnerligen stor provkarta på just sådana valmännens diktamina, med vilka de försökt binda sina riksdagsmän. Men det reagerade man emot i vårt svenska riksdagssystem, och man ville, att övertygelsen skulle stå framför partiparollerna. Det systemet, får jag nu säga, tror jag har varit gott, och jag tror, att det fortfarande kommer att verka gott.

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

På tal om utlandet står det för resten fortfarande i konstitutionsutskottets utlåtande, liksom det stått i alla de föregående utlåtandena i denna punkt, att den öppna omröstningen är införd i en massa främmande länder, och bland dem nämnes Italien. När nu i år konstitutionsutskottet äntligen närmare redogjort för, hur det verkligen förhåller sig, så finner man, att i Italien är det den slutna voteringen man till sist kan komma till, om man önskar en annan omröstning än discessus, samt att de, som då begära slutna votering, ha företråde framför dem, som begära andra voteringsformer. För övrigt undrar jag, om icke i åtskilliga representantförsamlingar efter den senaste världsrevolutionen införts bestämmelser om slutna votering, som icke funnits där förut.

Herr justitieministern talade om den osympatiska jakten efter att få reda på hur folk hade röstat. Jag skulle vilja fråga: varför bedrives den jakten? Bedrives den för att man skall kunna få tillfälle att hylla dem, som röstat efter övertygelse, eller, för att använda herr Sandegårds uttryck, hylla dem, som visat sig tillräckligt duktiga att icke "bråka ja" efter partiledarnas föreskrifter? Nej, jag tror, att var och en vet, att denna jakt bedrives för ett helt annat ändamål. Den bedrives icke för att hylla den egna övertygelsen utan för att angripa dem, som handlat mot valmännens övertygelse.

Detta om de principiella skälen. Går jag så in på de mera praktiska, skulle jag i förbigående gent emot dem, som tro, att den öppna omröstningen skulle medföra förkortning av debatterna, vilja säga, att enligt min övertygelse förhåller det sig på rakt motsatt sätt. Det kommer att tvinga en hel del personer att mer än för närvarande är fallet motivera sina vota. Herr Lyberg ville ha den öppna omröstningen som ett slags nyfikenhetsregister. Han tyckte det kunde vara roligt för kammaren och andra att veta, när t. ex. jag röstade annorlunda än herr Trygger, vid vilka tillfällen herr Lyberg röstade tillsammans med herr Lindhagen o. s. v., jag tror det var dylika exempel han valde. Jag tror jag kan säga, att herr Trygger ganska väl har reda på, när jag röstar olika med honom, och det är icke så sällan. Men om jag skulle stiga upp och för alla andra kammarens ledamöter tala om, när jag röstade olika med herr Trygger, så tänker jag, att det skulle åtskilligt förlänga debatten, då jag förmodar, att jag skulle vara benägen att giva skäl för det vid olika tillfällen. Och om herr Lyberg skulle anse sig böra rösta tillsammans med herr Lindhagen vid en del voteringar, så misstänker jag, med tanke på den originalitet, som utmärker denne sistnämnde ledamot, att herr Lyberg skulle anse sig ha åtskilliga skäl att närmare motivera detta ståndpunktstagande.

Jag skall härefter övergå till vad jag närmast begärt ordet för. Det är för att påpeka det synnerligen egendomliga formella skick, i vilket frågan denna gång framförts i olikhet mot vid alla de andra tillfällen, då den varit före. Det har nämligen med denna sak förhållit sig så, att då frågan under de senare åren kommit före, har den varje gång i någon mån ändrat form. Jag undrar ju icke därpå,

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

och jag tror, att vi i viss mån kunna vara tacksamma därför, ty jag tror, att själva förslagställarna tycka, att formen blivit bättre för varje år, något, som då berott på den kritik vi tillåtit oss utöva.

I år kom nu propositionen i samma form som senast. Emellertid gjorde utskottet en förändring, och om den förändringen yttrade sig herr justitieministern på det sättet, att "denna lilla jämkning" av lagtexten kunde han gilla. Jag skall be att få påpeka, att, så vitt jag förstår, är denna jämkning visst icke liten, utan enligt min tanke är den synnerligen betydelsefull. Vad betyder "denna lilla jämkning"? Jo, den betyder, att man ur grundlagstexten tagit ut alla bestämmelser om huru den öppna omröstningen skulle gå till. Då vill jag för det första påpeka, att detta är en fullständig nyhet, jämfört med föregående förslag, och för det andra att när det förhåller sig så med vår riksdagsordning i detta fall, att en hel del av bestämmelserna om voterings sättet dock äro intagna i grundlagen, och det nu är meningen, att man skall ha en hel del andra bestämmelser i en annan författning, men det icke ens är utsagt, vilken författning det skall vara, så torde det vara nödvändigt, att man på förhand i någon mån säkrar sig för att dessa båda grupper av bestämmelser icke komma att strida mot varandra. Det är min övertygelse att så kommer att ske redan genom den formulering, som grundlagen för närvarande har, och den antydan om nya bestämmelser, som man givit i de alternativa förslag, som här äro framlagda. Jag har understrukit det en gång förut, och jag skall be att ytterligare få betona det vid detta tillfälle, eftersom genom den av utskottet vidtagna förändringen saken blir mycket värre än den varit förut. Förhållandet är, att i grundlagen står och kommer att stå, att propositionen skall endast med ja och nej besvaras. Det står som ett fullkomligt generellt omdöme om alla omröstningar här i riksdagen. Nu tänker man sig, att man i dessa stadgar eller vad det nu skall bli — det är ingen som vet vad det skall bli — skall i stället införa något annat. Det skall heta, att propositionen skall besvaras med "ja" eller "nej" eller med "jag avstår från att rösta" eller med "jag kvittar" eller något sådant — det har ju försökts något olika, men i varje fall avser man åtminstone tre olika alternativ. Jag kan icke inse, att man kan införa detta i en stadga, när man har grundlagens uttryckliga bud att man endast skall svara ja eller nej. Man har vid föregående tillfällen försökt en utväg att komma förbi den motsättningen, genom att man skulle skriva in i grundlagen, att omröstning skall ske öppet med namnupprop eller på annat sätt, varom det står talat i de reglementariska föreskrifterna. Jag är nu icke säker på, att denna utväg varit formellt tillräcklig, men den hade i varje fall — jag vill icke säga fullständigt, men i varje fall nödortfött — kunnat täcka den möjligheten, att man i de reglementariska föreskrifterna angivit åtskilliga andra former för svaren på propositionen än ja och nej, som det står i grundlagen. Jag kan emellertid icke se annat, än att om man nu bibehåller grundlagen oförändrad, så uppstår på denna punkt en ganska svårlöst konflikt mellan grundlagen och vad man ämnar skriva i stadgar.

Men det är nu icke bara denna formella oegentlighet. Det finnes en annan sådan också. När vi under de senare åren ha ändrat grundlagen och vid olika tillfällen ansett, att en grundlagsändring skulle kompletteras med vissa föreskrifter, som skulle givas antingen i lagform eller på annat sätt, så har det, så vitt jag erinrar mig, varit en ganska motsägelselös regel, att man på förhand bett att få se, hurudana dessa föreskrifter skulle vara beskaffade. Detta har gång på gång understrukits från riksdagens sida. Jag skall icke besvära kammaren med att ingående belysa det, men jag skulle kunna framdraga det ena exemplet efter det andra från en rad av de senaste riksdagarna. Det har ibland gällt vanliga lagar, ibland något annat. Men det har hänt, att riksdagen fullkomligt enhälligt avslagit Kungl. Maj: ts proposition, därför att icke samtidigt angivits vad riksdagen behövde erfara för att veta, vad meningen egentligen var med att ur grundlagen utflytta eller låta utflytta vissa bestämmelser. Så skedde exempelvis beträffande departementalreformen. Så skedde, när det var fråga om att införa militieombudsmansinstitutionen. Dyligt har skett vid det ena tillfället efter det andra. Man har på förhand begärt att få se den lag, som skulle reglera dessa förhållanden, som skulle utflyttas ur grundlagen; än har man skrivit och bett att få se den vid den riksdag, när man antog grundlagsförslaget vilande, och lagat, att man fått se den vid denna riksdag, eller också har man begärt, att grundlagsförslagets definitiva antagande skulle uppskjutas, tills dessa kompletterande lagar eller kompletterande föreskrifter av riksdagen blivit prövade och antagna. Jag kan taga ett av de allra sista exemplen. Vid 1920 års riksdag, när det var fråga om att riksdagen skulle välja talmän och vice talmän själv, så åtföljdes förslaget, när det framlades, av ett förslag till stadga för val av talmän och vice talmän, vilket granskades av konstitutionsutskottet, som sade sig icke ha någon invändning att göra, och så förutsattes det, att man skulle kunna taga denna stadga samtidigt med grundlagsändringens godkännande. Och vid alla föregående tillfällen, då frågan om den öppna omröstningens införande varit före, har man gått alldeles samma väg. Vid 1917 års riksdag framlades ju frågan genom en kungl. proposition. Då behövdes det inga kompletterande bestämmelser, ty då hade man insatt de bestämmelser, som behövdes, i själva grundlagen. Vid 1920 års riksdag föreslog den kungl. propositionen namnupprop med bestämmelserna därom utskrivna i grundlagen. Utskottet ville ha namnupprop under hänvisning till andra möjligheter i reglementariska föreskrifter, men utskottsbetänkandet åtföljdes då av ett förslag till lydelse av dessa reglementariska föreskrifter, så att man skulle få se hur man ville ha det. I föreliggande fall åter har man som sagt gått en helt annan väg, när man utslutit alla dessa hänvisningar till de kompletterande lagarna och i stället bifogat två alternativ. Nu är förhållandet det, att man i själva verket, så vitt jag förstår, kunde ha hur många alternativ som helst; det behöver visst inte stanna vid dessa två; det kan bli åtskilligt flera. Och så vill man, att riksdagen skall antaga grundlagsförslaget vilande, utan en aning om

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

vad som skall komplettera det och huruvida det, som skall komplettera det, skall stå i system med de kvarstående grundlagsföreskrifterna!

Jag vill betona, att så vitt jag förstår, man under de senaste åren icke vid något tillfälle gått till väga på ett så oformellt sätt som här, och jag skulle också vilja betona, att detta icke bara är en rent formell synpunkt. Hur går det, om riksdagen skulle antaga detta förslag som vilande till ett annat år? Jo, det skulle antagas definitivt vid början av nästa fyraårsperiod, förmodar jag. Konstitutionsutskottet har ingen rätt att uppskjuta dess inlämnande; någon önskan därom har icke vid förslaget första antagande uttryckts. Hur ginge det då, när man skulle sätta den öppna omröstningen i scen? Eller vem garanterar, att båda kamrarna enas om lika reglementariska föreskrifter? För övrigt kan jag meddela, att när utskottet uteslutit denna anvisning till reglementariska föreskrifter ur grundlagen, så har det skett under den förutsättningen, att man mycket väl kunde tänka sig, att båda kamrarna kunde taga olika voteringsystem. Jag anhåller, att kamrarna måtte sätta sig in i hur det skulle taga sig ut, exempelvis vid våra gemensamma voteringar, om den ena kammaren skulle votera med namnupprop och den andra med discessus eller något sådant.

Jag tror dock, att man bör vara så pass formell, att man verkligen tager hänsyn till en på detta område så rotfast praxis som den jag tillåtit mig påvisa. Jag skulle också vilja säga, att här har det ju icke varit den allra ringaste anledning till brådska. Det finnes intet som helst hinder för kamrarna, därest de icke kunde eller ville enas om omröstningsdetaljerna vid denna riksdag, att uppskjuta hela frågan till nästa riksdag och följa den gamla goda praxis, som säger, att när det är fråga om att i grundlagen införa något, som kräver kompletterande föreskrifter, så bör man vara ense om dessa kompletterande föreskrifter, innan man slår fast grundlagsändringen.

Jag ber att få yrka avslag.

Herr Möller: Ja, herr talman, mina herrar, den gamla striden om den öppna omröstningen, som pågår även detta år, har kommit mig att undra, vad det kan vara för ett utomordentligt värde, som ligger i den slutna omröstningen, då man mobiliserar en sådan väldig kraft, som det varje år har skett, för att söka förhindra genomförandet av den öppna omröstningen. Ty det är ju svårt att tänka sig, att därest inte den slutna omröstningen hade ett alldeles speciellt och mycket betydande värde för dem, som slåss för dess bibehållande, så är det svårt att tänka sig, att de skulle kunna uppbjuda hela denna väldiga arsenal av argument, som, var för sig åtminstone, måste betyda rätt litet, för att kunna hävda sin ståndpunkt. Men om man granskar argumenten — jag hörde mycket noga på herr von Geijers anförande i förmiddags, som väl får anses ha varit det principiellt mera vägande anförandet till förmån för den nuvarande omröstningsmetoden — om man granskar argumenten, säger jag, vad är det då som utgör sakens kärna enligt det principiella motståndet mot den öppna omröstningen? Jo, så vitt jag kan fatta, är

sakens kärna den, att man måste bibehålla den slutna omröstningen såsom det enda verkliga och effektiva skyddet för den mera omdömesgilla och tänkande riksdagsmannen. Jag tror, att det var på det sättet herr von Geijer bl. a. uttryckte sig. Ja, denne självständige riksdagsman, som behöver detta skydd för sin omdömesgillhet och sina andra goda egenskaper, hur ser han i själva verket ut, om man försöker väga honom litet mot de båda omröstningsmetoder, rörande vilka striden här står? Det är alldeles uppenbart, att man förutsätter, att självständighet endast kan existera, så länge den slutna omröstningen existerar. Man förutsätter som ett axiom, att i samma ögonblick, som den öppna omröstningen införes, så är åtminstone den mannens självständighet spild, och han kommer att bli en nickedocka, antingen i sin partilednings eller i sina valmäns händer eller eventuellt — det nyaste skräckmedlet för den arme riksdagsmannen — i sin partitidnings händer. Det självständighetsbegrepp, som ligger bakom detta, förefaller åtminstone mig tillhöra de mera underliga sorterna av de egenskaper, som man kan kalla särskilt lysande eller som böra bli föremål för någon särskild omvårdnad, men det är ju faktiskt på det sättet. Jag har alltid trott — jag vill nu inte upprepa vad herr Sandegård yttrade under förmiddagens plenum — att ett av självständighetens avgörande kännetecken är det, att en man frankt och öppet står för den mening han hyser i en bestämd fråga, och att det tvärtom är så, att den person, som måhända är självständigt tänkande och mycket omdömesgill, men som inför offentligheten inte vågar stå för det resultat, till vilket hans självständiga tänkande har fört honom, han närmar sig en helt annan slags typ av daggdjuren än dem, som äro begåvade med ryggrad.

Jag får uppriktigt säga, att när jag hör, vilket oerhört stort värde som här den slutna omröstningens anhängare äro uppe för att med all energi försvara, så är jag i hög grad förbluffad. Det förefaller mig, som om bakom hela detta försvar i själva verket ligger en mycket cynisk tankegång, och denna cynism kan ju inte bättre illustreras än som skett i herr von Geijers utomordentligt väl valda exempel, enligt vilket den slutna omröstningen åtminstone bevarar den där stackaren, som talar för ett förslag och röstar för ett annat, från att ljuga två gånger. Han slipper med att ljuga en gång. Herr von Geijer nämnde ju nämligen, att det naturligtvis på sätt och vis är mycket bättre, att man, om man talar för en övertygelse, som man inte har, åtminstone med den slutna sedelns hjälp har tillfälle att rösta för den övertygelse man har, än att man både skulle tala och rösta emot sin övertygelse. Jag vet inte, var herr von Geijer mött ifrågavarande riksdagsman. Det är mycket möjligt, att han existerar, men att man för den mannens skull, som väl ändå snarast får anses utgöra den karakteristiska typen för en person, som bör avlägsnas ur det offentliga livet — att man för hans skull och med denna argumentation skulle vilja hålla på den slutna voteringen, det går över de gränser, dit min fattningsförmåga kan följa med.

Jag skall för övrigt inte uppehålla mig alltför mycket vid detta. Jag tror, att de som anses höra till ledningen inom alla partier i allmänhet

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

inte kunna sig som de där hemska förtryckarna av de stackars meniga inom de olika riksdagsgrupperna, och jag är övertygad om, att med det allmänna kynne, som utmärker vårt folk och som utan tvivel, kanske inte tillräckligt men i varje fall säkerligen i rätt hög grad är representerat även i riksdagen, den partiledning, som i tid och otid försökte trycka sin stämpel på de meniga riksdagsmännen, mycket snart skulle vara kastad ur sadeln. Jag tror, att hela den bild man gör sig särskilt av partilivet i riksdagen, när det gäller denna sak, där man har ett intresse av att utmåla det som något förskräckligt, är i allra högsta grad överdriven. Ingen skall bestrida, att det kan uppstå tillfällen, då en enskild ledamot av ett parti kommer i konflikt med sitt parti och kanske fördenskull också får vika från sitt mandat, men är det någon här i riksdagen, som inbillar sig, att man är räddad från dessa konflikter, därest man bibehåller denna slutna omröstning? Jag tror, att man beträffande sådana konflikter har exempel att peka på i vårt land. Det skall kunna konstateras, att ingen slutna omröstning har kunnat eller för framtiden skall kunna göra något åt den saken, om en ledamot framdeles kommer i en liknande situation. Ja, jag frågar, vad det kan vara för ett väldigt värde, som man nu är ute för att försvara, och då jag antager, att det anses som ett ofantligt värde, så kan man naturligtvis ställa den frågan till mig: tycker ni, att det är ett så högt värde att få den slutna omröstningen ersatt med den öppna omröstningen, då ni så ivrigt går i elden för denna? Och jag måste bekänna, att för mig har den öppna omröstningen ett mycket betydande värde. Vi ha sett samhället utveckla sig i alla möjliga former, till dess vi ha kommit fram till ett visserligen inte klanderfritt, men ändå i det stora hela acceptabelt demokratiskt styrelsesätt. Vi utgå ifrån, att det i nuvarande ögonblick inte skall vara möjligt att t. ex. i vårt land upprätta en regerande makt och myndighet på fysiskt våld. I regel får man väl anse, att såväl autokratier som absoluta monarkier inte ha haft att göra annat än att i sista hand appellera till de enkla våldsmedlen. Demokratien är så att säga motsatsen till ett styrelsesätt, byggt på bajonetterna och på våldsmedlen, men det är en helt annan faktor, som inträder i ett demokratiskt styrt land såsom den enligt min mening avgörande faktorn, såsom den verkliga ryggraden i demokratien, och det är det förhållande av förtroende mellan valmännen och deras representanter, som kan upprättas. En regering — för all del, allting är skröpligt här i världen, och vi ha inte sett förhållandet så renodlat ännu i vårt land — skall kunna bygga på det förtroende, den åtnjuter bland folkrepresentationen, och representationens makt skall härflyta från det förtroende den i sin tur åtnjuter från befolkningens sida.

Nu vill jag säga, att en av de grundläggande förutsättningarna, ett av de absolut nödvändiga villkoren för att ett sådant korrekt förtroendeförhållande skall kunna uppstå och bibehållas, är, att det finnes verklig öppenhet i förhållandet mellan representanten och hans valmän. Herrarna argumentera, när ni argumentera emot den öppna omröstningen, faktiskt så — ni får ursäkta att jag säger det; ni kanske själva tycka, att det är en omskrivning — att jag för min del inte kan upptäcka,

att er argumentation går ut på någonting annat än att i själva verket *skall* riksdagsmannen kunna smussa en smula. Det skall vara hans rättighet. Ni åberopa grundlagens bud till förmån för detta smussel: han skall inte påverkas av någon annan etc., han *skall* ha rättighet att tala för en mening och rösta för en annan o. s. v. Den argumentationen utgår från raka motsatsen till vad jag skulle vilja anse vara rimligt, då det gäller förhållandet mellan representationen och de representerade, nämligen ifrån att det inte kan finnas — även om ni möjligen skulle kunna medge, att det borde finnas — ett verkligt förtroende hos valmännen för representanten. Där skilja sig på ett radikalt sätt våra uppfattningar om vad representationen rimligen bör byggas på. Och jag förstår mycket väl, att de gamla makter, som ha bekämpat demokratien, så länge de ha existerat, som betrakta demokratien som ett olämpligt och dåligt styrelsesätt, fasthålla vid den slutna omröstningen ur sådana synpunkter, att en riksdagsman icke bara är ett över folket svävande väsen utan därjämte en person, som skall ha möjlighet att göra litet hur han vill, utan att hans valmän skola kunna kontrollera det. Men jag måste ju erkänna, att det för mig är en mycket stor överraskning, då gamla demokrater, människor, som ha slagits för det demokratiska styrelsesättet här i landet, gå över på samma linje. Jag kan över huvud taget inte fatta deras ståndpunkt, ty för mig är denna öppna omröstningsmetod i riksdagen ett enkelt korrelat till det demokratiska styrelsesätt, som är genomfört i vårt land under de sista åren. Demokratien är icke färdig i och med det, men den är åtminstone mera färdig, om man genomför den öppna omröstningen än om man fasthåller vid den omröstningsform, som vi hittills ha haft här.

Jag är ingalunda blind för att det följer olägenheter även med den öppna omröstningsformen. Lika väl som jag anser olägenheterna med den slutna omröstningen så stora, att denna omröstningsform bör avskaffas, lika väl inser jag, att det kan följa olägenheter med den öppna omröstningen. Men det finnes nu över huvud taget icke några absolut ideala tillstånd, och vill man kritisera förslaget ur den synpunkten, att den öppna omröstningen icke skapar något himmelrike, ja, då är det klart, att jag är vapenlös, därför att jag väntar mig visst inte, att denna reform över huvud taget skall kunna åstadkomma så underbara verkningar.

Men det finnes en sak, som är klar: det kan uppstå konflikter mellan valmännen och representanten, när valmännen anse, att representanten i ett givet bestämt fall har trätt deras intressen för nära. Det kan uppstå konflikter, som otvivelaktigt kunna ha den följden, att vederbörande representant icke blir återvald nästa gång. Ja, vad betyder det ur mina synpunkter? Det betyder, att man här i den öppna omröstningen får ett instrument för demokratiens egen uppfostran av ett efter min mening nästan oskattbart värde. Det är ju otvivelaktigt så, att när man över huvud taget önskar en demokrati, måste man också försöka att sätta i verksamhet alla de medel, varigenom folkets breda lager kunna erhålla en så intensiv och en så betydelsefull politisk upp-

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

lysning som över huvud taget är möjlig. Men är det inte så, mina herrar, att om en representant, som duger någonting till, på grund av en omröstning kommit i konflikt med sina valmän och skall förklara sig, så får han därvid det bästa tillfälle till att utöva en politisk uppfostrares kall gentemot sina valmän, och även om de första resultaten bli nedslående, så att valmännen inte bry sig om honom, är jag övertygad om att det i längden skall visa sig, att man just i den öppna omröstningen har fått ett verkligt instrument för demokratiens uppfostran.

Herr von Geijer har nog misstagit sig på innebörden av hela denna fråga om uppfostran, ty han trodde, att man menade, att *representanterna* skulle uppfostras i så hög grad genom den öppna omröstningen. Det tror jag inte blir fallet. Jag tror, att i allmänhet ha personer, sedan de blivit valda till riksdagsmän, kommit förbi den tid, då de egentligen kunna bli föremål för någon uppfostran, som gör någon effekt, men däremot tror jag, att denna sak kan i andra avseenden få en mycket betydande verkan.

Ja, jag skall inte nu fortsätta med min argumentation. Jag är övertygad om att den är bärig, jag är övertygad om att för en demokrati är den öppna omröstningen ett mycket, mycket viktigt medel och en nödvändighet, och när jag ser saken på det sättet, kunna alla de små tekniska och praktiska betänkligheter, som herr Clason förde till torgs beträffande vissa förhållanden, som sammanhånga med denna sak, på intet sätt inverka på mitt omdöme. Jag har kanske litet större erfarenhet än många av riksdagens ledamöter om det öppna omröstningssättet, ty vid de socialdemokratiska partikongresserna har detta omröstningssätt alltid praktiserats, och jag är övertygad om att riksdagen är en församling, vars kvalifikationer för öppen omröstning icke äro sämre än de socialdemokratiska partikongresserna. Jag tror följaktligen, att det skall visa sig bli en mycket enkel sak att knäcka de tekniska och praktiska svårigheter, som kunna vara förenade med införandet av detta omröstningssätt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E k m a n, K a r l J o h a n: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte uttala mig om riksdagsmännens karaktärsfasthet och deras mod att stå för sina meningar i sammanhang med denna fråga om det ena eller det andra sättet för omröstningen, ty jag tror, att riksdagsmännen i det fallet äro ungefär likadana, vare sig man har öppen eller slutna omröstning. Men det förvånar mig ganska mycket att höra, ur vilka små, ja, jag kan säga futtiga synpunkter denna fråga setts av utskottet och en och annan talare, som yttrat sig till förmån för den öppna omröstningen. Utskottet säger, att det "principiellt mest betydande skälet för den öppna omröstningens införande i riksdagens kamrar är, att på detta sätt folket i sin helhet bäst och säkrast erhåller kännedom om den hållning, dess representanter intaga till föreliggande frågor." Huru det sedan går med frågorna, det lämnas alldeles därhän.

Huvudsaken är, att folket får kännedom om den hållning, som representanten intog till föreliggande frågor.

Jag undrar, om folket verkligen kan göra sig någon riktigt klar föreställning om denna hållning genom att studera tidningsreferaten rörande riksdagsfrågornas avgörande, allra helst som dessa tidningsreferat allt emellanåt icke äro fullt riktiga. Jag tror, att valmännen erhålla en vida säkrare uppfattning om sina representanter genom den kännedom, som kan förvärfvas på grund av dessas föregående liv och verksamhet och hela karaktärsläggning — det är väl sådant man tar hänsyn till, när en person uppställs som kandidat vid ett val — liksom på grund av de uttalanden eller förklaringar, som pläga afgivas av en riksdagsmannakandidat, innan han väljes. Jag tror, att det spelar ganska liten roll, att man inte i detalj kan alltid kontrollera riksdagsmannens verksamhet, när man dock en gång skänkt sitt förtroende till personen.

Utskottet anser vidare, att ett synnerligen starkt skäl för införande av den öppna omröstningen skulle vara, att den valde vid besluten inom riksdagen kan *ådagalägga*, huru han följer de grundsatser, vilka han vid valet uppställt för sin riksdagsverksamhet. Det är ett utslag av misstroende mot de valda representanterna, som här kommer till synes i utskottets motivering. Jag tror icke, att detta misstroende är berättigat, och jag tror, att det skulle kunna föranleda till att riksdagsmännen i många fall skulle frestas att mera se på sig själva och sin ställning till valmännen än på föreliggande saksak.

För övrigt, vad har man för garanti för att inte valmännen missuppfatta hela ställningen, när de bara se spridda voteringsuppgifter? Herr Lyberg nämnde i sitt anförande, att det förekommer, att han röstar ena gången med herr Lindhagen, andra gången med herr Hederstierna, och han tyckte, att det skulle vara mycket intressant att se, hur andra riksdagsmän göra i detta fall, om de verkligen alltid rösta med sitt parti eller om de möjligen gå med andra. Jag tycker, att detta har rätt litet intresse. Emellertid kan en sådan sak lätt missbrukas. Vi anta, att under en valrörelse en motståndare, kanske inom det egna partiet, säger till valmännen: "ja, mina herrar, här har jag en tidning, av vilken framgår, att i den frågan röstade herr Lyberg med herr Hederstierna, som hör till yttersta högern, och här är ytterligare en fråga, i vilken han röstat med herr Hederstierna; vilja verkligen herrar valmän skänka sitt förtroende till en sådan kandidat?" På det sättet skulle en karaktärsfast person kunna misstänkliggöras och hans val kunna omöjliggöras. Man vet inte, vad motståndare kunna taga sig till i den vägen. Jag tror, att den öppna omröstningen mycket lätt skall kunna föranleda ett dylikt missbruk från sådana personers sida, som vilja fiska i grumligt vatten.

För övrigt visar hela utskottets resonemang, att vad man framför allt betonar är det rent personliga intresset för riksdagsmannen. Huvudsyftet med den öppna omröstningen är rent personligt. Man vill liksom skala ut den enskilde riksdagsmannen ur det hela och ställa

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

honom inför folket, inför valmännen. Men jag tror, att en sådan syn på saken icke är riktig. Den öppna omröstningen sätter riksdagsmannens person över saken, medan den slutna omröstningen är ett medel att låta sak och sakskäl gälla över alla andra hänsyn, och det tycker jag, herr Möller, är ett värde av den beskaffenhet, att man icke bör kasta bort detsamma.

Således, ur dessa synpunkter, herr greve och talman, anhåller jag att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Det är alldeles påtagligt, att i en diskussion sådan som denna en talare lätt skall kunna bli föremål för missförstånd, och jag har ingen som helst anledning att vilja påstå, att mina yttranden äro av den klarhet, att detta icke skulle kunna bliva fallet även med mig. Men jag får verkligen säga, att det knappast förr inträffat, att jag blivit till den grad missförstådd som jag blivit här av herr Möller. Jag tillåter mig därför yttra några ord i anledning av herr Möllers anförande.

Herr Möller började sitt anförande med att peka på att det måste vara någonting högst märkvärdigt med den slutna omröstningen, eftersom man sätter i gång en sådan väldig apparat för att hindra en övergång till öppen omröstning. Ja, men detta argument kunna vi, som äro motståndare mot den öppna omröstningen, med precis lika stort fog använda gent emot dem, som önska denna reforms genomförande. Jag vill i detta avseende bara erinra om att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sitt inlägg i debatten påpekade, att det nu är tjugufjärde gången, som denna fråga ligger före. Under sådana förhållanden kan det väl också sägas vara en väldig apparat som sättes i gång för att åstadkomma denna reform. Och nyttan därav förefaller mig vara tämligen dold i det stora hela. Herr Möller sade, att det var ett korrelat till demokratin, och egentligen kan jag inte få fram annat av hans yttrande än att detta skulle vara den stora nyttan med reformens genomförande. Vad menas härmed? En fras och ingenting annat synes mig uttrycket.

Så komma vi till dessa missförstånd, som herr Möller gjorde sig skyldig till. Om jag fattade honom rätt, formulerade han sin uppfattning av mitt anförande i dag så, att kärnan i detta skulle vara, att jag menat, att självständigheten skulle försvinna genom den öppna omröstningen. Inte ett ord i den riktningen har jag sagt. Kärnan i mitt anförande, om jag nu skall upprepa den saken ännu en gång, var, att jag ser denna fråga såsom ett led i vad som tilldrar sig dagligen och stundligen sedan rätt lång tid tillbaka och som går ut på att det representativa systemet mer och mer skulle uppmjukas och förändras och att här skulle komma in ett moment av bundenhet. Det är emellertid frågan om huruvida detta argument tar på någon annan, men för mig är det bärande. Det är en tendens i den riktningen jag konstaterat på grund av vissa uttalanden av partiledare, i pressen och i utskott.

I detta sammanhang pekade jag på möjligheten av slitningar mellan

å ena sidan partiintresset och å andra sidan den enskilde riksdagsmannens fria tänkande och självständiga omdöme, och att självständigheten skulle vara i fara genom den öppna omröstningens införande därigenom att de självständiga karaktärerna komma att draga sig undan riksdagsarbetet.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

Jag förmodar, att herr Möller använt detta argument för att komma till sitt nästa: "syftet med den slutna omröstningen är således att skydda en riksdagsman som smusslar, och genom den slutna omröstningen kan man förhindra, att en riksdagsman behöver ljuga mer än en gång".

Herr Möller måtte inte ha läst referaten över de tidigare debatterna i denna fråga. Hade han gjort det, hade han funnit, att det exempel jag drog fram var helt och hållet skämtsamt valt och att det använts av försvararne för reformen. Den här besynnerlige mannen, som talade för ett och röstade för ett annat, har nämligen under den föregående diskussionen spelat en ganska märklig roll. Han har framställts som exempel på en typ, som man skulle kunna förbättra genom den öppna omröstningens införande. Det var därför jag drog fram honom, och det skedde icke ett ögonblick för att försvara en sådan person, utan jag instämmer med herr Möller i att en dylik man bör icke förekomma här i riksdagen. Han hör över huvud taget icke hit. Det skulle alltså aldrig ha fallit mig in att försöka försvara en sådan person, och ännu mindre skulle jag på allvar vilja göra gällande, att man genom den slutna omröstningen skulle kunna hindra en människa från att ljuga mer än en gång. Det har jag aldrig sagt.

Jag skulle vilja tillägga ytterligare några ord i anledning av ett uttalande av herr Möller, vilket anslöt sig till vad ett par talare på förmiddagen nämnde. Herrarna ha så ivrigt gått till försvar för partiledningen och angripit mig för att jag attackerat den och sagt, att den var despotisk och ville utöva sträng disciplin o. s. v. Men herrarna förbisa en sak, nämligen att det inte var så mycket den *formella* partiledningen jag talade om. Jag visade på utvecklingen och framhöll, att det var en hel del andra fraktioner, som stå bakom det hela, dessa sammanslutningar och förbund och allt vad det heter, som pressa på, och jag syftade på dessa oansvariga, som stå bakom och som kräva kontrollrätt i långt högre grad än valmännen själva. Jag kan också åberopa personlig erfarenhet, ty jag har varit riksdagsman i rätt många år och har stått inför mina valmän många gånger, och jag får säga, att vad dem beträffar har jag inte mött något krav på stark kontroll från deras sida men väl från pressens. Därifrån kommer det, liksom från andra institutioner, som vilja utöva denna kontroll. Jag menar, att den öppna omröstningen är ett led i denna utveckling, som kan åstadkomma, att riksdagsmännen så småningom bindas vid någon besynnerlig partidogmatik eller ett partiprogram etc. På det sättet kan ju så småningom även det personliga omdömet inflytande minskas, men att man borde bibehålla det nuvarande systemet för att på något sätt försvara smussel och sådant, det har jag aldrig någonsin sagt. Min principiella uppfattning vill jag emellertid vidhålla ännu i denna stund, nämligen att införandet av den

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

öppna folkomröstningen är ett led i en utveckling, som kanske sammanhänger med själva partiparlamentarismen och att vi stå inför en förändring av det representativa systemet. Det är denna tendens jag anser, att det icke finnes anledning att befordra, men det gör den öppna omröstningen, det hjälps inte.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr W i n b e r g: Jag har ej förut deltagit i någon debatt i denna fråga, och jag hoppas, att det nu är både första och sista gången det skall behöva förekomma. Jag håller nämligen före, att det är på tiden, att denna fråga nu blir avgjord, och vi kunna aldrig komma ifrån den, förrän den är avgjord i positiv riktning, det kunna vi väl vara tämligen överens om.

Av huvudsakligen principiella skäl kommer jag alltså denna gång liksom förut att rösta för förslaget om den öppna omröstningens införande, men jag anser mig böra i detta sammanhang säga, att jag inte fäster så ofantligt stor vikt vid denna fråga som det förefaller mig, att man kanske gör på andra håll, där man synes mig överdriva dess betydelse ur både den ena och den andra synpunkten.

Det är här fråga om en av dessa politiska reformer, som man har föreslagit från demokratiskt håll men som rönt det ödet att bli så övermogna, innan de kommit till sin lösning, att när lösningen verkligen kommer, så kanske reformen befinnes icke vara av den betydelse, som man tidigare velat tillmäta densamma. För övrigt kan ifrågasättas, om det egentligen är så riktigt, att riksdagsmännen själva skola avgöra denna fråga. Den borde egentligen bliva föremål för omröstning bland folkets djupa led, det vill säga valmännen, ty de skulle vara det rätta forum att avgöra, om den öppna omröstningen är nödvändig för att de skola få veta, huru deras representanter handlat. Då vi emellertid knappast påbörjat systemet med referendum, är väl nu det lämpligaste och riktigaste, att riksdagsmännen få taga ståndpunkt till frågan. Jag vill säga, att jag visserligen icke är alldeles blind för att reformen under nuvarande förhållanden även har olägenheter med sig. Det har här framhållits, att den nuvarande partidisciplinen skulle kunna utöva en sådan inverkan på mindre självständiga individer, att de vid en öppen omröstning skulle komma att rösta mot sin övertygelse, något som de icke skulle göra, om det vore hemlig omröstning. Då vill jag säga, att, även om man kan förutsätta, att sådana fall kunna förekomma, den möjligheten, att vi hava så pass osjälvständiga individer, enligt min mening, utgör ett ytterligare skäl för att vi måste få fram en sådan situation, att dessa individer lära sig att stå för sin mening. Den konflikt, som kan komma till stånd med partidisciplinen och med valmännen anse riktigt är ett utvecklingsskede, som vi måste passera för att komma fram till mera självständiga individer, som skola föra sina valmäns talan i riksförsamlingen. Utan att komma fram dit få de icke den skolning, som är nödvändig för en riksdagsman, de måste lära sig att själva svara för huru de handla och överväga å ena sidan vad

partidisciplinen bjuder och å andra sidan vad de själva anse riktigt och icke minst vad valmännen anse.

Man har ondgjort sig över att utvecklingen går därhän, att den enskilde riksdagsmannens självständighet kringskäres. Jag har icke denna uppfattning om den enskilde riksdagsmannen. När han åtagit sig representantskapet enligt ett visst program, har han icke rätt att handla nyckfullt efter eget huvud i strid med vad han förut ansett riktigt och i strid med den uppfattning, som hyses av de stora folklager, som valt honom. Uppdraget att representera i riksdagen är icke något så personligt, att det kan läggas eftersom de egna tyckena falla, och det skadar icke att den stora massan får större möjlighet att kontrollera och följa sina representanter i riksdagen. Även om detta skulle medföra någon mindre schism i fråga om partidisciplinen, så är det dock en ofrånkomlig linje, som vi måste passera för att få förhållandena mera klarlagda på detta område. När jag hör motstånd i pressen och framför allt i riksdagen resas mot denna reform, så har jag icke kunnat värja mig för det intrycket, att saken kanske just nu tillspetsas med hänsyn till en alldeles särskild föreliggande fråga, som man fruktar. Jag undrar, om det icke är ställningstagandet till och uppfattningen i förbudsfrågan, som på många håll är det grundläggande till motståndet mot den öppna omröstningen i riksdagen. Om så möjligen är fallet, skulle jag vilja säga, att jag icke tror, att om man fortfarande utesluter den öppna omröstningen inom riksdagen, detta kommer att spela någon nämnvärd roll vid avgörandet av sådana frågor som den nämnda. Men även om så skulle bli fallet tror jag icke, att lösningen av en fråga skulle förlora på att, då den avgöres, full offentlighet råder över huru de olika representanterna röstat, ty hemlighetsmakeriet kan visserligen i speciella fall gagna vissa intressen, men i längden är det ingen hållbar grundval att bygga på för ett sunt parlamentariskt liv, som man strävar efter. Ehuru jag anser att man icke bör överskatta betydelsen av denna reform därför att den redan blivit övermogen, men då jag anser, att denna åtgärd är ett stadium på den parlamentariska utvecklingens väg som vi måste passera, och då jag anser, att det är hög tid att man kommer ifrån vidare debatter i denna fråga, hoppas jag, att kammaren nu skall intaga samma ståndpunkt som förra året, och i denna förhoppning ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Herr Winberg började sitt anförande med att uttala den förhoppningen, att det måtte vara sista gången som han behövde uppträda i denna fråga. För min del har jag en alldeles motsatt uppfattning. Jag hoppas, att han skall få tillfälle att ännu många gånger uttala sig i frågan. Erfarenheten har nämligen visat, att sedan den ena kammaren ett år bifallit frågan om öppen omröstning, har den ångrat sig följande år, och jag förmodar, att detta kommer att bli fallet även i afton. Förra året var det andra kammaren, som avslog och första kammaren som biföll, i år har andra kammaren bifallit och är det vår tur att avslå. Säkert är, att herr Winberg bör få till-

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

fälle att yttra sig flera gånger i denna sak. Särskilt när man läser konstitutionsutskottets motivering, får man anledning tro, att denna fråga kommer att finnas på riksdagens bord en lång följd av år, jag förmodar flera decennier. Då man hållit på så länge — man började år 1908 och har alltsedan fortsatt med att behandla denna fråga — men dock endast lyckats komma fram med en så svag motivering som den, vilken konstitutionsutskottet nu framfört, visar detta, att vi här ha att göra med en sak, som ytterligare behöver mycket noga granskas, så att man, när man tager den, åtminstone har något verkligt skäl att anföra och icke behöver komma med en så svag argumentering som den som här föreligger.

Utgångspunkten i konstitutionsutskottets motivering är den, att den offentliga kandidaturens berättigande numera är erkänt i vårt land. Man betonar, att riksdagsmannen före valet måste redogöra för sin ståndpunkt i olika frågor, och att sedermera folket vill hava reda på huruvida han i sin riksdagsmannaverksamhet uppfyllt de löften, som han avgivit, och följt de grundsatser, som han förklarar sig acceptera. Det förefaller mig, att en riksdagsman, sådan man här konstruerat upp honom, i själva verket blir ett personifierat valprogram och icke en verklig representant för svenska folket. Herrarna veta allt för väl med avseende å valprogram — jag har själv varit med i många år och gjort upp sådana — att meningen icke är, att var och en som tillhör ett parti med ett visst valprogram skall i varenda punkt godkänna detta program. Det skulle vara lika orimligt, som om man räckte fram en matsedel till en person och fordrade, att han skulle äta igenom hela matsedeln. Det skulle vara en stor olycka för honom, om han gjorde det, och jag tror för min del, att man ej heller i fråga om riksdagsmannaskapet bör gå så långt, att man fordrar, att var och en som blivit vald på ett visst program skall vara skyldig att i varenda punkt i sin riksdagsmannaverksamhet realisera och rösta för de saker, som där upptagas. Ultra posse nemo obligatur. Det är nog så som herr Ekman sade, att en riksdagsman icke kan vara ett sådant där personifierat valprogram. När man tänker välja en person till riksdagsman, är det däremot det personliga man skall taga sikte på och se efter, huruvida kandidaten är en man, åt vilken man vill anförtro detta viktiga och ansvarsfulla uppdrag. Och kommer man, då man granskar hans person, till den uppfattningen, att man måste noga följa efter honom vid varje hans beslut och se, om han gör så eller så, då bör man icke använda honom, då duger han icke, då är han en dålig representant. De skäl, som åberopas i konstitutionsutskottets utlåtande, gälla endast en mindrevärdig riksdagsman. Det står där, att det är mycket fördelaktigt för honom att vara övervakad. Det förklaras önskvärt för honom att fullgiltigt kunna styrka vilken ställning han intagit vid avgörandet av olika frågor. Jag förstår icke detta resonemang. Är det verkligen möjligt, att herrarna känna på sig själva, att ni böra hava bevis till hands, som kunna användas inför valmännen, att ni i varje särskilt fall handlat hederligt? Menar man, att riksdagsmannen skall hava be-

vis till hands för att visa att han inte gjort det eller det, utan att han fullgjort sin plikt? Ja, jag får säga, att jag för min del skulle hava föga aktning för de valmän, som ifrågasatte, att jag skulle hava bevis till hands, att jag fullgjort mina skyldigheter och icke gjort något som varit orätt.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

De talare, som här yttrat sig, hava ock funnit, att det icke duger att komma med konstitutionsutskottets gamla uppkok, som använts så många gånger. Det är med en motivering som med kött, vilket man icke får koka för länge, ty då går allt värdefullt bort. Därför har man i debatten kommit med nya argument. En ärad talare gjorde gällande, att det skulle vara till stor fördel för riksdagens prestige, att folket icke finge den uppfattningen, att riksdagsmannen röstade på partiledningens kommando, och den öppna omröstningen skulle skänka folket den uppfattningen, att riksdagsmannen icke röstade på kommando. När jag hörde den ärade talarens framställning, fick jag emellertid det intrycket, att man icke behövde den öppna omröstningen för att få veta det. Ty han nämnde åtskilliga fall, då personer i vissa frågor icke följt sitt parti. Sålunda ser man att man även vid den slutna omröstningen mycket väl kan få veta, att partiledningen icke är så förfärligt mäktig och stark och att riksdagsmännen icke äro så rädda och bortkomna. Jag vill för övrigt erinra om en annan sak. Man har understundom sagt, att partiledningen i grund och botten endast vore en dekoration, som leddes av partiet, och icke tvärtom. Vilken uppfattning svenska folket har, vet jag icke. Jag har icke hört uttalas något misstroende vare sig emot partiledningen eller riksdagsmännen från folkets sida, och då får man väl antaga, att det i denna del är bra som det är tills vidare.

Sedermera har här gjorts gällande, att det vore underligt om Sverige icke skulle införa den öppna omröstningen, då densamma vore införd i de flesta andra länder. Jag tycker, att detta är ett svagt argument. Man har icke mycket att komma med, ifall man framför ett sådant argument. Är det icke trevligt att hava något, som icke andra länder hava? Italien har det lutande tornet i Pisa, vars motsvarighet icke finnes i andra länder. Vilja herrarna riva ner det tornet? Det tror jag ingen italienare tänker på, och jag anser, att var och en borde inse, att det skulle vara mycket oklokt.

Min granne till vänster hade ett argument som kom riktigt från hjärtat — man märkte det på den kraftiga röst och den värme, varmed han framförde det. Han började mycket blygsamt med att säga, att demokratien icke var alldeles felfri, men att den var acceptabel. Jag hade väntat mig ett mycket vackrare betyg för demokratien. Men man bör i början av ett anförande icke använda för starka ord. I den mån han fortgick, framstod demokratien också i mera lysande dager. Men så sade han, att det demokratiska styrelsesättet vore motsatsen till ett styrelsesätt, som är byggt på våldsmedel. Jag undrar för min del, om man icke skulle våga den invändningen, att det finnes sty-

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

reselsätt, som icke äro demokratiska, men som ändå icke äro byggda på våldsmedel, utan på insikt och erfarenhet.

I fortsättningen sade samme talare att demokratien fordrade förtroende. Folket skall hava förtroende för sina representanter, och representanterna skola hava förtroende för regeringen. Endast på det sättet kan man gagna samhället. Men huru skall då detta förtroende skapas? Jo, sade den ärade talaren: genom öppenhet. Sålunda skola representanterna tala om för folket allt vad de tänka och göra, och regeringen bör tala om för representanterna allt vad den gör. Men jag undrar om icke folket i grund och botten visavi representanterna och representanterna visavi regeringen fästa vikt vid någonting helt annat, nämligen att det är ett gott resultat som åvägabringas. Vad bryr man sig om att forska i smådetaljer för att få veta vad den ena eller andra tänker i dag eller i morgon, om blott resultatet blir gott. Bland folkets pretentioner på sina representanter är sålunda den viktigaste att representanterna sköta sig så, att det länder landet till nytta. Om folket finner detta, skänker det representanterna sitt förtroende, och på samma sätt är det med representanterna i förhållande till regeringen. Det må vara vilken regering som helst, vare sig den i stort sett omfattar den mening jag själv hyser eller en alldeles motsatt, otvivelaktigt är att när det är fråga om förtroende för densamma, beror detta på de resultat den åvägabringat. Detta åtminstone enligt min uppfattning.

Ja, slutligen kom det argumentet fram, att den öppna omröstningen skall vara ett uppfostringsmedel för demokratien. Detta argument hava vi hört alltför ofta. Jag kan icke förstå, varför man kommer fram med det vid varje tillfälle; det häntyder på, att demokratien är långt ifrån uppfostrad. Jag kan icke underlåta att säga, att riksdagen enligt min mening icke bör vara en skola för att uppfostra demokratien, utan vi böra vända oss i detta avseende till de stora reformtalarna på undervisningens område: demokratien, herr Möller, bör uppfostras utanför kammaren.

Till sist vill jag säga, att jag mycket väl kan förstå de herrars uppfattning, som hålla på den öppna omröstningen. Det finnes skäl för den, liksom det finnes skäl för den slutna omröstningen. Men då vi nu hava slutet omröstning och det enligt min uppfattning icke kan visas, att denna omröstning åstadkommit några som helst olägenheter inom samhället utan tvärtom fungerat väl, anser jag, att man bör låta det vara som det är. Sannerligen, om herrarna i nuvarande tider vilja hava sysselsättning, om herrarna vilja arbeta för landets verkliga väl, finnes det så ofantligt många saker att syssla med utan att ni behöva anstränga hjärnan med att avväga, huvuvida öppen eller slutet omröstning är att föredraga.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen, det vill säga avslag på utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Den trohjärtade och flärdfria

uthållighet, varmed man driver försvaret i denna gamla utslitna fråga, fyller mig med en viss undran, som inte är alldeles fri från beundran.

Den ärade talare, som sist hade ordet, anmärkte i sitt något kulinariskt färgade anförande, att konstitutionsutskottets motivering smakade något av buljongkött. Jag får då säga, att också han och hans meningsfränder serverat rätter, som inte åtminstone på mig verkat som några "primörer", men dessa rätter hava de dock serverat med en färdighet och hurtighet, som plägar utmärka fashionabla kypare. Det är storartat att med så frejdig friskhet kunna framföra sådan gammal skåpmat.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.
(Forts.)

Jag har dragit mig för att begära ordet, ty jag är medveten om att inte kunna åstadkomma något argument, som har den minsta antydan till någonting nytt, men då jag såg, att förstakammarhögerns ledare begärde ordet, gick jag nästan av gammal vana fram och begärde att få det efter honom.

Om jag då skulle upptaga några av de argument, som anförts av anhängarna till den hemliga omröstningen, ber jag att få börja med de formella invändningar som konstitutionsutskottets ordförande framförde. Han är liksom specialist på att med bekymrad uppsyn utmåla de svårigheter något litet oskyldigt steg, som man föreslår, skulle komma att medföra. Efter denna verkkningsfulla metod har han även vid detta tillfälle försökt visa, att det skulle vara förenat med allehanda olägenheter att taga det nu påyrkade steget. Han åberopar sålunda grundlagens stadganden, att proposition skall besvaras med ja eller nej. Jag är inte i stånd att begripa, att detta utgör något hinder mot öppen omröstning, i synnerhet som det ju avser den proposition, som talmannen har att framställa. Vidare menar han, att när det gäller en grundlagsändring, brukar man inte taga den, förrän den lag antagits, som hänför sig till den. Ja, men min ärade vän, detta är bra litet tillämpligt i detta fall, därför att — det inte behövs någon lag. Men det behövs åtminstone ett reglemente, svarar väl den ärade ordföranden. Nej, det behövs inte ens det. Det har i våra stadsfullmäktigeförsamlingar gått att genomföra öppen omröstning utan några parlamentariska föreskrifter, och då skulle det säkert gå lika bra i riksdagens kamrar: det kunde ske utan vidare genom den praxis, som på talmännens initiativ skulle utbildas och som mycket väl kunde bli olika i de båda kamrarna liksom ett och annat nu är olika i deras arbetssätt.

Om jag nu skulle säga min enkla mening i frågan, så vill jag framhålla hur, från och med det att vi infört den offentliga kandidaturen, det råder ett förhållande av öppenhet mellan valmännen och representanten: vid valmötena förklarar han sin ställning till de föreliggande frågorna, när han sedan kommer in i riksdagen och där sättes in i ett utskott, får han i utskottet tillkännagiva sin ståndpunkt, och hans namn sättes ut i utlåtandet, och när ett ärende kommer till kamrarna så får man, om han har något att säga, uppträda offentligt och tala om, huru han ställer sig, och när slutligen proposition ställes av talmannen, så

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

svaras ja eller nej, så att den, som vill, kan iakttaga, att den ene röstar så och den andre så; först när det gäller votering, inträder hemligheten. Men finnes det nu egentligen något skäl, varför denna då skall inträda, när vi haft öppenhet hela tiden förut? Denna hemlighetsfullhet blir egentligen till förmån endast för dem, som ständigt tiga, eller som inte töras tala — därest de nämligen inte varit tvungna att i utskotten markera sin ställning till frågorna. Det är i all synnerhet på denna anmärkning de, som äro anhängare av den slutna omröstningen, ha att svara. Nå, men om valmännen tillfråga en som dolt sig under den hemliga omröstningen — hur skall han då göra? Jo, naturligtvis skall han tala om hur han röstat, svara den hemliga omröstningens anhängare. Ja, men då frågar jag: vad tjänar då hemligheten till? Jo, den tjänar en, som har figurerat rätt mycket i debatten här i afton — det är den där mannen, som inte vill tala om, hur han röstat, hycklaren eller — om talmannen ursäktar — ynkryggen! Det är till slut endast han, som har någon verklig nytta av den hemliga omröstningen. Nu säger herr Trygger, att det ju även med den hemliga omröstningen kan bli bekant hur man röstat. Ja, men det är väl inte något skäl för den omröstningen? Det talar snarare för den öppna omröstningen.

Så har det talats om en del möjliga konsekvenser av denna. Här ha verkligen de ärade talarne på högernsida utvecklade en fantasiens skapande friskhet, som jag tycker är ganska storartad. De kommo bara till något olika resultat. Herr Ekman t. ex. utmålade, hur det vid den öppna omröstningen skulle kunna läggas farliga attentat mot den enskilde riksdagsmannen: han skulle komma att beljugas och bli utsatt för bakdantare, som toge heder och ära av honom för hans röstning, och han skulle bli ett värlöst offer för all deras ondska och elakhet. Herr Trygger åter säger: asch, hur man röstat, det frågar folk inte efter, huvudsaken är, att resultatet blir bra, och det blir ju känt efter omröstningen! Ja, så målar var och en på sitt sätt: "Så jag målar, ty så det roar mig att måla." Herr von Geijer har också målat och förutsagt, att det skulle kunna gå därhän, att bara den offentliga kritik, som kan riktas mot en riksdagsman för det sätt, varpå han röstat, kunde verka så starkt, så att han rent av vände ryggen åt representationen och inte längre ville vara representant. Men, herr von Geijer, sådana sensitivor finnas väl knappt i riksdagslivet. Har man gått in i riksdagen, så får man väl tåla något. Även under den hemliga omröstningen kan skarp kritik förekomma mot en riksdagsmans hållning. Vi ha nyligen läst i tidningarne huru en av våra kolleger här i kammaren på grund av det sätt, varpå han uppträtt i frågan om förbudsomröstningen, blivit stämplad med det djupaste förakt från vissa meningsfränders sida; men säkerligen tar han den saken lugnt, och jag tror inte att den öppna omröstningen skulle åstadkomma någon förändring i dylika fall. Jag ansluter mig till herr Lyberg och herr Möller, som uttalat sig i samma riktning, när de framhållit att så snart man hunnit vänja sig vid den öppna omröstningen, allmänheten skall finna sig i att medlemmar av samma parti inte alltid rösta på samma sätt. Jag minnes, huru en mycket

framskjuten ledamot av andra kammaren en gång i ett enskilt samtal förklarade: "ja, få vi öppen omröstning, då skall mitt parti bli ganska förvånat över, hur jag i många fall röstar"; men jag tror inte alls att denna ledamot skulle få något som helst obehag därav — möjligen i allra första början, men icke efter någon tid, då man hunnit inse det självklara, att det inte röstas efter partilinjer i alla frågor. Ty riksdagsmännen böra vara personligheter, som måste ha rättighet att göra avvikelser i detaljer, och det betecknar ett framsteg i politisk kultur, att folk får klart för sig, att de inte äro och inte skola vara partiprogram, för att bruka herr Tryggers uttryck. I det stora hela skola de naturligtvis följa den övertygelse, som de bekantgjort inför valmännen, men i detaljfrågor skola de ha den obehindrade frihet, som en representant måste ha, så framt icke representantskapet skall bli en rent mekanisk funktion, som är ovärdig en fri människa.

Ja, jag skall, herr talman, så frestande det än vore, inte gå in på herr Tryggers olika argument för att inte för mycket upptaga tiden. Jag fäste mig vid vad han sade om att det finnes styrelsesätt, som äro varken demokratiska eller motsatsen därtill, utan som äro byggda på insikt och omdömesförmåga o. s. v. När han uttalade detta, erinrade jag mig den gamla frågan, som ställes i en bekant anekdot: "var finnes denna goda cigarr?" — det skulle vara roligt att veta, var det egentligen förekommer ett sådant styrelsesätt. Vi anse nog alla, att det ena som det andra styrelsesättet behöves reformeras, och även demokratien behöves uppfostras — det är ett bra billigt argument mot dem, som företräda demokratien, att förekastra dem, att denna inte är sådan, som den borde vara och som de önska, att den skulle vara. Men, herr Trygger, det motsatta styrelsesättet — har det varit så fullkomligt, som kanske herr Trygger önskat, att det skulle vara? Jag tror, att det kan vara hugget som stucket. Jag tror inte, att någon av oss härvidlag har anledning att rikta förebråelser mot den andre.

Herr Trygger upptog en jämförelse mellan den hemliga omröstningen och det gamla arkitektoniska monumentet i Pisa — (herr Enhörning i Genua!) nej, inte i Genua, utan i Pisa! Det tror jag är en ganska lycklig jämförelse. Den hemliga omröstningen har länge lutat mot sitt fall. Den höll på att falla i föl, men blev räddad av andra kammaren mot all förmodan, och nu menar herr Trygger, att det skall ske en växelverkan. Nu skulle det vara vår tur att rädda det fallande systemet. Ja, det är möjligt, att det kommer att gå på det sättet. Jag hör inte till dem, som hängiva sig åt någon överdriven förhoppning men nog tror jag ändå, att den ärade partichefen på Stockholmsbänken var något för sangvinisk, när han förutspädde, att vi i decennier skulle få tala emot detta omröstningssätt, och att det skulle komma att bestå i alla tider. Det fanns en tid, då herr Trygger trodde, att den gamla första kammaren skulle komma att bestå ännu många decennier, och dock gick den all världens väg. Man bör inte tro på några evigheter i politiken, och det kan till och med hända, att det här förslaget kan gå igenom i dag. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets yrkande.

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Herr Trygger sammanfattade sin motivering däri, att anhängare av den öppna omröstningen hade ej så mycket att komma med. Jag hörde mycket noga på herr Tryggers anförande också, och jag kunde ej finna, att herr Trygger heller hade mycket att komma med. Det föreföll mig, som om hans argumentering just liknade tornet i Pisa. Den lutade mot sitt fall, men det är den olikheten mot den italienska förebilden, att detta verkligen har bestått under århundraden, men herr Tryggers lutande torn kommer nog att ramla ganska snart. Emellertid antydde herr Trygger indirekt en sak, som är den viktigaste invändning, som man här kan göra, och som jag tänkt framställa i kväll, och det är det, att när man fordrar öppen omröstning i riksdagen, så borde samtidigt ha legat på riksdagens bord en proposition om öppen omröstning i regeringen inför hela landet. Ty skall folket fordra öppen omröstning i riksdagen, så bör riksdagen också kunna fordra öppen omröstning inom regeringsmakten. I den punkten äro emellertid, såsom det synes, alla regeringar ense, att sekretessen däruppe är en mycket angenäm sak. Men förrän sekretessen försvinner även i toppen, är ej denna reform fullfärdig.

Nu har här talats om demokratin såsom en grundval för den nya reformen, och att det är demokratin, som fordrar densamma, och det har talats förut så mycket om den inverkan reformen kan ha på partiväsendet. Ja, där ha vi just den skeva synpunkten, som gör, att den här saken aldrig kommer på rätt bog. Vi ha också sett, att varje parti framför i själva verket även i denna fråga sin intressesyn på densamma. På förmiddagen sade en liberal talare på dalabänken, att han aldrig märkt något förtryck inom det liberala partiet och att detta parti därför gärna såg öppen omröstning. Jag kan i förbigående säga honom, att jag verkligen varit med och sett, att övergrepp kunna förekomma även där. Men när var och en där, såsom det sades, uttalar sin mening fritt och utan partibundenhet, så är det klart, att liberala partiet ej bör ha något emot öppen omröstning. Det är väl dock ett partipolitiskt intresse att få visa, hur mångsidigt partiet är. Det liberala partiet representerar intressen från yttersta högern och till yttersta vänstern, och för ett sådant parti tjänar det ju då ej något till att ha hemlig omröstning.

Så ha vi socialdemokraterna, som förnimma, att de behöva öppen omröstning, och det finner jag vara ganska naturligt. De ha intresse av, att folk får veta, vad de göra och tänka och icke minst att menige man får noga reda på även hur högernsinnade Ortsrepresentanter förhålla sig i riksdagen. Då få socialdemokraterna flera valmän.

Högern har däremot ej något intresse av att få öppen omröstning, ty den vill ofta ogärna, att valmännen skola få veta, vad dess riksdagsmän taga sig före. Den har för sin rekrytering behov av att skaffa sig så många överlöpare som möjligt från de andra partierna, och den måste skydda dem, ty det är ju allra farligast för dem, om det blir bekant, hur de rösta.

Detta är, tror jag, den parlamentariska psyken hos denna fråga, som vi debatterat här så ofantligt många gånger.

Nu är det ju alldeles odisputabelt att vare sig det är slutet eller öppen omröstning, båda delarna kunna användas till smussel eller förtryck, och den öppna omröstningen ger ju en större möjlighet till detta. Jag har själv upplevat ett exempel, som tilldrog sig för länge sedan och som då var ganska pinsamt, men nu har bara de historiska händelsernas obeskrivliga humor över sig. Vid det tillfället fanns det verkligen ett behov av öppen omröstning. Det var nämligen några naiva socialdemokratiska representanter i andra kammaren, som väckte fråga om opinionsbildning för republikens införande här i landet. Republiken hade året förut uppförts som en programpunkt på det socialdemokratiska parti-programmet, och en del naiva och oskolade representanter trodde, att då skulle det också verkligen vara fråga om att börja göra något för saken här i landet. Men det befanns att detta var ett misstag. Stämning fanns emellertid på djupet för saken och hade ett enda ord till förmån för den kommit från partiets konungadöme eller hov, så hade hela partiet som en man säkerligen varit med. Sådan var ställningen. Men saken ansågs inopportun, och det kan ju hända, att det var en sådan där fråga, som vi andra ej förstå — därför, att den tillhör den högre statskonsten. Nåväl, vad skulle man göra? Här kunde ju partiet lida skada därför, att många gjorde opinion för ett republikanskt styrelsesätt. Vad var att göra? Jo, man måste ha kontroll på gossarna, och då utgavs order, att partiet skulle sitta under omröstningen, och på det sättet minskades tilloppet på samma gång man fick veta, vilka socialdemokrater som deltog i omröstningen och således förmodligen gävo sin röst för motionen. En och annan, som gärna velat rösta för, satt helt beskedligt kvar i bänken och såg olycklig ut, andra slunko ut och tröstade sig kanske vid brädspelsbordet. Under omröstningen stod vidare en korpral inom partiet med penna och papper och antecknade vilka av partiets ledamöter som röstade, trots förbudet att ej göra det. På det sättet hade man fått en öppen omröstning — ej för att göra partifolket rakryggat och modigt och självständigt utan alldeles tvärtom.

Nå, det var en sådan där tilldragelse i varje partis liv, över vilken humorn breder sig med tiden, och som visar vad ett parti i alla fall är för en skröplig inrättning på alla håll och kanter i själva verket. Saken är nog också den, att det ej är så farligt med den öppna omröstningens ens ur denna förtryckaresynpunkt, fastän det kan vara det i början. Jag har genomlevat den öppna omröstningen i stadsfullmäktige, och innan vi hade de proportionella valen så var det ju ej alls någon fara att rösta öppet. Så kommo de proportionella valen och mekaniserandet av partiväsendet, och det blev mer och mer partiväsen, och man kände sig riktigt kuslig, om man ej röstade så, som partiledningen angivit vara det rätta. Detta icke minst inom högerpartiet. Där var det en och annan, som var oppositionell och icke röstade så, som ledarna tyckte, att han skulle rösta, och då fick han eller hon stryka på foten vid nästa

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)

val. Men det där var övergående dåligt före i portgången. Nu tycker jag, att inom stadsfullmäktige här i Stockholm envar röstar tämligen som han vill, ehuru ett visst band fortfarande förmärkes. I många frågor hålla partierna numera icke alls ihop, och det anser jag vara en lycklig företeelse. Så kommer det att gå även här i riksdagen.

Frågan är ej en demokratisk fråga utan en mänsklighetsfråga. Framför allt är det en fråga, om sekretessen skall få råda över personligheten. Ty att personligheten ej insvepes i sekretess, det är det första villkoret för att sanningen skall kunna göra oss fria. Herr Sandegård sammanfattade vad frågan gäller, då han sade, att den gäller huruvida trilogien öppenhet, ridderlighet och trotsigt mod skall få komma till sin rätt. Man kan också uttrycka saken på andra sätt. Det gäller exempelvis att med personlighetens frigörande från hemlighetsmakeri banas väg även för sekretessens avskaffande hos regeringen och övriga institutioner, ja till och med inom den kungliga kommittén för frågor rörande nationernas förbund, där herr Trygger såsom dess ordförande sitter bakom fällda rullgardiner och gör vad han vill med svenska folkets öden.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Boberg: Herr Hellberg sade, att demokratien *behöver* uppfostran. Och herr Möller sade, att den öppna voteringen vore ett utmärkt uppfostringsmedel. Ja, jag skulle vilja vara med om att genomföra öppen omröstning, om herrarna ville börja från början. Ty när det är fråga om uppfostran, så börjar man ju ej med de gamla, som ha kommit över uppfostrans stadium, utan med de yngre. Varför skall man vänja folket vid hemlighetsfullheten bakom skärmar, slutna kuvert m. m. och lära det att smyga från början, när man menar, att sedan, då individerna äro utvecklade och till och med blivit representanter här i riksdagen, de skola träda fram och rösta öppet? Varför skall det ej vara öppenhet från början?

Nu tror jag vidare, att om herrarne få sin vilja igenom, så kommer det att öka arbetet och kanske också obehaget med att vara riksdagsman. Det händer ibland, att jag röstar med socialdemokraterna — och så rösta också många andra inom det parti, som jag har äran tillhöra, om vi anse, att socialdemokraterna ha rätt. Och vidare röstar jag med liberalerna ibland. Nå, när valmännen nu få veta detta ute i landsorten, så komma de att skriva och fråga, och man får ha ett förfärligt besvär med att svara på varför man röstat så eller så i den eller den frågan, och på samma sätt kommer det att gå för herrarne. Det kommer att öka edert arbete och öka edra bekymmer i högsta grad. Jag fruktar, att när några år ha gått, och när ni fått se, vilka följer detta har med sig i det praktiska livet, och hur den enskilde riksdagsmannen genom detta icke får någon ro för allehanda frågor i ortstidningarna, många av denna kammares ledamöter komma att ångra, att de i dag givit sin röst för utskottets förslag. Därför, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om införande
av öppen om-
röstning i
riksdagen.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 52.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående ratificering av vissa ändringar i akten för Nationernas förbund.

Om vissa änderingar i akten för Nationernas förbund.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj: ts i proposition nr 69 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte samtycka till att de av Nationernas förbunds andra församling beslutade ändringarna i förbundsaktens artiklar 4, 6, 12, 13, 15, 16 och 26 finge av Kungl. Maj: t för Sveriges del ratificeras.

Reservation hade avgivits av herr *Clason*, som ansett, att framför sista stycket i utskottets motivering bort inskjutas ett stycke av följande lydelse:

”I fråga åter om förslaget innehåll skulle utskottet ansett det önskvärt, att den kungl. propositionen varit åtföljd av en mera ingående redogörelse för de genom förslaget nytillkomna specialbestämmelsernas innebörd i förhållande till aktens ursprungliga bestämmelser ävensom för den ställning till dessa speciella ändringar, som dels rörande varje särskild punkt intagits i Genève av därvarande svenska delegerade, dels även i övrigt företrätts av de personer i vårt land, som hava statsmakternas förtroende att närmast deltaga i bedömandet av de utrikespolitiska spörsmålen.”

Enligt en annan reservation hade herr *Reuterskiöld* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, och att utskottet bort hemställa,

Om vissa ändringar i akten för Nationernas förbund.
(Forts.)

1) att riksdagen ville för sin del samtycka till ratifikation av de föreslagna ändringarna i folkförbundsaktens art. 4, 6, 12, 13, 15;

2) att riksdagen ville för sin del, beträffande de föreslagna ändringarna i folkförbundsaktens art. 16 och 26, förklara, att med ratifikationen borde anstå, tills dess klarhet vunnits i de avseenden, varom i reservationen sagts, och i anledning därav tillfälle beretts en kommande riksdag att taga slutlig ståndpunkt i frågan.

Reservation hade jämväl anmälts av herr *Stendahl*, som ansett, att den kungl. propositionen bort av utskottet avstyrkas.

Herr *Trygger*: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av en reservation vid konstitutionsutskottets betänkande av herr Reuterskiöld skall jag be att få säga några ord. Här äro som bekant fem ändringar, som föreslagits beträffande förbundsakten, framlagda till riksdagens godkännande, och med avseende å de tre har herr Reuterskiöld i likhet med konstitutionsutskottets övriga medlemmar tillstyrkt bifall. Emellertid: även med avseende å dessa tre gör han det på ett sätt, som jag ej kan finna fullt tillfredsställande. Han talar om att han skulle vilja ha utskottets motivering så skriven, att utskottet granskat förslagen och "icke funnit skäl eller, där tvekan kunnat råda, nödigt att avstyrka" de föreslagna ändringarna med avseende å artikeln 4, med avseende å artikeln 6 samt med avseende å artiklarna 12, 13 och 15. Nu är emellertid fallet, att i artikeln 4 det gäller ändring i riktning av vad som föreslagits från Sveriges sida redan till första förbunds församlingen, en ändring, som går ut på att få större garanti med avseende å valet av icke ständiga medlemmar i rådet — en fråga, som naturligtvis intresserar Sverige synnerligen mycket, då det ju kan komma i fråga, att vi skulle kunna få en representant i rådet.

Beträffande artikeln 6 — den andra frågan — har antagits en ändring med avseende på deltagandet i kostnaderna för nationernas förbund, vilken ändring, om den ratificeras av vederbörande makter, medför, att Sveriges kostnader komma att nedbringas till hälften. Jag kan icke finna, att man i den punkten heller behöver hysa någon tvekan.

Med avseende på artiklarna 2, 13 och 15 slutligen är det blott fråga om redaktionella förändringar, som äro föranledda av inrättandet av den internationella domstol, som är upprättad av Nationernas förbund.

När emellertid herr Reuterskiöld kommer till ändringsförslagen beträffande artiklarna 16 och 26, har hans tvekan upphört, och han anser, att dessa ändringsförslag icke borde av riksdagen bifallas. Jag vill då först taga ändringen i artikeln 26 under behandling. Denna artikel stadgar, vilken majoritet det fordras för att en ändring i förbundsakten skall komma till stånd. Enligt den nuvarande lydelsen av förbundsakten gäller, att en ändring av förbundsakten kommer till stånd därigenom att den ratificeras, godkännes, av de stater, som hava säte i rådet, samt av en majoritet av samtliga förbundsmedlemmar, en absolut majoritet, men icke någon kvalificerad majoritet. Om en stat emel-

lertid icke vill vara med om en sålunda antagen ändring, upphör staten att vara medlem av Nationernas förbund.

Denna bestämmelse har nu blivit ändrad av förbunds församlingen, och det nya förslaget går ut därpå, att det skall uttryckligen bestämmas, att för att få ändring i pakten fordras det för det första 3/4 majoritet i församlingen och dessutom den ratifikation, som jag nyss nämnde, av majoriteten av förbundets medlemmar, däri inberäknade medlemmarna av rådet. Nu gör herr Reuterskiöld gällande, att konstitutionsutskottet bort förklara, att det syntes utskottet uppenbart, att för ändringsbeslut enstämmighet skulle fordras jämlikt artikel 5 i förbundsakten, d. v. s. att alla medlemmarna av förbundet, vilka vore representerade vid det sammanträde, då frågan vore före, skulle bifalla förslaget, och beslutet dessutom erhålla den nu stadgade ratifikationen. Med anledning därav vill jag nämna, att den meningen visserligen har uttalats, att förbundsakten borde tolkas på det sättet, att enhällighet inom förbunds församlingen fordrades, men denna mening har icke vunnit stöd av auktoriteter. Den har icke vunnit stöd av vår regering, då denna framlade förslag om att Sverige skulle inträda i Nationernas förbund, och den har uttryckligen underkänts, kan man säga, genom ett uttalande av presidenten Wilson, innan förbundsakten slutligen fastställdes. I den ursprungliga lydelsen av förslaget var det bestämt, att det fordrades en majoritet av 2/3, men för att underlätta möjligheten till ändring i pakten ändrades detta till att det endast skulle fordras absolut majoritet, sålunda icke enhällighet. Slutligen har sistnämnda ståndpunkt även intagits av författare, som hava behandlat denna fråga. Av bland andra så framstående författare som professor Schücking, herrar Bichmann, Larnaude, Henri Rolin m. fl. har den tolkning, för vilken den svenska regeringen uttalade sig, då den lade fram förslaget om vårt inträde i Nationernas förbund, blivit godkänd. Jag tror, att det skulle hava varit ganska obehagligt för konstitutionsutskottet, ifall det hade följt reservantens mening och förklarat, att förutsättningen av enstämmighet vore uppenbar.

Det föreligger emellertid ännu en anmärkning, som herr Reuterskiöld gjorde emot det nya förslaget i denna del. Enligt den nuvarande bestämmelsen är det så, att den stat, som icke accepterar en ändring i pakten, utträder ur förbundet, ifall den ifrågavarande ändringen av den erforderliga majoriteten blir godkänd. Enligt det nya förslaget återigen är det bestämt en viss tid, inom vilken förbundsmedlemmarna böra ratificera ett ändringsbeslut av församlingen beträffande förbundsakten. Så snart denna tid, som är 22 månader, gått till ända, under rättas medlemmarna av förbundet om att den nya bestämmelsen trätt i kraft, och då står det öppet för varje medlem, som ännu icke ratificerat, att inom ett års tid förklara, att han icke vill ratificera. Förklarar han icke det, blir han bunden av ändringen, och därefter kan han icke utträda ur förbundet annat än i vanlig ordning, d. v. s. efter två års uppsägning.

Nu gör herr Reuterskiöld gällande, att den nya bestämmelsen är

Om vissa ändringar i akten för Nationernas förbund.
(Forts.)

Om vissa ändringar i akten för Nationernas förbund.
(Forts.)

synnerligen olycklig, därför att resultatet av den blir, att om regeringen för representationen framlägger ett förslag om ratificering, och kamrarna stanna i olika beslut, så kommer enligt hans mening icke något beslut till stånd därom samt ej heller något beslut om att utgå ur förbundet, när kamrarna voro av olika mening. Alltså komme preklusions-tiden av ett år att löpa ut och så vore vi fast, trots det att vi icke fått riksdagens majoritet för ett godkännande av ifrågavarande ändring. Ja, här har nog reservantens penna lupit hastigare än tanken, ty förhållandet är ju det — det är skada, att icke den ärade reservanten är närvarande, ty han skulle naturligtvis inse det ögonblickligen — att om regeringen framlägger ett förslag om ratifikation och kamrarna stanna i olika beslut, är det visst icke så, att icke något riksdagens beslut kommer till stånd, utan resultatet är tvärtom det, att riksdagen avslagit saken. Under sådana förhållanden är det naturligtvis regeringens skyldighet att inom vederbörlig tid underrätta Nationernas förbunds generalsekreterare om detta, så att icke Sverige blir bundet av beslutet om paktändringen. Påföljden därav är, att Sverige utträder ur förbundet i enlighet med de nya stadgarna kommer till stånd.

Övergå vi därefter till artikel 16, så innebär den det kraftigaste vapen, som står till förbundets förfogande för att reagera emot en stat, som börjar krig i strid emot förbundsaktens bestämmelser. För närvarande är det så, att varje stat har rättighet att själv avgöra, huruvida sådant brott mot förbundsakten har skett från en annan stats sida. Vidare har varje stat rättighet att bestämma den tidpunkt, då den blockad, som är föreskriven i artikel 16 och varmed man skall reagera emot ett förbundsbrott, skall inträda. I det ändringsförslag, som här är framlagt, stadgas det emellertid med avseende på den förra frågan, att rådet, Nationernas förbunds råd, skall avge ett utlåtande, huruvida ett dylikt brott emot pakten har ägt rum eller icke, och vidare skall detta råd föreslå de respektive staterna en viss tidpunkt, vid vilken de borde låta blockadåtgärderna börja. Det är detta, som reservanten icke vill vara med om utan avstyrker. Nu förhåller sig emellertid saken på följande sätt. Den rättighet, som vi hava enligt den nuvarande lydelsen av artikeln 16, den skulle vi hava fortfarande kvar. Varje stat är fortfarande herre över såväl avgörandet, huruvida ifrågavarande brott emot pakten har ägt rum, liksom också på vilken tidpunkt staten vill låta blockadåtgärden emot fördragsbrytaren inträda, men det finns ett band på den ifrågavarande staten och det är det, att om rådet enhälligt finner, att densamma icke fullgjort sin förpliktelse enligt pakten, kan staten uteslutas ur förbundet.

Men vad är nu det nya i ändringsförslaget? Jo, det nya är endast det, att utan rubbning i den rättighet, som staten förut hade, och utan rubbning i den förpliktelse, som fanns för varje förbundsmedlem enligt förbundsakten, har det stadgats om en hjälp för staten så till vida, att rådet skall meddela, vad som är dess uppfattning såväl med avseende på frågan om ett brott emot förbundsakten ägt rum, som med avseende på lämpligaste tidpunkten att börja blockaden. Och jag kan

följaktligen icke finna, att man kan avstyrka ändringsförslaget, som icke innebär någon inskränkning i den gamla rättigheten och icke något åläggande av en ny skyldighet, utan endast ett underlättande för förbundsstaten i fråga vid dess avgörande av denna så ytterst viktiga fråga.

Det finns slutligen en annan ändring som föreslagits, och det är den, att förbundsrådet kan tills vidare fritaga en stat från att använda blockad emot den förbunds-brytande staten, antingen därför att det skulle skada hela den aktion, som man riktar emot den förbunds-brytande staten, ifall ifrågavarande stat genast vidtoge blockadåtgärder, eller också därför att det skulle kunna för den sistnämnda staten medföra olägenheter, som kanske vore ganska stora men kunde väsentligen förminska. Vad denna ändring beträffar, utgör den icke helt och hållet vad vi begärt, men den går i den riktning, i vilken man från svenskt, danskt och norskt håll hos församlingen begärt, att den skulle gå. Följaktligen torde det icke kunna komma i fråga, att när vi nu fått från förbunds-församlingen ett bifall i det väsentliga till vad vi begärt, Sveriges riksdag skulle vägra ratifikation i denna punkt. Jag förstår mycket väl, att när det är fråga om en ändring av denna artikel 16, man kan vara av olika mening. Denna artikel 16 är kanske den svåraste punkten i hela förbundsakten, ty den gäller det viktiga maktmedel, blockaden, som skall användas emot en förbunds-brytande stat. Man kan, säger jag, vara av olika mening om vilken ändring som i denna fråga är den bästa. Min övertygelse är ock, att detta förslag icke är det sista ordet i denna fråga. Men i varje fall är vad som nu föreslagits, så vitt jag förstår, icke en försämring utan snarare en förbättring, och vid sådant förhållande torde Sverige sakna anledning att sätta sig emot förslaget, detta så mycket mindre som, såsom jag nyss sade i annat sammanhang, det gäller en ändring, som vi delvis själva begärt och beträffande vilken vår begäran i stort sett tillgodosetts.

På grund av vad jag nu anfört vill jag för min del instämma i konstitutionsutskottets hemställan om bifall till den kungl. propositionen.

Herr Clason: Jag begärde ordet egentligen för att framställa yrkande om bifall till utskottets utlåtande. Jag vill emellertid begagna tillfället att säga, att det nog icke varit utan en viss tvekan som jag deltagit i utskottets beslut att tillstyrka § 16. För min del har det egentligen berott därpå, att icke samtidigt till riksdagen har överlämnats den följdlagstiftning på civillagstiftningens område, som förutsattes av de i artikel 16 intagna blockadbestämmelserna.

Jag vill emellertid påpeka, att denna lucka i vår lagstiftning redan nu föreligger. Även enligt den gamla lydelsen av § 16 förutsattes en sådan följdlagstiftning, men ännu har icke någon sådan kommit till stånd. Under sådana förhållanden kan man säga, att den omständigheten, att luckan ännu kvarstår, icke spelar så synnerligen stor roll.

Jag har också velat begagna tillfället att understryka, vad jag uttalat i en reservation till utskottsbetänkandet om önskvärdheten av att, när propositioner om ändringar i fråga om bestämmelser rörande Natio-

Om vissa ändringar i akten för Nationernas förbund.

(Forts.)

Om vissa ändringar i akten för Nationernas förbund.
(Forts.)

nernas förbund föreläggas riksdagen, de måtte åtföljas av en något fulligare redogörelse över de olika specialbestämmelsernas innebörd och över de uttalanden, som eventuellt gjorts rörande dessa ifrån personer, som hava haft det särskilda förtroendet att deltaga i behandlingen av dylika frågor.

Det är alldeles klart, att när konstitutionsutskottet står inför spörsmålet, hur det skall ställa sig till frågor, som dock äro så ytterligt ingripande i nationens ställning som dessa, så önskar man inom utskottet hava tillfälle att tränga så djupt in i frågorna som möjligt. Det är icke första gången en sådan önskan måste göra sig märkbar inom utskottet; det var en fråga om ändringar i förbundsakten före även i fjol, och utskottet har i båda fallen nödgats gå till meddelanden från förhandlingar i Genève eller på andra ställen för att kunna bilda sig en föreställning om räckvidden av de förändringar utskottet tillstyrker riksdagen att bifalla i förevarande fall. Jag tror, att det skulle varit ganska enkelt för regeringen att ur de mycket omfattande redogörelserna på området kunnat meddela ytterligare kompletterande upplysningar, som säkerligen skulle underlättat riksdagens och utskottets ståndpunktstagande.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Då det nu i riksdagen förelagts oss att yttra oss om och fatta ståndpunkt till en förbättring beträffande förbundsaktens bestämmelser om blockad, som Nationernas förbund vid vissa tillfällen skulle bliva föranlett att vidtaga mot andra makter, vill jag för min del bara till protokollet uttala, att den saken ganska litet intresserar mig. Ty en sådan bestämmelse, om hur Nationernas förbund genom blockad av ett helt folk, skyldiga och oskyldiga, skall uppehålla världsfreden, är ett säkerligen dödfött institut enligt min åsikt. Och om det någonsin kommer till användning, är det kanske slut både med folkens förbund och med mycket annat. Ty det är det mest brutala våld, som man kan tänka sig, den gamla världens praktik, och det är väl knappast på den vägen världen skall kunna förbättras. Jag anser därför detta vara en antikverad och senil diskussion.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena Branting: Herr talman! Till den utredning, som lämnats av min ärade kollega i Genève, herr Trygger, om innebörden av det här framlagda förslaget, har jag icke något att tillägga, så mycket mindre som konstitutionsutskottet ju har helt och hållet tillstyrkt, att Kungl. Maj:t skulle beviljas rätten att ratificera de fattade besluten. Jag vill endast tillägga den upplysningen, att man i Norge redan har ratificerat, att uti Danmark förberedelser träffats för framläggande av förslag därom, och att det inför nationalförsamlingen i Schweiz har framlagts förslag om ratificering av samma beslut.

Det skulle endast möjligen böra tilläggas, med anledning av herr

Clasons anmärkning, att regeringen haft sin uppmärksamhet fäst på det önskvärda i att komplettera den lucka, varom han talade, och att vi också hoppats att verkligen kunna få den saken i ordning, så att det hade kunnat bliva behandling av dessa båda frågor samtidigt. Men det visade sig sedan, att denna fråga låg så, att vissa juridiska betänkligheter yppade sig vid behandlingen i lagrådet mot att framföra saken på det sätt vi hade tänkt oss. Det skulle möjligen krävas ännu vidlyftigare ändringar än som från början var förutsatt; och då detta förslag skulle ha kommit så sent fram till riksdagen, ansågo vi det vara bättre, att låta därmed anstå. Detta är anledningen till att saken icke nu föreligger, och det är därjämte anledningen till att icke det mera fullständiga utdrag beträffande hela frågans förhistoria och behandling, som herr Clason önskade få, knutits till den proposition, som framlades vid riksdagens början. Meningen var, att den skulle knytas till en kommande proposition — som måste inställas. På grund av dessa omständigheter, detta missöde, har utredningen blivit så pass knapphändig som den blivit. Det har ingalunda varit regeringens avsikt att så skulle bli fallet.

Om vissa ändringar i akten för Nationernas förbund.
(Forts.)

Nu tror jag emellertid, att den här saken ändå ligger så pass tydlig och klar, att ett bifall till konstitutionsutskottets hemställan väl kan vara att motse, och jag hoppas, att första kammaren för sin del skall lämna detta bifall.

Herr Winberg: Jag skall be att i korthet få yrka bifall till den av herr Stendahl avgivna reservationen, som går ut på att den kungl. propositionen måtte avslås. Jag tror, att det skulle vara den mjukaste formen för oss att komma ur den här historien, Nationernas förbund, på vilken vi nog i alla fall icke komma att skörda några lagrar. Jag ber herr Trygger ursäkta det. Han är visserligen en av våra representanter där, men han känner min ståndpunkt i frågan och jag tror, att det föreligger särskilt skäl att i fortsättningen intaga samma ståndpunkt. Jag är icke så alldeles övertygad om att den ändring, i fråga om artikel 16, man nu gjort, är så fullständigt oskyldig, som herr Trygger här nu gjort gällande.

Det där utlåtandet från rådet, huruvida en stat skulle anses hava brutit mot förbundspakten, får väl ändå i alla fall anses innebära, att den saken egentligen därmed är avgjord. Och den frihet, som skulle stå varje nation till buds att själv få avgöra den saken, blir väl därigenom ganska illusorisk, så vitt jag förstår. Men detta är detaljsaker, som jag i detta sammanhang icke har anledning att vidare gå in på.

Jag tror, att vi väl alla bli mer och mer överens därom, att det är lyckligast för mänskligheten om det nuvarande Nationernas förbund så fort som möjligt kan avvecklas, och kan det gå för sig under så mjuka former som att vi bara låta bli att ratificera denna ändring, så är det en utväg, som vi böra använda oss av.

Jag yrkar bifall till herr Stendahls reservation.

Om vissa ändringar i aktien för Nationernas förbund. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om införsel och försäljningsförbud beträffande öl.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl, ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 mars 1922 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 230, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

F Ö R S L A G

till

förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Införsel till och försäljning inom riket av öl, varmed i denna förordning förstås alla maltdrycker, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till tredje klassen, må under den tid, denna förordning gäller, icke äga rum; dock må, enligt av Konungen meddelade särskilda bestämmelser, öl införas eller försälas för ändamål, som avses i 10 § 5 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker; och må därjämte öl till riket införas av den, som enligt 10 § 4 mom. a) i sistnämnda förordning är berättigad till införsel av rusdrycker.

Genom vad nu är stadgat göres icke ändring i tillverkares rätt att försälja öl för utförsel ur riket.

2 §.

Den, som inom riket obehörigen försäljer öl, skall, där gärningen icke enligt förordningen angående försäljning av rusdrycker är belagd med straff, för den obehöriga försäljningen vara underkastad ansvar, som i 74 § 1 mom. i nämnda förordning är stadgat i fråga om där avsedda förbrytelser; och skall tillika det å försäljningsstället med därtill hörande lägenheter befintliga eller eljest för försäljning avsedda öl tillika med kärl och emballage, vari det förvaras, vara underkastat beslag och förbrutet.

Angående fördelningen av böter, som enligt denna förordning ådömas, samt av värdet av kärll och emballage, som enligt denna förordning dömas förbrutna, skola bestämmelserna i 92 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker äga motsvarande tillämpning; och skola i övrigt vid obehörig försäljning av öl 87 §, 88 § 2 mom., 89 §, 90 § 1 mom., 91, 93 och 94 §§ i samma förordning i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

*Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)*

3 §.

I avseende å obehörig införsel till riket av öl skola de i 83 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker meddelade bestämmelser äga motsvarande tillämpning; dock skall i fråga om förfarandet med obehörigen införd öl gälla vad i 4 § här nedan stadgas.

4 §.

Öl, som enligt denna förordning tagits i beslag och dömts förbrutet, skall bevisligen förstöras.

Denna förordning träder i kraft å tjugonde dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 september 1923. Vad förordningen innehåller beträffande påföljd för obehörig införsel och försäljning av öl skall i avseende å förbrytelse, begången under tiden för förordningens giltighet, äga tillämpning även efter det förordningen i övrigt upphört att gälla. Så vitt de i förordningen angående försäljning av rusdrycker eller annan författning meddelade bestämmelser strida mot föreskrifterna i denna förordning, skola under den tid, denna förordning gäller, samma bestämmelser icke tillämpas.

Utan hinder av vad i denna förordning stadgas må försäljning i vanlig ordning äga rum av öl, som före tiden för förordningens ikraftträdande införts till riket. Öl, som före nämnda tid från utlandet inkommit till riket, må efter den tiden icke av tullverket utlämnas till annan än den, som enligt 1 § är berättigad till införsel av varan. Kan på grund av vad nu är stadgat utlämnande av öl icke äga rum, må varan på ägarens begäran åter utföras. Sker ej återutförsel inom fyra månader från förordningens ikraftträdande, skall ölet bevisligen förstöras.

I anledning av ifrågavarande proposition hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nils Anton Nilsson* och *Pålsson*, nr 141, samt den andra inom andra kammaren av herr *Lithander*, nr 277, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 230.

Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)

I det nu föredragna betänkandet hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 230 samt med avslag å motionerna I:141 av herrar Nils Anton Nilsson och Pålsson och II:277 av herr Lithander, antaga i betänkandet införda förslag till förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl.

Enligt en vid betänkandet fogad reservation hade friherre *Fleming* samt herrar *Antonsson*, *Lithander*, *Henrikson* och *Bengtsson* i Kullen av angivna orsaker yrkat, att bevillningsutskottet måtte föreslå, att ifrågasvarande proposition nr 230 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Boman* hade instämt i det av friherre *Fleming* m. fl. gjorda yrkandet.

Herr *Boman*: Herr talman! Den föreliggande kungl. propositionen, som tillstyrks av utskottet, avser att införa ett provisoriskt förbud, gällande för tiden intill den 30 september 1923, mot införsel och försäljning av maltdrycker av högre alkoholhalt än 3,6 volymprocent.

Jag vill erinra om att enligt den lagstiftning angående rusdrycker, som antogs av riksdagen år 1917, skola numera sådana maltdrycker försälas under kontrollsystem, som tillämpas av detaljhandelsbolagen, eller, populärt uttryckt, de skola ligga under motbokssystem. Enligt min mening måste lagstiftningen på nykterhetsområdet bygga på erfarenhet. Några bestämda och klara linjer om vad som är rätt och klokt på detta område kan man ju icke draga upp, utan det måste vara den erfarenhet, som vinnes, som här får tala. Och då är det egendomligt, att lagstiftningen beträffande denna detalj aldrig varit prövad. Utav kända skäl har ju någon tillverkning hittills icke kommit till stånd av sådana maltdrycker, och den lilla försäljning, som skett av importerad vara, kan bestämt icke påvisas hava verkat på något sätt ogynnsamt i nykterhetshänseende. Jag misstänker också, att de, som ivrat så mycket för denna lagändring, tänka på den erfarenhet, som fanns tidigare, innan bestämmelserna om de starkare maltdryckernas läggande under motbok existerade, och vore det fråga om att införa frihet i likhet med vad som då rådde, skulle jag tveka eller alldeles bestämt vara med om att försöka förebygga det. Men så är ingalunda fallet nu, och likaväl som jag antager, att de flesta, som ärligt vilja döma om vad erfarenheten lärt angående rusdryckshandeln i övrigt under det nya systemet, måste erkänna, att systemet har verkat höjande på folknykterheten, tror jag man skulle vinna samma erfarenhet även om det starkare ölet bleve tillgängligt, eller när dess tillhandahållande bleve så reglerat som 1917 års lag föreskriver. Då det kungl. lagförslaget gick ut på remiss till länsstyrelserna, fanns det också 10 länsstyrelser, som avstyrkte lagen och gjorde det uttalandet, att det vore oformligt att upphäva en lag, innan den ens hade blivit försökt i praktiken. Det ifrån visst håll anförda skälet, att systembolagen icke äro rustade för att övertaga denna rörelse, kan jag icke tillerkänna något värde. Besvärigheterna och omgången med att

skaffa dessa drycker, vilka ju icke liksom den starkare drycken brännvin anskaffas i så små kvantiteter — man måste ju köpa något mera än en liter, om det skall vara någon glädje med det — tror jag skulle vara så pass stora, att efterfrågan på varorna icke skulle kräva de vidgade eller nya lokaler, som utskottsbetänkandet talar om.

*Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)*

Ett ytterligare skäl mot att nu lagstifta, ligger ju däri att på grund av hemställan från riksdagen 1920 en utredning är igångsatt, huruvida en sådan lagstiftning definitivt behöver komma till stånd. Det vore säkerligen av ett visst värde för detta utredningsarbete, om man kunde visa på någon praktisk erfarenhet åtminstone för den, som vill vinna en definitiv lagstiftning, och om man skulle kunna påvisa, att nu gällande lags tillämpning skulle medföra olägenheter.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Den åsikt, som ligger till grund för det utskottsbetänkande, som här föreligger, grundar sig ju i första hand på riksdagens år 1920 fattade beslut. Vid den riksdagen beslöts det nämligen, att det skulle verkställas en undersökning om i vad mån det starka ölet för framtiden borde förbjudas här i riket, och denna undersökning har nu blivit verkställd av sakkunniga, och det förslag, som dessa avlämnade under hösten förra året, har sedan blivit behandlat på så sätt att olika myndigheter hava blivit hörda däröver. I detta de sakkunniges förslag ingick bland annat också en förändring av de nuvarande maldryckerna med avseende på beräkningen av alkoholhalten. Man utgick ifrån, att man skulle frånga den gamla beräkningen, och att man i stället för att mäta även den s. k. extrakthalten skulle gå över till endast alkoholhalten. Detta nya förslag har av kontrollstyrelsen behandlats, varvid kontrollstyrelsen förmenat, att denna fråga tarvar en ytterligare utredning och att själva frågan, huruvida man skall övergå ifrån den nuvarande beskattningsformen för maldrycker till den s. k. produktsbeskattningen, borde tagas under överbärande. Kontrollstyrelsen hemställde därför, »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa ytterligare utredning beträffande här ovan angivna spörsmål, ävensom för riksdagen framlägga förslag till ett provisoriskt förbud mot införsel och försäljning inom riket av maldrycker av tredje klassen, att gälla under tiden till och med den 30 september 1923.»

Var och en, som läser denna utredning, måste ju erkänna, att det skulle vara alldeles orimligt av riksdagen att nu besluta avslå denna framställning om tillfälligt förbud under ett års tid eller under den tid denna utredning pågår; och var och en måste ju inse, vilka olägenheter det skulle komma att uppstå, om den import, som börjat från utlandet igångsätts, skulle fortsätta i ökat tempo. De svenska bryggerierna skulle då — om intet förbud för import finnes — tvingas igångsätta starkölstillverkningen. I sammanhang därmed uppstår frågan om starkölens saluhållande på motböcker utfärdade av de olika spritbolagen, och därmed hava vi lett in starkölsfrågan under detta år på samma bana, som den förr var inne

Om införsel- och försäljningsförbud beträffande öl.
(Forts.)

på, fastän kanske i vissa fall i något mindre utsträckning. När sedan utredningen nästa år är färdig och det då exempelvis visar sig, att man genom att öka alkoholhalten eller extrakthalten en eller annan tiondels procent kan åstadkomma en ur alla synpunkter fullt hållbar maltdryck, utan att man behöver lägga den under den kontroll man avsett i 1917 års försäljningslag, skulle det vara för riksdagen synnerligen obehagligt att då taga ställning i saken.

Man behöver här i dag icke taga ställning till frågan om vilken maltdryck, som för framtiden skall vara den ur hållbarhetssynpunkt mest lämpliga, utan vad som är av vikt här i dag det är, att riksdagen med kraft stryker under, att starköstillverkningen icke bör igångsättas under den tid denna utredning pågår. Ty det kan icke bestridas, att de olägenheter, som i så fall skulle komma att uppstå, bliva så avsevärda, att man icke kan låta bli att rygga tillbaka och tänka på dessa, när det här gäller att fatta beslut.

Det kan ju också erkännas, att, när riksdagen år 1917 beslöt att lägga denna stora försäljning av starköl under motbokskontroll, riksdagens majoritet eller det stora flertalet av riksdagens ledamöter egentligen icke hade tänkt sig in i vilka besvärligheter och svårigheter, som därmed uppstodo. Var och en förstår ju, att om de en miljon motboksinnehavarna behagade var och en anse det vara lämpligt att uttaga ett dussin eller ett halvt dussin öl per vecka, som skulle uttagas på motbok å särskild rekvisition, och hava rätt att fordra, att varje spritbolag skulle tillhandahålla denna kvantitet starka maltdrycker, så förstår var och en, vilka enorma kostnader bara i expeditionsväg, rena expeditionskostnader således, som skulle komma att uppstå genom denna återgång till en starkölsförsäljning, som hade sådana dimensioner. Det är därför tydligt, att frågan vid 1917 års riksdag visst icke blivit tillräckligt genomtänkt, och det är därför som, av allt att döma, det förståndigaste och förnuftigaste för framtiden kommer att bliva, att man ser till, att de starka maltdrycker, som voro avsedda att läggas under motbokskontroll, icke mera återkomma, men att det i stället genom en utredning konstateras, i vad mån det kan framställas en extraktrik dryck, som i huvudsak erhåller de egenskaper, som man kan fordra av en måltidsdryck och som kan göras så hållbar som ur andra synpunkter skulle vara önskvärt. Då är det emellertid av vikt, att denna utredning får pågå, utan att det i riket igångsättes tillverkning och import av sådant öl. Ty börjar man tillverka starkt öl på ett håll, så ligger det i den mänskliga naturen, att om ett bryggeri i en ort börjar med en dylik tillverkning, så tvingas också andra bryggerier att gå med på den tillverkningen, som man kanske redan nästa höst blir tvungen att sätta stopp för igen.

Det är denna synpunkt, som gjort, att bevillningsutskottet, när det nu kommit en framställning om att under utredningstiden ett förbud mot tillverkning av starköl skulle fastställas, icke ansett sig kunna avstyrka den framställning härom, som framkommit i form av en kungl. proposition.

Med anledning av vad jag nu anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.*
(Forts.)

Friherre Fleming: Herr talman, mina herrar! Det är ju egentligen föga tacksamt att i denna sena timme uppträda i denna sak, men jag vill ändå säga några ord.

När vi 1917 antogo den rusdrycksförsäljningsförordning vi nu ha, hade de flesta väl tänkt sig, att dess föreskrifter skulle komma att tillämpas, men det är alldeles märkvärdigt att se, hur år efter år dessa föreskrifter aldrig bliva tillämpade, utan i stället oupphörliga propositioner och motioner och framställningar från kontrollstyrelsen framkomma om förändringar i denna förordning förutom kontrollstyrelsens föreskrifter bredvid lagen. Nu ha vi flera sådana framställningar i år också, och nu behandlas en sådan från Kungl. Maj:t om att tillverkning av starköl skall förbjudas under den tid, som en begärd utredning pågår. Detta förefaller mig vara ett förtäckt sätt att söka få bort en dryck, som av många anses ur nykterhetssynpunkt skadlig och av många andra mycket nyttig, såsom t. ex. i vårt grannland Norge, som ju är ett föregångsland i mycket och där man funnit sig mycket väl av detta.

Det må nu emellertid vara hur som helst med den saken. Jag skulle dock vilja säga herrarna — och jag kan säga det så mycket mer, som jag var med vid den underhandling, som fördes 1920 — att när riksdagen på grund av motion beslöt att begära utredning i frågan, men avlog förbud för öltillverkning, så var det just för att få en *allsidig* utredning. Det kan jag säga, därför att jag ser två herrar sitta här av dem, som jag just då förhandlade med. Det var fråga om att få fram någon dryck, som kunde anses lämpligare än de då förekommande och icke farlig ur nykterhetssynpunkt. Men någon sådan utredning har icke kommit till stånd.

Om herrarna hava läst reservantens uttalande, skola ni finna, att så är förhållandet. Han börjar med en redogörelse för hur han själv försökt få utredningskommittén så fullständig som möjligt, d. v. s. även få in representanter för den konsumerande allmänheten. Detta hans yrkande underkändes dock, och kommittén har varit helt och hållet ensidigt sammansatt, med reservanten såsom ensam representant för tillverkarne. Utredningen har vidare blivit lagd så, att det aldrig gjorts något försök med något annat, utan betänkandet är skrivet av professor Thunberg, såsom han anser, att det skall vara, och med honom har herr Sävström förenat sig. Det är hela utredningen. Utredningen har blivit lagd på det viset, och man kom fram med ett förslag, som dock delvis underkändes av kontrollstyrelsen på de grunder, som den föregående ärade talaren anförde. Jag vet också, att finansministern varit rätt betänksam, innan han lade fram sitt förslag, och jag hoppas, att jag ej blir desavouerad i detta mitt uttalande av herr finansministern, som jag ser här närvarande.

Jag håller emellertid före, att skall en sådan allsidig utredning, som vi kommo överens om, komma till stånd, måste det förutsätta, att man

Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)

verkligen provar, om denna 3,6 procents gräns är den rätta eller om det skulle kunna finnas en högre gräns, som möjligtvis vore bättre. Det kan ju hända, att man kommer till 3,7 eller 3,8 eller 3,9 procent — jag vet icke vilken gräns — men det är just denna provning, som aldrig kan komma till stånd genom den lagstiftning, som nu föreslås. Ty att jag kan sätta mig vid mitt skrivbord och bestämma, att herrarna skola brygga öl av den eller den beskaffenheten, det kan ingen betvivla, och icke heller att det tekniskt kan göras, men om det blir en dryck, som allmänheten är tillfreds med, kan man icke få fram utan provning. Att man nu säger: vi kunna icke vara med om det, ty det skulle vara att släppa lös ölfloden, är ett resonemang, som kunde förstås om vi icke hade 1917 års lagstiftning. Att släppa lös ölfloden — vad är nu förresten meningen med det? Det är ju icke fråga om något sådant, utan det är fråga om huruvida på denna punkt man skall få 1917 års lagstiftning tillämpad, och knappt det, ty det är endast fråga om att, ifall vi skola få en utredning, det skall vara ställt så, att utredningen icke förbjödes.

Man säger nu, att detta kan ske ändå, ty man kan giva bryggerierna i uppdrag att brygga öl och sedan prova det. Men hur skall det kunna provas, när det står i förordningen, att bryggerierna icke få avhända sig den drycken annat än mot betalning och de icke få taga emot betalning, därför att de icke få sälja. Hur skall man kunna få en provning av någon dryck på det sättet? Jag får säga, att detta övergår mitt förstånd.

Nu stöder man detta betänkande på en del utlåtanden, däribland också ett uttalande från systembolagens förtroendenämnd, som jag just fick i dag, vari den sammanfattat en hel del önskemål och vari den säger bland annat, att »maltdrycker av klass 2 vitsordats vara av ganska god beskaffenhet, även om det tillika framhållits som önskvärt att sådana ändringar i maltdryckstillverkningsförordningen vidtoges, som underlättade tillverkningen av en något maltstarkare och hållbarare vara». Ja, det är just det man vill prova, men det får man ju ej. Om man antager detta förslag, kan man icke få denna provning. Vidare står det i slutet: »Önsknningar om tillgång till starkare öl ha till en viss grad kommit till uttryck från allmänhetens sida, men med bestämdhet förklaras från flertalet håll, att detta icke skett i den utsträckning, att det kan vara tal om en allmännares opinion för ölförsäljningens upptagande. Å andra sidan ha uttryck för en alldeles motsatt opinion icke saknats. Belysande i detta hänseende är det av Göteborgs stadsfullmäktige nyligen fattade beslutet att för aktiebolaget Göteborgssystemets kommande treåriga oktrojperiod icke upplåta någon enda starkölsrättighet.» Ja, där se ju herrarna, att det finnes korrektiv mot att släppa lös ölfloden, som bolagen själva påpekat, men det hjälper ingenting.

Nu skall jag ej vidare gå in på frågan om detta, men mig förefaller det verkligen så högst besynnerligt, att denna dryck skall anses så farlig, när, såsom professor Thunberg själv i nykterhetskommitténs betänkande påvisat, genom engelska, noggranna utredningar ådagalagts, att alkoholhalten i ölet har en betydligt mildare och icke på långt när så berusande verkan som alkoholet i andra drycker, såsom t. ex. whisky

och annat. Detta har professor Thunberg själv påvisat, och det är även av andra vetenskapsmän ådagalagt, men det hjälper icke, utan här påstås bara, att det icke är sant, vad vetenskapsmännen säga. Om herrarna ha läst motionen, finna herrarna också där några uttalanden, som äro rätt så belysande i detta avseende. Där finnas uttalanden av två vetenskapsmän, professor Johansson vid Karolinska institutet och doktor Hultgren. Professor Johansson säger, efter att ha talat om ölets värde ur medicinsk synpunkt följande ord:

*Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.*
(Forts.)

»Men ett gott öl har sin betydelse även för det friska samhället. Detta kan nu sägas med så mycket större bestämdhet, sedan ett allmänt och motbjudande missbruk torde vara förhindrat med 1917 års reform.» Professor Johansson »måste både såsom människa och vetenskapsman allvarligt varna mot den oresonliga kamp mot livets njutningsmedel, som kännetecknar vår tid. Det är ett allmänt intresse att förhindra överdrifter i njutningsbegäret, men att stämpla behovet av njutningsmedel såsom ett syndigt begär är också en överdrift. Det moderna livet är så hårt pressande och erbjuder så få glädjeämnen, att människorna äro i behov av njutningsmedel.» Jag citerar det just därför, att herr Nilsson talade om en måltidsdryck. Det där uttrycket måltidsdryck har blivit ett slagord. Varför skall människan bara ha en måltidsdryck? skulle jag vilja fråga herrarna. Kan det icke finnas en annan dryck än måltidsdryck? Det finnes tillfällen, då man kan behöva en annan dryck, och nog tycker jag för min del, att det borde vara fasligt mycket angenämare att se folk på restaurangerna dricka ett gott glas öl än hålla på med punsch och whisky, ty jag tror, att ölet är mycket nyttigare. Det är min åsikt, fastän det ju icke hör till denna fråga.

Den förre ärade talaren sade, att detta förslag grundar sig på 1920 års beslut. Nej, det vill jag protestera emot, ty 1920 års beslut gick i en helt annan riktning. Då avtog riksdagen förbud och begärde utredning; således är detta tvärtemot 1920 års beslut. Vidare sade herr Nilsson, att det vore orimligt att avslå föreliggande förslag, ty då skulle bryggerierna brygga starköl, emedan det annars skulle bli så stor import. Jag försäkrar herrarna, att ingen firma bryr sig om att importera, ty det skulle bli för dyrt. Den enda skulle vara vin- och spritcentralen, som möjligen kunde upptaga portertillverkningen vid Carnegies bryggeri, men det är icke fråga om det, ty detta bryggeri köptes, för att starköl icke skulle tillverkas. Man behöver således icke vara rädd för den saken.

Herr Nilsson sade också, att meningen med utredningen vore att undersöka, om man ej genom att öka alkoholhalten eller extrakthalten en eller annan tiondels procent skulle kunna få bättre öl. Ja, det är rätt, men varför förhindrar man då denna utredning? Man kan ju icke komma till något resultat av utredningen, när man ej får prova några drycker. Vad blir det för utredning av då? Som jag nyss sade, nog kan man prova vilken extrakthalt som helst, men frågan är, om det blir en för allmänheten njutbar dryck eller ej. Det är därpå det hänger, men det är det man lägger hinder i vägen för. Det huvudsakliga skälet för detta är det, att systembolaget i Stockholm ej vill ha hand om ölförsäljning

Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)

ty det säger, att det blir för besvärligt för bolaget. Men jag vill erinra herrarna, att de stora kostnader, herr Nilsson talade om, minskades redan vid 1918 års riksdag. Då ändrades förordningen så, att det medgavs bryggerierna rätt att direkt till köparne försända öl, och således är kostnaden i detta hänseende icke så överväldigande, som det påstås. Det är också bara ett svepskäl.

Jag skall icke så sent på natten upptaga herrarna med detta ämne. Det har skrivits i tidningarna om detta. Svenska Dagbladet karakteriserade det hela som ett sätt »att driva meningsslösheten allt för långt», och i en annan tidning står det i en ledare talat om »förnuftlös lagstiftning». Jag skulle nästan vilja instämma i detta. Vill man fullfölja 1920 års beslut, skall man avslå detta förslag, ty 1920 års beslut var avslag på förbudet, just därför att man skulle få utprova, om ur nykterhets-synpunkt icke någon bättre dryck under nuvarande förhållanden kunde framställas utan skada för nykterhetsintresset. Det var den linje jag gjorde upp med de herrar i bevillningsutskottet, som nu sitta här, men detta förslag är rent emot 1920 års beslut.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen och avslag å den kungliga propositionen.

Herr H e y m a n : Herr greve och talman! Jag har visserligen icke deltagit i realbehandlingen av detta ärende, men jag har från »andra raden» inom utskottet åhört debatten och jag kunde därvid konstatera, att tankeutbytet i livlighet stimulerades redan i allra högsta grad av den framträngande starköslukten. Totalintrycket av debatten, som jag fick, blev emellertid endast en bekräftelse av den uppfattning, jag städe haft, sedan starkölet försvann, nämligen att det icke mer bör få komma tillbaka.

Rent principiellt ställer jag mig på den ståndpunkten, att ölet bör vara en måltidsdryck, men icke ett berusningsmedel, och då torde väl ändå friherre Fleming kunna gå med på att gränsen, 3,6 procent, är ganska väl vald. Går man högre upp, blir det genast en rusdryck.

Härtill kommer emellertid för mig de synnerligen dystra minnen jag har från den tid, då starkölet översvämmade landsbygden. Ordningsförhållandena på landet äro av förklarliga skäl icke sådana som i städer och större samhällen, där en berusad person omedelbart oskadliggöres av tillkallad polis. — På landsbygden eller de större gårdarna, där en mera betydande arbetspersonal måste vara sammandragen, får gårdsägaren själv vara polisman, och jag har verkligen alltför många gånger bestridit denna syssla för att jag skulle kunna eller vilja medverka till starkölets återinförande.

Den folknykterhet, som nu råder på landsbygden, åtminstone i de delar av denna jag har äran representera, beror naturligtvis även på spritdryckernas allmänna systematisering, men jag vågar lika fullt påstå, att den till största delen är beroende på det rådande starkölsförbudet. Det ojämförligt största antalet rus på landsbygden voro ölrus, ingenting annat, eller låt vara att, såsom man i utskottet sökt göra gällande, en

del fall åstadkommits genom s. k. brännvinsgroggar, vari starköl fick tjänstgöra som utspädningsmedel. Men detta skäl kan väl minst av allt vara ägnat att försvara ett återinförande av starkölet, då ju brännvin om än även i begränsade kvantiteter dock alltjämt står allmänheten till buds.

*Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)*

I min hembygd ligger i varje fall saken nu så, att ingen person i ansvarig ställning kan eller vill ställa sig upp och säga: nu böra vi verka för starkölens återinförande.

Även inom andra delar av landet synas förhållandena vara likadana. Jag sluter det därav, att om jag frånser herr Emil Bengtsson, som ensam och stark synes vilja bli den »kulle», som stjälpur starkölslasset över landsbygden, var det ingen av de i utskottsbehandlingen deltagande representanterna från landsbygden, som ville tillstyrka återinförandet av starkölet. Hade herr Jönsson i Boa, för vilken herr Bengtsson var suppleant, själv suttit i utskottet i avgörandets ögonblick, tror jag mig veta, att utskottsbetänkandet beträffande landsbygdsrepresentanternas ställningstagande till denna fråga blivit fullt enhälligt.

Nu menade emellertid herr Boman, att om starkölet kommer under systembolagens kontroll, skall förhållandet bli helt annat och bättre. Hårtill måste emellertid alltjämt invändas, att någon praktiskt framkollig väg för starkölens kontrolläggande i talande stund ej uppletats. Ingen, vare sig kontrollstyrelsen eller de sakkunnige, har kunnat göra detta. — För dem av kammarens ärade ledamöter, som icke läst kontrollstyrelsens eller de sakkunniges vid propositionen fogade betänkande i denna del, vill jag verkligen rekommendera denna läsning.

Departementschefen ställer sig emellertid alltjämt avvaktande till detta spörsmål och har även av denna anledning gjort förordningen provisorisk att gälla endast till den 30 september 1923. Och han efterlyser alltjämt icke allenast en praktisk väg att kontrollägga starköl, utan jämväl och än mer ett recept för framställande av ett bättre och maltstarkare öl än klass 2. Jag tycker då verkligen, att även de som nu mest ivra för starkölens återinförande borde giva sig till tåls med denna ordning och se till vad som i detta avseende kan göras till nästa år.

Ännu en annan mycket viktig sak, när det gäller att klarlägga ståndpunkten till denna fråga, är det pris, till vilket starkölet kan komma att tillhandahållas allmänheten genom systembolagen.

Vi konstatera på denna punkt, att pilsnerdricka av klass 2, trots att priset på de ingående ingredienserna våldsamt sjunkit, fortfarande kostar för hushållen 23 öre och å restaurangerna 50 öre per flaska resp. 69 öre och 1,50 kr. per liter, medan lantbrukaren, inom parentes sagt, i närvarande stund får 10 öre per liter för mjölk.

Man kan med detta utgångsläge vara ganska förvissad om att starköl tillhandahållet allmänheten genom systembolagen kommer att kosta minst det dubbla, eller för hushållen 1,40 och å restaurangerna 3 kronor per liter. Man kan verkligen särskilt med hänsyn till arbetareklassens stora begär efter starköl ställa den frågan, om det under rådande svåra tider kan vara rätt och riktigt utsätta denna för starkölens frestelser.

Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)

Svaret kan enligt mitt förmenande endast bli ett och det är ett bestämt nej!

Slutligen vill jag i detta sammanhang erinra, att vi inom kort stå inför förbudsomröstningens faktum. För min del vet jag verkligen icke något säkrare medel att köra en hel del lantbor över till förbudsvännernas led än att nu släppa ut starkölet. Min ärade vän, som sitter till vänster om mig, herr Nilson i Kristinehamn, antydde även detta i utskottet och han var visst ett tag betänkt på, att, om jag fattade honom rätt, just ur den synpunkten rösta för starkölets återinförande, och han bedömde säkerligen härutinnan situationen alldeles rätt. Ett utsläppande av starköl just nu skulle utan tvivel bespara förbudsvännerna mycken möda och mycket besvär, och det unnar jag dem för min enskilda del knappast!

Jag hemställer herr greve och talman om bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr greve och talman, mina herrar! När man i denna kammare följer med det myckna talet om rusdryckerna och de skadliga verkningar, som de sägas hava, får man verkligen det intrycket, att folkets representanter här icke mycket fråga efter vad folket därute, som satt hit oss, egentligen tycker i dessa frågor. Här säger man, att det icke ens skall få tillverkas ett ordentligt öl, som man kan köpa ena lördagen och hava kvar till den andra utan att det blir odrickbart. Om herrarna från städerna, som kunna gå och köpa sitt öl för dagen för att drickas genast, ville tänka sig in i, vad det betyder för landsbygdens folk att under den varma årstiden endast kunna köpa sitt öl för omedelbar konsumtion och icke i någon större kvantitet, ehuru man kanske har en mil eller mera till sitt försäljningsställe, skulle de nog bli litet betänksamma och vara med om att man skall kunna få köpa en måltidsdryck, som det här heter, som man kan gömma en kortare tid utan att det blir absolut odrickbart.

Här har av den ärade Kristianstadsrepresentanten talats om den stora importen av öl, och ändå går denna import för 1920 icke till mer än 350 hektoliter och för 1921 till 450 hektoliter. Det måtte väl i all rimlighets namn ändå vara en försvinnande liten siffra, och jag kan icke tro, att någon därigenom bringats på knä, om den kvantiteten blivit fördelad på ett något så när stort antal personer.

Därtill kommer, att, som envar känner, detta öl från och med 1917 ligger under motbok och att ingen, som icke har motbok, kan få köpa det. Ja, jag tycker verkligen att detta motstånd mot starkölet i hög grad vittnar om den svenska nykterismens oresonlighet.

I Norge — det får man väl säga — är folk på sätt och vis klokare, och det äro de antagligen därför, att förbudets konsekvenser tvingar dem att vara det. Där har man måst återinföra tillverkningen av starkölet, och därigenom har man fått surrogatsupningen att gå tillbaka. Säger man vill, så är det ju så, att även om spritsmugglingen här i landet kunde verksamt stävjas, så skulle dock under ett förbud surrogatsupningen taga mycket farliga former. I Norge har, det kan man säkert påvisa, införandet av starkölsförbrukning haft till följd en förminskning av surrogat-

supningen och avsevärt minskat vinimporten. I detta land vill man absolut förhindra inhemsk tillverkning av en sådan folkdryck, som dock ölet är. I dess ställe skola de människor, som önska en stimulerande dryck, gå och köpa dåligt vin, som i synnerhet när man tager hänsyn till näringsvärdet, är jämförelsevis mycket dyrare än ölet, vilket man enligt min åsikt bör återinföra i vårt land.

*Om införsel-
och försäljningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)*

Jag menar, att våra arbetare hava sannerligen icke så roligt många gånger, och jag föreställer mig, att livet för dem kan vara rätt så strävsamt och mödosamt, och då ölet dock av gammalt här i landet varit en folkdryck, som man har satt värde på och som visst icke förstört det svenska folket, man kunde låta folket behålla detta. Nykteristerna här i landet kunna säga vad de vilja, men de kunna icke bevisa, och de skola aldrig kunna göra det, att folkhälsan blivit lidande av ölförtäringen.

Nu säger herr Heyman, att priset är för högt, och det medger jag gärna. Priset är mycket för högt på alla spritdrycker, mycket högre än det skulle vara. År 1918, då jag första gången satt i denna kammare, var det någon sakkunnig på området, som sade, att det gick åt en kornkärna till varje flaska av »klass I» — det hade kanske icke det namnet på den tiden. Jag vill i alla fall säga, att om man tager hänsyn till vad råvarorna kosta, är det alldeles givet, att priset är för dyrt, och jag föreställer mig, att det bör kunna sättas billigare.

Nu är det ju ett faktum, att systembolagen i städerna icke vilja hava besväret med denna försäljning, men det kan en vacker dag hända, att de icke vilja hava besväret av att sälja brännvin heller!

Herr greve och talman! Jag skall be att få yrka bifall till friherre Flemings m. fl. reservation.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Friherre Flening fann det anmärkningsvärt, att icke 1917 års föreskrifter tillämpats. Jag vill gent emot detta säga, att den första anledningen till att icke 1917 års förordning i detta stycke kom i tillämpning ju helt enkelt var bristen på de varor, som man skulle tillverka ölet av. Då tillgänglig spannmål erfordrades för att människorna då skulle få litet mera att äta, beslöt Kungl. Maj:t, vill jag erinra mig, att utfärda en förordning, enligt vilken man icke fick tillverka någon starkare maltdryck än den som nu betecknas såsom tillhörande »klass II». Sedan är det faktiskt på det sättet, att när vi återigen erhöilo tillräckligt med ingredienser, varav man kunde tillverka starköl, hade både de som tillverkade öl och, som jag skulle tro, även spritförsäljningsbolagen liksom kommit till en tyst överenskommelse om att man kunde vänta litet med tillämpningen av förordningen. Så kom 1920 års beslut, varigenom riksdagen visserligen avsåg det då föreliggande förslaget om förbud men uttalade sig för en utredning av möjligheten att åstadkomma en njutbar dryck med lägre alkoholstyrka än det gamla, maltstarka ölet. Man kan icke komma ifrån att riksdagen gjort detta uttalande. Omständigheterna hava sedan länkat det så, att man ännu icke på något håll har varit benägen

Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)

att införa starkölet, vare sig bland bryggeriidkarne eller bland dem, som skulle hava till uppdrag att distribuera dessa maltdrycker.

Vårt grannland Danmark har under denna tid också nöjt sig med ett betydligt svagare öl än det, som går under namnet starköl. Jag har ställt mig tveksam, huruvida jag skulle besvara riksdagen med denna proposition, icke därför att jag var tveksam i själva sakfrågan, utan därför att en ganska framstående representant för bryggerinäringen helt enkelt gjort det erbjudandet, att bryggerinäringens målsmän frivilligt skulle avstå från att brygga något starkare öl under 1922 än det som tillverkats under senare år. Men Danmark har nu återgått till starköstillverkning, och mellan Danmark och exempelvis de skånska städerna är det icke så långa avstånd. Om man då började att i någon större skala importera öl från vårt grannland, kunde det bliva litet svårt för våra svenska näringsidkare att åse denna import av en vara, som de själva hade avstått från att tillverka. Vid ett närmare bedömande av frågan kom jag till den uppfattningen, att det vore riktigast att gå denna väg och låta riksdagen taga ståndpunkt till ett förslag om provisoriskt importförbud, samtidigt som jag föreställde mig, att det icke skulle bliva svårt att få våra egna bryggare att avstå från tillverkning av det starkare ölet, då de faktiskt erbjudit sig att frivilligt göra detta.

Nu har det klagats över att om man går den väg, som ifrågasättes i propositionen, skall det icke bliva möjligt att praktiskt lösa frågan om framställande av en maltdryck, som kan tillfredsställa den allmänna folksmaken. Ja, det låter ju nästan bestickande. Men jag kan försäkra, att om man släppte loss starköstillverkningen, skulle allmänheten behöva en mycket lång smaktid, innan den komme att stadga sitt omdöme om ölets styrka. Och icke lär det väl bliva någon svårighet för dem, som få med denna sak att göra, att själva ordna med avsmakningen av ölet. Det har mig veterligen icke under det senaste året bryggts något starkare öl i större omfattning, men det har icke hindrat, att man åstadkommit åtskilliga prov på starkare öl, som hava utskickats till sakkunniga för att av dem avsmakas. Det är alltså icke någon svårighet att på detta sätt få en avsmakning av öl verkställd om så skulle ytterligare erfordras. Det står i författningen, att man icke får hålla det till försäljning, men jag kan icke föreställa mig, att detta i och för sig skulle hindra ifrågasvarande kommitté att låta någon mindre krets och kommitténs egna medlemmar också avsmakat dylikt öl.

Herr Nilsson från Skåne gick in på själva sakfrågan och ansåg, att det vore bättre att låta den stora allmänheten få ett gott öl än ett dåligt vin. Om den saken skall jag icke tvista med honom; men även om ölet är dyrt, representerar det dock icke sådana priser som vinet, och följaktligen lägger själva prisnivån hinder i vägen för en vinförbrukning i sådan omfattning, som herr Nilsson ifrågasatte. Priset på rusdrycker har ju blivit högt av den anledning, att man under de senare åren har nödgats pålägga spritdryckskonsumtionen en avsevärd beskattning. Skattestrycket på ölet har dock icke ökats i samma utsträckning som det på spritdryckerna. Det är naturligtvis icke omöjligt, att man kan bliva

tvungen att även taga upp frågan om en ytterligare beskattning av malt-dryckerna, och en blivande utredning avser ju att även taga upp detta spörsmål till omprövning.

Jag kan icke finna annat, än att det är riktigare, att man förhindrar en allmän brygd av denna dryck, tills man har utredningen klar. Då få riksdagens ledamöter under nästa år taga slutlig ställning till denna fråga, som, säga vad man vill, ju ändå — det kunna vi icke förneka — har en synnerligen ingripande betydelse för vår allmänna folkhushållning, och vi få icke förgäta den fara, som skulle ligga däri, att vi med berätt mod släppte loss tillverkningen av det starkare ölet under detta år, för den händelse man sedan skulle vara benägen att återgå till den svagare malt-drycken. Här är det ju ändå så, att man strävar efter att få en god malt-dryck, som innehåller minsta möjliga alkoholhalt. Om man strävar här-efter, vill det förefalla mig, som om det skulle vara mindre klokt att under mellantiden återinföra en dryck, som den stora allmänheten nu i högst väsentlig grad avvart sig från och icke har samma krav på att få, som den hade 1917, när man fick lov att avkoppla tillverkningen därav på grund av de omständigheter, som då förelägo.

Jag hoppas innerligt, att första kammaren vill bifalla det utskotts-utlåtande, som här ligger till kammarens bedömande.

Herr W a h l: Den kungl. propositionen har, så vitt jag kan förstå, tillkommit för att man skall gardera sig mot tillverkning av starköl, till dess att riksdagen fattat slutgiltig ståndpunkt till malt-drycksfrågan.

Nu har man sagt, att det icke föreligger någon risk för att bryggeri-erna skulle sätta i gång en dylik tillverkning. Såvitt jag kan förstå, beror det uteslutande på om man kan undvika importen av öl utifrån. I detta avseende ber jag att få erinra om att enligt § 50 i rusdrycksförsäljnings-förordningen systembolag är skyldigt att till sina kunder importera varor, som bolaget självt icke för i lager. När det nu, som finansministern nyss påpekat, har påbörjats tillverkning av starköl i Danmark, ligger den faran nära till hands, att en omfattande import av öl därifrån skall komma till stånd.

Dylika tendenser hava också yppats. Jag kan här inför kammaren meddela, att såväl systembolaget i Stockholm som det i Göteborg har haft starka påkänningar i det avseendet. Det har gjorts framställningar om att bolagen måtte importera danskt öl, och när bolagen hava sökt komma ifrån detta, har det hotats med att vederbörande skulle vända sig till överståthållarämbetet i Stockholm och i Göteborg till Konungens befallningshavande. I Stockholm gav man vika, redan innan hotet sattes i verkställighet, och det har således under några månader här importerats omkring 2,200 flaskor danskt öl, vilket bolaget på grund av lagens bestämmelser varit tvingat att göra. I Göteborg gick det så långt, att man vände sig till Konungens befallningshavande, vilket föranledde Göteborgsbolaget att genom vin- och spritcentralen importera öl. Faran finnes således enligt mitt förmenande.

Nu har man sagt, att det icke skulle göra någonting, om man får

*Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.*
(Forts.)

Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)

starköl i marknaden. Ölet skall ju liksom alla rusdrycker numera försälas på motbok. Emellertid förekommer ju ingen begränsning av den kvantitet, som vederbörande har rätt att inköpa på motbok, utan om missbruk inträffar, får detta kontrolleras efteråt. Det åligger ju bolagen icke endast att utminuteringsvis försälja öl om sådant kommer i marknaden utan bolagen äro även skyldiga att utskänka öl, och då komma vi även in på den frågan, vilka restriktioner som skola tillämpas vid dylik utskänkning. Då äro vi inne på frågan om måltidstväng även i det fallet. Litet var torde förstå, inför vilka problem man då står.

Jag kan vidare nämna, att om vi här i Stockholm skulle bliva tvingade till utminutering av öl, så komme enbart Stockholmssystemet att få inrätta ett sextiotal utminuteringsställen för det ändamålet. Överståthållarämbetet har också medgivit bolaget rätt till ett sådant antal utminuteringsställen. Litet var förstår, vad det betyder att skaffa lokaler härtill och likaså personal. Kontrollen kommer även avsevärt att fördyras. Jag skulle i det sammanhanget vilja framhålla, då man ständigt klagat över bolagens dyra administrationskostnader, att den omständighet, som jag här pekat på, dock väl även talar emot att man tvingar bolagen in på en dylik ölförsäljning. Skulle man sedan kanske inom ett år stå inför ett beslut av riksdagen om förbud av all ölförsäljning och hela denna apparat, som jag nyss talat om, skulle få avvecklas, förstår man, vad detta komme att betyda. Avvecklingen skulle då kanske ej komma att inskränka sig till allenast lokaler som anskaffats och personal som anställts utan troligen skulle även bryggarna komma med ersättningsanspråk, sedan de en gång satt starköstillverkningen i gång.

Friherre Fleming använde i sitt anförande uttrycket »föruftslös lagstiftning» i fråga om denna proposition. Jag måste däremot säga, att ett igångsättande av öltillverkningen och ölförsäljningen för närvarande skulle verkligen vara föruftslost.

På grund av vad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Fleming: Herr greve och talman! Jag ber till en början att på grund av herr Wahls yttrande få framhålla, att jag aldrig ifrågasatt någon sådan stor öltillverkning, som han talar om. Jag vill tvärtom taga fasta på vad herr finansministern meddelade, nämligen att det lämnats ett erbjudande från en av bryggerinäringens främste män att frivilligt avstå från tillverkningen av öl. Jag tycker, att det då borde hava varit mycket enkelt att antaga det erbjudandet.

Herr finansministern yttrade bl. a., att öl mycket väl kan skickas ut till avprovning av sakkunniga. Jag vet icke riktigt, hur det skall gå till, då det står i förordningen, att »tillverkare eller partihandlare enligt 12 § 1 mom.» ej må »i samband med rörelsens bedrivande annonseras än genom försäljning avhända sig rusdrycker». Nu användes visserligen uttrycket »i samband med rörelsens bedrivande», och ett sådant utskickande skulle kanske icke anses ske i samband med rörelsens bedrivande. Det är möjligt, att finansministern kan vända saken på det sättet, och

får jag uppfatta hans ord så, att man giver bestämmelsen en dylik tolkning, går en sådan avprovning för sig, men i annat fall är det absolut förbjudet.

*Om införsel-
och försälj-
ningsförbud
beträffande öl.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt frankomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag a vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt; och förklarades den förre propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 17 mars 1922 dagtecknad proposition, nr 224, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga, bland annat, ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften. Förslaget innefattade höjning av stämpelsatserna för, bland andra rubriker, *protokoll, annat*.

I två i anledning av nämnda proposition väckta, likalydande motioner, nr 140 i första kammaren av herrar *Rogberg* och *Hult* samt nr 279 i andra kammaren av herrar *Rehn* och *Wiklund*, hade hemställts, att vad Kungl. Maj:t beträffande *protokoll, annat*, sålunda föreslagit icke måtte bifallas.

Vidare hade i motionen nr 143 i första kammaren av herr *Vindahl* hemställts, bland annat, om fördubbling av de nuvarande stämpelsatserna för *utnämningbrev för riddare och kommandörer av de särskilda ordnarna*, beträffande vilka stämpelsatser propositionen icke innehöll något ändringsförslag.

I betänkandet nr 34 hade bevillningsutskottet avgivit yttrande i ämnet. Utskottet hade därvid under punkten 1 hemställt, att riksdagen måtte avslå de nämnda motionerna I: 140 av herrar *Rogberg* och *Hult* samt II: 279 av herrar *Rehn* och *Wiklund*. Vidare hade utskottet under punkten 2 c hemställt, att riksdagen måtte avslå motionen I: 143 av herr *Vindahl*, i vad densamma avsåge stämpelavgifterna för utnämningbrev för riddare och kommandörer av de särskilda ordnarna.

Vid betänkandet fanns fogad eu av herr *Rosén* m. fl. avgiven reservation, däri yrkats, att riksdagen måtte, med bifall till herr *Vindahls* motion i nyssnämnda del, besluta, att stämpelavgifterna för utnämningbrev för riddare och kommandörer av de särskilda ordnarna skulle höjas till dubbla beloppen.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade, beträffande utskottets hemställan i ovanberörda delar, riksdagens kamrar stannat i olika beslut, i det att punkten 1 av första kammaren visats åter till utskottet men av andra kammaren bifallits samt vad utskottet under punkten 2 c hemställt av första kammaren bifallits, under det att andra kammaren bifallit ovannämnda reservation.

Det nu förevarande memorialet innehöll två särskilda punkter.

I punkten 1 hade utskottet, med anledning därav att andra kammaren på sätt förut anförts, fattat beslut beträffande utskottets hemställan under punkten 1, hemställt, att första kammaren måtte fatta beslut beträffande sistberörda, under punkten 1 gjorda hemställan.

I punkten 2 hade utskottet yttrat:

»I anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten 2 c i utskottets hemställan kommer utskottet att framdeles avgiva yttrande, vilket utskottet härmed får för riksdagen anmäla.»

På framställning av herr talmannen beslöts att memorialet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

*Om höjning
av stämpelav-
giften för
vissa proto-
koll.*

På grund av utskottets i denna punkt gjorda hemställan föredrogs nu ånyo punkten 1 av bevillningsutskottets betänkande nr 34.

Herr Petré n, Bror: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet för att framställa ett yrkande i detta ärende.

Frågan gäller, såsom kammarens ledamöter torde erinra sig, bl. a. en fördubbling av stämpelavgifterna i fråga om statsmyndigheternas expeditioner. Det har beräknats att öka inkomsterna av stämpelavgifter med tillhoppa cirka 2 miljoner kronor. Förslaget är byggt på det huvudskälet, att penningvärdet undergått sådan ändring, att en fördubbling av avgifterna kan vara motiverad. I två likalydande motioner hade emellertid hemställts om en ändring i propositionen å en punkt. Motionärerna framhöllo nämligen, att det i fråga om underrätternas protokoll skulle vara en viss olägenhet förenad med en sådan fördubbling av stämpelavgifterna, och de påyrkade därför, att de nuvarande stämpelbeloppen i fråga om dessa protokoll fortfarande skulle tillämpas. Andra kammaren biföll med avslag å motionerna, Kungl. Maj:ts proposition i denna del, medan åter denna kammare beslöt återremittera frågan därom för att få det i motionerna innefattade yrkandet omprövat i utskottet. En sådan omprövning har emellertid icke kunnat ske på grund av medkammarens definitiva beslut i frågan, och gäller det därför nu för första kammaren att taga ståndpunkt till den i motionerna framförda frågan.

Jag förstår fullväl styrkan i de statsfinansiella skäl, som ligga till grund för propositionen i denna del. Jag skulle tro, att det väl kan gälla ett minskat inkomstbelopp av låt mig säga, mellan 200,000 och 250,000 kronor, om motionärernas hemställan biträdades. Jag känner det emel-

lertid som en plikt att här framföra vissa synpunkter gentemot de statsfinansiella, som framhållas i propositionen. Det gäller här verkligen i mycket högre grad än man skulle vara böjd antaga menige mans intresse. Under loppet av tre och ett halvt år ha, i händelse av bifall till propositionen i denna del, avgifterna för underrätternas protokoll — icke endast stämpelavgiften, utan de sammanlagda avgifterna — jämt fördubblats. Efter mitt förmenande är denna väsentliga utökning av expeditionsavgifter förenad med olägenheter. Det gäller här till större delen — det vågar jag säga — de små i samhället, menige man, det rör deras befattning med lagfarts- eller inteckningsärenden, deras vittnesförhör och bevakningar i fråga om testamenten o. s. v. En fördubbling av expeditionsavgifterna i hithörande, för alla samhällslager nödiga ärenden blir för mängden verkligt kännbar. Vad beträffar särskilt stämpelavgiften vid lagfart å köp m. m. har vidare förra årets riksdag höjt denna just för de mindre burgna. Förut hade nämligen en person, vars inkomst icke översteg ett taxerat belopp av 1,800 kronor, att i beläggningsstämpel betala endast 60 eller 80 öre i stället för som numera en krona per 100 kronor av egendomens värde då detta icke översteg 5,000, respektive 8,000 kronor. Denna bestämmelse hade gällt några år, men vid fjolårets riksdag höjde man stämpeln för alla tillhörande lagfarter till en krona per 100 kronors värde, på den grund, att det visat sig svårt att med respektive debetsedlar få styrkt vederbörandes inkomst.

Ett väsentligt skäl emot den föreslagna höjningen är även, att den, enligt vad jag tror, kommer att hava olägliga verkningar å eu annan punkt. Det fria rättegångsförfarande, som införts för några år sedan här i landet, håller enligt min tro vid tillämpningen vid domstolarna på att svälla ut utöver vad som kanske avsetts med detsamma. Det vill nämligen förefalla, som om det härvidlag ägde rum en något för efterlåten prövning från vederbörande domstolskansliers sida. Statens utgifter på detta område tendera att växa i en utsträckning, som gör, att man med uppmärksamhet bör följa utvecklingen härutinnan. Min tro är, att om man fördubblar stämpelavgifterna å underrätternas expeditioner på sätt i denna proposition föreslås, kommer det att i sin ordning medföra, att allt flera parter genom sina ombuds förmedling söka förskaffa sig fri rättegång och därigenom kommer följdenligt statsverket att åsamkas ökade utgifter, ty med varje part, som får fri rättegång, följer icke blott ökade utgifter till dessa protokoll, utan det medför framför allt ökade utgifter på så sätt, att staten kommer att få betala både vittnen och ombudens inställelser i målet. Jag vågar tro, att genomsnittssiffran för statens utgifter i de mål, där fri rättegång beviljas, uppgår till mellan 100 och 200 kronor. Det är därför jag tror, att man har anledning att se denna fråga jämväl ur den av mig nu angivna synpunkten.

Ett bifall till propositionen i nu förevarande del skulle alltså enligt min mening vara ägnat att medföra vissa olägenheter, och min tro är, att de ekonomiskt sämre ställda skulle särskilt i småprotokollsärenden komma att känna ökningen såsom en ej obetydlig merutgift.

Det kan måhända synas olägligt att här framställa ett yrkande, då

*Om höjning
av stämpelav-
giften för
vissa proto-
koll.
(Forts.)*

Om höjning
av stämpelav-
giften för
vissa proto-
koll.
(Forts.)

kammarens ledamöter icke hava detta framför sig i tryck. När det nu är så, att andra kammaren i denna punkt fattat ett beslut, motsatt det i motionerna innefattade yrkandet, skulle ju emellertid ett beslut i enlighet med vad jag här antytt komma att medföra en gemensam votering, något som för övrigt ändå måste ske i detta ärende på grund av kamrar- nas stridiga beslut i fråga om stämpelavgiften å ordensbrev. Då har varje kammarledamot tillfälle att i sinom tid i voteringspropositionen, som ju kommer att föreligga tryckt, se de olika förslagen bredvid var- andra. Detta gör, herr talman, att jag anser mig kunna framföra det yrkandet, att riksdagen måtte i så måtto bifalla motionerna I: 140 av herrar Rogberg och Hult samt II: 279 av herrar Rehn och Wiklund, att vad i 3 § under »Protokoll, annat» upptagits skall erhålla följande lydelse:

	1 Avd.		2 Avd.		3 Avd.		4 Avd.		5 Avd.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
<i>Protokoll,</i>										
annat:										
som utgives till part, vilken utan särskild begäran författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	1	—	2	—	6	—	8	—	8	—
andra arket	1	—	1 50	—	4	—	4	—	4	—
varje av de övriga	1 25	—	1 50	—	4	—	4	—	4	—
som på begäran utgives till part, vilken eljest icke författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	1	—	2	—	2	—	2	—	2	—
andra arket	1	—	1 50	—	2	—	2	—	2	—
varje av de övriga	1 25	—	1 50	—	2 50	—	2	—	2	—
som eljest utgives; lika med <i>Avskrift.</i>										

Herr Nilson, Karl August: Jag har visst beaktat de omständigheter, som nu framförts av den föregående ärade talaren, men jag tror dock, att om man rätt ser på de siffror, det här rör sig om, dessa icke gärna kunna ha så ödesdiga följder, som den ärade talaren ville göra gällande. Det är ändå rätt så obetydliga belopp det rör sig om, och att det skulle komma att inverka på den fria rättegången och därmed sammanhängande förhållanden, är väl ändå nästan att driva konsekvenserna litet för långt. Jag tror, att de skäl som av utskottet och i propositionen äro förebragta för denna förhöjning av stämpel- skatten, äro så väl grundade, att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rune: Herr greve och talman! Jag skall i denna sena timme endast inskränka mig till att säga, att jag till alla delar vitsordar riktigheten av den uppfattning, som herr Petrén nu här uttalat. Den stämmer fullständigt med den erfarenhet, jag har i frågan. Jag skall därför, herr greve och talman, be att få instänma i hans yrkande.

Om höjning
av stämpelav-
giften för
vissa proto-
koll.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall också be att i huvudsak få instänma i herr Petréns yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att beträffande förevarande punkt av bevillningsutskottets be-
tänkande nr 34 yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels
ock, av herr Petrén, Bror, att riksdagen måtte i så måtto bifalla mo-
tionerna I:140 av herrar Rogberg och Hult samt II:279 av herrar
Rehn och Wiklund, att vad i 3 § under "protokoll, annat" upptagits
skulle erhålla följande lydelse:

	1 Avd.		2 Avd.		3 Avd.		4 Avd.		5 Avd.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
<i>Protokoll,</i>										
<i>annat:</i>										
som utgives till part, vilken utan särskild begäran författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	1	—	2	—	6	—	8	—	8	—
andra arket	1	—	1 50	—	4	—	4	—	4	—
varje av de övriga	1 25	—	1 50	—	4	—	4	—	4	—
som på begäran utgives till part, vilken eljest icke författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	1	—	2	—	2	—	2	—	2	—
andra arket	1	—	1 50	—	2	—	2	—	2	—
varje av de övriga	1 25	—	1 50	—	2 50	—	2	—	2	—
som eljest utgives; lika med <i>Avskrift.</i>										

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och för-
klarades propositionen på bifall till herr Bror Petréns yrkande vara
med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 42, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående pensionsförbättring för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående pensionsförbättring för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare vid armén och marinen jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 45, angående vissa ändringar i stadgarna för riksdagsbiblioteket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående ytterligare anslag till kolonisation å kronoparker;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående dyrtidstillägg åt distriktsveterinärer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen, att behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till Riksdagen.

Undertecknad anhåller härmed vördsamt om entledigande från det mig den 12 mars 1921 lämnade uppdrag att vara en av kommittéerade för tryckfrihetens vård.

Stockholm den 17 maj 1922.

Nils Alexanderson.

På gjord proposition biföll kammaren denna ansökning och beslöt, att val av kommitterad för tryckfrihetens vård i den avgångnes ställe skulle i vederbörlig ordning äga rum.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,46 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m., och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte två i anledning därav väckta motioner;

nr 20, i anledning av väckt motion om sådan ändring i den proportionella valmetoden, att underpartibeteckning må användas vid riksdagsmannaval och landstingsmannaval; samt

nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i riksdagsordningen åsyftande att möjliggöra en omläggning av den proportionella valmetoden.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 73—84 och 86—88 samt sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden nr 2 (7) och 3 (8).

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter, dels ock i ämnet väckta motioner, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 40 och 41, jordbruksutskottets utlåtande nr 44 samt andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—5.

Friherre Fleming erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag anhåller att få föreslå, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden först uppföres bevillningsutskottets betänkande nr 41 i anledning av väckta motioner om höjning av tullen å kaffe m. m.

Denna hemställan bifölles.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,12 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
